NAGHIB MAHFUZ

prepelițele și toamna

NAGHIB MAḤFUZ

PREPELIȚELE ȘI TOAMNA

NAGHIB MÂHFUZ

PREPELIŢELE ŞI TOAMNA

Traducere, cuvînt înainte şi note
de NICOLAE DOBRIŞAN

Editura UNIVERS

Bucureşti, 1974

Coperta de *Wanda Mihuleac*

Editor Maktabat Misr, Cairo.

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii UNIVERS

CUVÎNT ÎNAINTE

Creaţia lui Naghib Mahfuz înscrie în peisajul prozei egiptene contemporane una din cele mai reuşite pagini, ea fiind o veritabilă cronică — evident, cu întrunirea atributelor unei arte literare de cea mai bună calitate — a vieţii urbane din Egiptul secolului nostru.

Naghib Mahfuz s-a născut în anul 1912, în preajma unuia din cele mai vechi cartiere ale oraşului Cairo, Sidna Husein, care va servi ulterior drept cadru cîtorva din lucrările sale. Copilăria petrecută în mediul acestui cartier cairot şi contactul cu cele mai diverse pături sociale şi profesionale îşi vor lăsa amprenta asupra operei sale într-o manieră neîntîlnită la alţi scriitori din Egipt. Mai toate personajele în jurul cărora se desfăşoară acţiunea romanelor sale aparţin păturilor sărace şi de mijloc, care i-au fost cel mai bine cunoscute.

Activitatea literară a lui Naghib Mahfuz îşi are începuturile în perioada anilor de studii la facultatea de filozofie a Universităţii din Cairo, ale cărei cursuri le-a încheiat în anul 1934. Cele peste douăzeci de lucrări, în mare majoritate romane, apărute de-a lungul anilor, fac din autorul lor unul dintre cei mai fecunzi scriitori egipteni şi unul din cei mai citiţi autori de romane din lumea arabă.

Debutul editorial l-a făcut în anul 1938 cu volumul de nuvele *Şoapta nebuniei*. A urmat o perioadă în care a scris exclusiv romane. Critica egipteană încearcă să distingă în creaţia sa romanescă o etapă istorică, una socială şi o a treia filozofică.

Se are în vedere desigur nota dominantă a lucrărilor din diferite perioade, fără a se ignora faptul că cele trei elemente se interferează în toate romanele sale [1].

Din etapa aşa-zisă istorică ar face parte cele trei romane scrise sub influenţa mişcării naţionaliste de egiptenizare, care a avut o mare înrîurire asupra vieţii spirituale a Egiptului din deceniile al patrulea şi al cincilea ale secolului nostru. Cu toate că ele înfăţişează stări de lucruri din Egiptul faraonic, aluziile la realităţile din timpul regimului monarhic sînt foarte transparente : *Jocul soartei* (1939) este un rechizitoriu la adresa despotismului şi forţei, *Radubis* (1943) condamnă corupţia devenită generală în timpul regimului monarhic, iar *Lupta Tebei* (1944) aduce în discuţie problema eliberării politice şi sociale a Văii Nilului.

Scriitorul a fost remarcat mai ales în primii ani de după război ca urmare a publicării, în trei ani succesivi, a trei romane inspirate din realităţile egiptene anterioare războiului sau contemporane lui : *Noul Cairo* (1945), *Han el-Halili* (1946), *Fundătura El-Midaqq* (1947). Ele l-au consacrat pe Naghib Mahfuz ca un romancier deosebit de talentat şi ca unul din cei mai buni stilişti arabi contemporani.

Etapa aşa-numită socială din creaţia sa continuă cu *Mirajul* (1948), *Început şi sfîrşit* (1949) şi atinge punctul culminant cu celebra trilogie : *Bayna el-Qasrein* (1956), *Qasr eş-şawq* (1957) şi *Es-Sukkariyya* (1957) [2]. Trilogia a apărut, aşa cum se observă, după o perioadă de tăcere care a coincis cu anii de după revoluţia din 1952. au fost cîţiva ani de ezitări şi de căutări pen-

[1] Detalii în legătură cu această problemă, în Muhammad Amin al-Alim, *Ta'ammulat fi alam Naghib Mahfuz* (Reflecţii asupra lumii lui Naghib Mahfuz), Cairo, 1970, p. 26 şi urm.

[2] Cele trei volume, ca şi alte romane ale autorului, poartă numele unor cunoscute străzi şi cartiere din Cairo.

tru scriitor şi, în continuare, el se va situa fără rezerve de partea forţelor progresului şi revoluţiei.

Cele trei volume înfăţişează o admirabilă frescă a capitalei egiptene într-una din perioadele agitate din istoria Egiptului modern. Urmărirea destinelor celor trei generaţii ale unei familii mic-burgheze îi permite efectuarea unor vaste incursiuni în toate domeniile vieţii politico-sociale a ţării, în perioada aceasta furtunoasă, care începe cu anii revoluţionari de după primul război mondial şi se întinde pînă după sfîrşitul celui de al doilea.

În anul 1957, scriitorului i se decernează, pentru volumul al doilea al trilogiei, Premiul de Stat, care este rezervat celor mai de seamă reprezentanţi ai artei şi culturii egiptene.

Trilogia încheie etapa socială din creaţia scriitorului, etapă căreia îi corespunde o anumită concepţie şi viziune şi o structură a romanului apropiată de cea clasică.

Copiii din cartierul nostru (1959) marchează începutul etapei filozofice în care se încadrează toată activitatea următoare de romancier. Acestei noi tendinţe îi aparţin romanele inspirate din realitatea imediată : *Hoţul şi câinii* (1962), *Prepeliţele şi toamna* (1962), *Drumul* (1964), *Cerşetorul* (1965), *Pălăvrăgeală pe Nil* (1966), *Miramar* (1967).

Trebuie remarcat faptul că opera sa din această perioadă este profund ancorată în realităţile ţării, reflectînd marile momente pe care le-a parcurs Egiptul în anii postbelici şi, cu precădere, atitudinea mediului intelectual şi mic-burghez faţă de prefacerile prin care a trecut ţara. Toate romanele sale din această perioadă pun în discuţie, dintr-un unghi sau altul, tema generală a raportului dintre individ şi societate.

Pentru a avea imaginea completă a rolului lui Naghib Mahfuz în dezvoltarea literaturii arabe noi, se cuvine să menţionăm şi activitatea sa de nuvelist. Mult mai restrînsă decît activitatea de romancier, ea aduce totuşi o contribuţie de valoare la dezvol-

tarea genului scurt în literatura egipteană. Nuvelistica sa a parcurs aceleași etape prin care a trecut romanul, evoluînd în strînsă legătură cu el. După volumul de debut *Șoapta nebuniei,* autorul a continuat să scrie nuvele, dar nu le-a adunat în volume decît mult mai tîrziu : *Lumea lui Allah* (1963), *Casa rău famată* (1965), *Vinăria „La motanul negru"* (1969), *Sub umbrelă* (1969), *Poveste fără început și fără sfîrșit* (1971).

Romanul *Prepeliţele și toamna,* care de la apariţie (1962) și pînă în prezent a cunoscut patru ediţii, este una din puţinele lucrări (și poate cea mai reușită) ale literaturii egiptene, inspirate din consecinţele momentului revoluţionar din iulie 1952, care a marcat abolirea monarhiei și intrarea Egiptului într-o etapă de transformări profunde. Mai exact, cartea este consacrată implicaţiilor pe care acest moment, și altele decurgînd din el, le-au avut asupra destinelor unor reprezentanţi ai vechiului regim.

Prin excelenţă realist, romanul uzează de simbolul migraţiei prepeliţelor, deși în genere celor mai multe lucruri li se spune pe nume. Titlul este sugerat de ciclul migrării acestor păsări în fiecare toamnă dinspre zonele cu climă rece spre zonele calde. Autorul urmărește pe unul din reprezentanţii acestei specii, în trecerea sa printr-un ciclu al migraţiei : începutul toamnei, iarna rece și reapariţia semnelor primăverii.

Stolul de prepeliţe întruchipează Partidul Al-Wafd — partid naţionalist burghez egiptean înfiinţat în anul 1918 — care s-a aflat vreme de mulţi ani în fruntea mișcării de eliberare a Egiptului de sub dominaţia colonială și care a fost dizolvat după revoluţia din iulie 1952, cînd s-a interzis activitatea partidelor politice în Egipt.

Toamna la care se referă Naghib Mahfuz este toamna acestui partid, a membrilor săi, a căror viaţă s-a destrămat odată cu înnoirile aduse de revoluţie. Dar după trecerea iernii ciclul trebuie să se reia și acest lucru este sugerat la sfîrșitul cărţii printr-o aluzie discretă.

Romanul începe cu descrierea marelui incendiu din ianuarie 1952, survenit într-un moment de puternice tulburări politice, generate de ocupația străină, continuă cu zugrăvirea căderii vechiului regim — căci, consecință imediată a acestor tulburări, Partidul Al-Wafd este îndepărtat de la conducerea țării — apoi sînt trecute în revistă, rînd pe rînd, momentul actului revoluționar de la 23 iulie 1952, care constituie coloana vertebrală a cărții, naționalizarea Canalului de Suez și agresiunea franco-anglo-israeliană care i-a urmat, și se încheie cu un moment imprecis situat în timp, care poate fi imediat după războiul Suezului sau mult mai aproape de noi.

Intriga romanului îl are în centru pe tînărul Isa ad-Dabbag, politician wafdist, reprezentant al vechiului regim, criza spirituală pe care el o trăiește ca urmare a revoluției din 1952, calvarul prin care trece pînă cînd, după ce se plasase singur în afara mersului istoriei, reușește să se reintegreze în el.

Romanul se încheie cu întîlnirea dintre Isa, în parculețul din umbra statuii lui Saad Zaglul — fostul lider al wafdiștilor — și tînărul viguros care ține în mînă un trandafir roșu, privind cu optimism înainte, în ciuda piedicilor și loviturilor vieții. După momente de ezitare, Isa pornește pe urmele lui cu pași mari, în speranța că-l va ajunge, și lasă în urmă locul cufundat în singurătate și întuneric.

Romanul *Prepeliței și toamna* este o fișă prețioasă pentru studierea condițiilor politico-sociale din perioada respectivă, continuînd din acest punct de vedere fișele însumate în trilogie.

NICOLAE DOBRIȘAN

I

Trenul se opri. Nu-l aştepta nimeni. Unde să fie secretarul ? Dar funcţionarii ? Să nu fi venit nici măcar curierii ? Îşi plimbă privirea peste tot, în speranţa că va recunoaşte pe cineva, dar fără folos. Ce s-o fi întîmplat ? După lovitura puternică pe care o primise Canalul [1], să fi ameţit şi oraşul Cairo ? Îşi luă micul geamantan şi, încruntîndu-se nemulţumit, se îndreptă spre uşa din capătul vagonului. Deodată îl cuprinse neliniştea. Cercetă, fără să-şi dea seama, feţele celor din jur, desluşind pe ele o crispare înfricoşătoare şi în sufletul său se trezi un sentiment prevestitor de spaimă. „Să fie din pricina măcelului de ieri, de la Canal, sau ne pîndesc alte nenorociri ?" Să întrebe lumea ce se întîmplă ? Şi nu-l aşteptase nimeni ! Nici măcar un singur funcţionar nu făcuse excepţie de la acest comportament bizar. Ce zile ! Ciudate, într-adevăr ! În minte continuau să i se depene insistent amintirile întîmplărilor de la Canal : scenele sîngeroase, măcelul poliţiei, eroismul fără arme. Vocea tînărului fedain[2] care striga furios, îi răsuna încă în urechi :

---

[1] La începutul anului 1952, în zona Canalului de Suez au avut loc puternice mişcări împotriva englezilor, la care au luat parte şi ofiţeri patrioţi egipteni.

[2] Persoană care se oferă voluntar să lupte pentru o anumită cauză, riscîndu-şi viaţa.

— Unde sînteţi ? Unde-i guvernul ? Nu voi aţi declanşat lupta ?

— Ba da. Şi tocmai de aceea mă aflu aici, dinaintea ta, în pustiul ăsta, îi răspunsese el stînjenit peste măsură.

— Vrem arme ! De ce sînteţi zgîrciţi cu noi ? ţipa celălalt şi mai înfuriat.

— Crezi că dacă am putea, nu v-am da ? Guvernul se află într-o situaţie critică...

— Şi situaţia noastră ? Şi situaţia celor ale căror case au fost distruse ?...

— Ştiu lucrul ăsta. Îl ştim cu toţii... Răbdare însă... Vom face tot ce va fi cu putinţă.

— Ori vă mulţumiţi doar să contemplaţi ?

Mînie aprigă ! Dar aici, la Cairo, ce s-o fi petrecînd ? Nici măcar un taxi ! În Piaţa Gării — puzderie de oameni alergînd în toate direcţiile. Chipuri încinse de furie. Blestemele se revarsă asupra englezilor. Vremea e rece ; nori posomoriţi acoperă cerul. În aerul apăsător nu se simte pic de viaţă. Dughenele au tras obloanele ca în zilele de doliu. Iar orizontul e întunecat de valuri groase de fum. Ce s-o fi petrecînd la Cairo ? Înaintă cu grijă şi făcu semn unui bărbat din apropiere întrebîndu-l :

— Ce se întîmplă în oraş ?

— Ziua de apoi, îi răspunse acesta buimac.

— Demonstraţii de protest ? stărui el.

— Nu ! Foc şi ruine ! strigă celălalt luînd-o la fugă.

Continuă să meargă încet, cercetînd atent cu ochii în jur. „Unde să fie poliţia ? Dar armata ?“ se întrebă cu mirare. Ajungînd în strada Ibrahim, adevărul acelei zile îi apăru şi mai îngrozitor. În Piaţă se dezlănţuise furia. Izbucnise ca un vulcan. Strigăte nebuneşti aducînd a urlete ! Pe ambele trotuare feţe desfigurate ! Se toarnă gaz ! Se dă foc ! Se sfarmă uşi ! Se aruncă mărfuri !

Torente care se avîntă ca niște valuri ce se izbesc unele de altele ! Nebunie curată ! Cairo se dezlănțuie dar, culmea, o face împotriva sa ! Varsă asupră-și ceea ce ar trebui să verse asupra dușmanului. Se autodistruge. „Ce se ascunde în spatele acestui dezastru ?" se tot întreba el îngrozit. Sentimentul prevestitor de nenorocire îi spori neliniștea. Își dădu seama că este vorba de o adevărată tragedie, de pe care vălul se va da la o parte în ziua următoare. „O primejdie care ne amenință viața, care planează asupra noastră, nu asupra englezilor !" Amenință orașul Cairo, lupta de la Canal și guvernul. Și, bineînțeles, și pe el, ca reprezentant al acestui guvern. Potopul va smulge din rădăcini guvernul, Partidul [1] și, în cele din urmă, și pe el. Nici vorbă să-i piară spaima din inimă ! Nici vorbă să uite de ea, în ciuda nebuniei pretutindeni prezentă. Teama este parcă mai tare decît nebunia, decît ruinele și chiar decît focul. Se încrede orbește în presimțirile sale. Este semnul pe care-l încerca întotdeauna înainte de crizele politice și cu puțin înainte de numeroasele demiteri, care, de atîtea ori, s-au soldat cu îndepărtarea Partidului său de la putere. S-ar putea ca de data asta să fie chiar sfîrșitul. Un sfîrșit fatal, cum n-a mai fost altul înainte.

Continua să meargă spre centrul orașului, complet buimăcit. Hotărî să se intereseze amănunțit de toate. Doar este un conducător ! Chiar dacă funcția sa nu e dintre cele mai înalte, el rămîne totuși un conducător și, de aceea, trebuie să vadă totul cu propriii săi ochi. Vacarmul întrece orice închipuire ; parcă fiecare părticică a pămîntului

[1] Este vorba de Partidul Al-Wafd sau As-Saadiyy — partid burghez creat în anul 1918 — care a militat în decursul întregii sale existențe (1918—1952) pentru dobîndirea și apărarea independenței naționale, jucînd un rol important în viața politică a Egiptului.

urlă. Flăcările se ridică din toate părțile, dansează la ferestre, trosnesc în tavane, șuieră în ziduri, țîșnesc în văzduh ! Fumul ține loc de cer ! Mirosul focului — un amestec infernal de lemn, cîrpe și felurite uleiuri — este asfixiant. Se aud îndemnuri neclare, greu de distins în marea de foc. Băiețandri care distrug totul într-o beție nepăsătoare. Ziduri care se prăvălesc cu zgomote de tunet. Mînia și desperarea mult timp reținute, grijile adunate, toate laolaltă au spart zăgazurile și s-au revărsat ca o furtună diabolică. Își spuse că ar fi multe altele de ars, dar în nici un caz orașul Cairo. „Nu vă dați seama de ceea ce faceți ! O brigadă de englezi n-ar fi în stare să distrugă nici măcar a zecea parte din cît prăpădiți voi. S-a terminat cu lupta Canalului : am pierdut-o. Inima mea atît de încercată nu poate să mă mintă ! Guvernul nu mai are ostași și focul se întinde fără opreliște !“ Focul va mistui oare marele oraș ? Trei milioane de oameni să rămînă fără adăpost ? Ruinele, bolile și mizeria se vor răspîndi și va fi nevoie ca armata britanică să revină pentru a restabili ordinea ? În această încleștare cu distrugerea lumea a uitat oare de independență, de patriotism și de marile idealuri ? Neliniștea i se strecoară pe nesimțite pînă în adîncul sufletului. Totul îi apare negru înaintea ochilor, părăsiți de aspirații și glorie. La colțurile străzilor principale stau ascunși oameni care îndeamnă :

— Pune foc !... dărîmă !... Trăiască Patria !...

Îi privi mînios, plin de încordare. Ar fi vrut să-i omoare. Șuvoiul mulțimii ce se zbătea mereu nu-i îngădui să se oprească nici o clipă în fața lor. Niște chipuri ciudate : nici din Partidul său, nici din celelalte partide. Fețe stranii, fețe de trădători. În atmosferă plutea un miros greu, mai apăsător decît fumul. Oftă desperat, buimăcit, dar și furios totodată.

— Pune foc !... dărîmă !... Trăiască Patria !...

Ce ticăloşi ! Sîngele vărsat la Canal să fi curs în zadar ? Dar vieţile poliţiştilor şi ofiţerilor de ce fuseseră jertfite ? Tot ce avusese valoare şi frumuseţe părea să fi fost inutil. Cum să ajungă el la minister pentru a lua legătura cu şefii ? Străzile sînt pline de resturi de maşini. Atmosfera e colorată în roşu întunecat. Ce-ar zice fedainul care se lamenta că nu le ajung armele, dacă ar vedea acest tablou dramatic al trădării ? Ce-ar spune auzind chemarea uneltitorilor ?

— Pune foc !... dărîmă !... Trăiască Patria !...

Focul, ruinele şi fumul sînt strigătele îngrozitoare ale acestei zile. Dar trădarea ascunsă la colţuri stîrneşte cel mai mult indignarea. Valurile revoltaţilor îl prinseră în vîltoarea lor. Era îmbrăcat într-un palton lung, de culoare cenuşie. De cîteva ori înghiţise în sec şi cuvintele îi rămăseseră în gît. Se clătină şi izbi cu piciorul în geamantănaşul al cărui mîner îl ţinea cît putea de strîns. Uitase complet punctele raportului în legătură cu desfăşurarea luptei şi cererile fedainilor, pe care urma să le prezinte ministrului. La lumina capitalei ce ardea, încercă să-şi imagineze viitorul, dar acesta îi apăru ca un nor de fum. Îşi aminti, în momentul cînd coti pe o străduţă mai liniştită, vorbele unui senator care purta turban :

— Am terminat. Acum ce-o vrea Allah ! zisese acesta, comentînd anularea Tratatului [1].

Stăteau alături unul de altul la club. S-a înfuriat şi a izbucnit auzind cuvintele acelea :

---

[1] Se are în vedere anularea Tratatului de alianţă încheiat între Marea Britanie şi Egipt, în 1936, de către Mustafa an-Nahhas Paşa, lider al Partidului Al-Wafd.

— Aşa sînteţi voi, senatorii. Nu vă gîndiţi decît la interesul vostru !

— Ăsta e sfîrşitul. Acum ce-o vrea Allah ! repetase celălalt batjocoritor, accentuînd fiecare cuvînt.

— În tot trecutul nostru glorios nu s-a mai pomenit aşa ceva, strigase el.

— Ba da, în zilele lui Saad [1]. Dar acum este sfîrşitul, insistase senatorul pe un ton trist, în vreme ce-şi mîngîia mustaţa.

Un bătrîn încercat care şi-a pierdut entuziasmul ! Dar iată că oraşul Cairo arde ! Şi ce mulţi ticăloşi stau ascunşi pe la colţuri ! Vede, dar nu e în stare să înţeleagă şi nu poate acţiona în nici un fel. Va sorbi din această amărăciune pînă se va îneca ! În atmosfera plină de praful ruinelor se contură tristeţea, semănînd cu o sălbăticiune ucisă. Îl ajunse oboseala şi se hotărî să încerce să-şi croiască drum spre casă. Bănuia că va trebui să se tîrască mult timp, ca o broască ţestoasă, pînă ce va zări terasele din cartierul Ed-Doqqi.

---

[1] Saad Zaglul (1857—1927), cunoscut om politic egiptean, mulţi ani lider al Partidului Al-Wafd, militant pentru emanciparea naţională, şef al guvernului şi parlamentului, vestit orator.

II

Pe înserat se duse la palatul lui Abd al-Halim Paşa Şukri, care se afla la un sfert de ceas de locuinţa sa din cartierul Ed-Doqqi. Paşa îl primi în birou. Se aşezară în fotolii, unul în faţa celuilalt. Cu trupul scund şi uscăţiv, Paşa de-abia se mai zărea în uriaşul fotoliu. Pe faţa-i mică, rotundă şi blîndă se desluşea o posomoreală învăluită de neliniştea bătrîneţii. Costumul englezesc gri îi dădea un farmec aparte. Şi-a aranjat tarbuşul [1] pe capul pe care nu-i mai rămăsese nici un fir de păr. Cuvintele de salut schimbate în fugă dovedeau cît de gravă e situaţia. Isa nu prea ştia cum să înceapă discuţia cu Paşa, care visa un post de ministru. Mai ales că de mai bine de o lună se tot discutase despre candidatura lui la un astfel de post cu ocazia primei remanieri guvernamentale. Loviturile care dor cel mai tare sînt cele care afectează nu numai nişte aspecte generale, ci şi viaţa individuală. Ce-o fi gîndind bătrînul acesta care-şi dorise atît de mult să ajungă ministru, pentru care nu mai avea nici o importanţă activitatea în biroul personal şi care nu mai lucra practic decît în Comisia financiară a Senatului ? Isa îl compătimea întocmai cum se compătimea pe sine. Îl privea cu ezitare, neîndrăznind să-şi exprime părerea de

[1] Un fel de fes roşu care se purta mai ales în Egipt.

rău. Deşi frămîntat de gînduri, faţa sa redobîndise prospeţimea tinereţii după odihna de acasă. Avea o ţinută deosebit de elegantă. Învîrtindu-şi verigheta pe deget, Paşa deschise discuţia :

— O să ne-aducem aminte multă vreme de ziua asta...

— Am mai prins şi eu ceva din ea. Ce zi neagră ! întări Isa dornic să afle ştiri noi.

Îşi lăsă capul în jos în aşa fel încît părul lui negru, cîrlionţat, ajunse în faţa lui Paşa. Apoi îl ridică încruntîndu-se şi-şi îndreptă spre el faţa triunghiulară, care pornea de la fruntea înaltă şi se îngusta treptat pentru a se termina cu o bărbie ascuţită.

— Aşadar ai sosit cînd oraşul era în flăcări ? zise Paşa întrebător.

— Da ! Un adevărat infern !...

— Ce prăpăd ! Şi-acolo care era situaţia ?

— Tinerii sînt nemaipomenit de entuziaşti, dar au nevoie urgent de arme. Cît despre măcelul poliţiei, el a zguduit toate inimile.

— Lupta asta cumplită nu prevesteşte nimic bun !

— Da, răspunse Isa stînjenit. Sîntem împinşi spre...

Ultimul cuvînt i se opri însă pe buze. Ochii lor trişti se întîlniră.

— Şi ce zice lumea despre noi ? se interesă Paşa.

— Spiritul patriotic este deosebit de viu. Adversarii însă pretind că noi am fi provocat lupta pentru a abate atenţia de la problemele noastre.

— Întotdeauna găsesc ce să zică, spuse Paşa răscolit, cu dispreţ în glas. Ticăloşii... Neruşinaţii...

Îi despărţea o măsuţă pe care se afla un ibric de argint şi o farfurie cu biscuiţi. Fără nici un fel de protocol, Paşa făcu semn lui Isa să umple două cești. Începură să soarbă din ele, dar nu simţeau nici o plăcere. În vremea asta,

privirea lui Isa căzu pe portretul lui Saad Zaglul, atîrnat pe peretele din dreapta, deasupra biroului luxos.

— Închipuiți-vă, Excelență, că n-am reușit pînă la ora asta să iau legătura cu ministrul meu, vorbi Isa.

— Într-o zi ca asta nu e de mirare, zise Pașa pipăindu-și mustața. Unde este ministrul ? Nu știe nimeni... Unde-i poliția ? Nu știe nimeni... Liniștea și siguranța au dispărut, iar în locul lor s-a ivit diavolul.

— O mai fi arzînd focul ?

Pașa își întinse picioarele cuprinzînd între ele măsuța de abanos. Pantofii săi păreau și mai strălucitori în lumina lustrei de cristal cu patru brațe. Întîmplător, Isa și-a oprit privirea asupra căminului montat în zid. Văzînd cum dansează flăcările roșii, îl cuprinse mirarea și se gîndi la magi. Se simți toropit de căldura generoasă pe care o trimiteau limbile de foc. Ochii săi vioi alergară peste mobila în stil clasic, bogat ornamentată și totuși discretă. Îi veni în minte plînsul lui Antoniu deasupra trupului lui Cezar.

— I-o fi sosit timpul să se stingă, căci și-a făcut datoria... răspunse Abd al-Halim Șukri cu jumătate de gură.

Ochii căprui, rotunzi, ai tînărului Isa străluciră. Curios să afle mai multe, continuă :

— Poate că a fost numai furia oarbă...

— A fost și furia, dar în spatele ei se ascunde invidia, spuse Pașa cu un zîmbet care lăsa să i se vadă dantura perfectă. Furia este oarbă, într-adevăr, dar îndărătul invidiei se ascunde un plan bine chibzuit !

— Cum se poate întîmpla așa ceva în timp ce noi sîntem la putere ?

— Ziua asta a fost ca o noapte încărcată de nori, adăugă Pașa după un rîs scurt și sec. Așteaptă pînă distingem unde-i capul și unde-s picioarele...

Isa respiră adînc. Apoi oftă cu putere, făcînd să tremure franjurii feţei de masă.

— Partidele ? îngînă el.

— Sînt prea slabe ca să poată face aşa ceva, răspunse Paşa lăsînd colţurile gurii în jos a dispreţ.

— Atunci cine ? întrebă Isa, privind bănuitor.

— Lucrurile nu sînt chiar atît de simple cum îţi închipui. S-ar putea ca anumite dispoziţii să fi pornit chiar de la Palat... Sau s-ar putea ca spionii englezi să se amuze semănînd vrajbă... Cred însă mai degrabă că valul s-a dezlănţuit spontan şi că cei care stăteau la pîndă abia au aşteptat prilejul...

Deodată i se redeşteptă spaima adunată în suflet săgetîndu-i inima.

— Ce-i cu lupta ? reveni Paşa.

Începu să-şi mîngîie din nou mustaţa argintie. Îşi ridică ochii spre tavanul luminat în cele patru colţuri de becuri ascunse în spatele unor aripi aurite. Apoi îi aţinti asupra feţei tînărului. Se citea în ei confuzie şi tristeţe. Tăcu, chinuit de nelinişte.

— Vai de cel căruia i-a trecut prin cap să se joace cu lupta noastră ! răspunse Isa.

— A fost o zi grea... Să vedem ce-o să urmeze după ea... se mulţumi să zică Paşa, fără entuziasm şi fără optimism.

— Pentru a doua oară îmi vin în minte astăzi vorbele rostite de senatorul Abd at-Tawwab as-Salhubi după anularea Tratatului : „Am terminat. Acum ce-o vrea Allah !", se auzi vocea slabă, înfrîntă a lui Isa.

— Noi nu vom termina niciodată ! S-ar putea să cădem, dar ne vom ridica şi mai tari decît am fost înainte, spuse Paşa zîmbind.

Telefonul zbîrnîi. Era soţia lui Paşa. Vorbea de la etajul de deasupra. În timp ce asculta, se putea observa pe faţa lui cum îi sporeşte îngrijorarea.

— A fost decretată starea de asediu, anunţă el după ce aşeză receptorul în furcă.

— Poate că e necesară pentru a-i prinde pe criminali, îngăimă Isa punînd capăt clipelor de buimăceală. Stare de asediu în vremea noastră ! Neplăcută treabă ! se lamentă, văzînd că Paşa se cufundase în gînduri triste.

— Şi n-a fost decretată în interesul puterii noastre ! încheie Paşa posomorît.

III

— S-a emis o dispoziţie prin care sînt transferat din funcţia de director al Cabinetului ministrului la Arhive.

Mamă-sa îşi îndreptă spre el faţa-i slabă, triunghiulară, asemănătoare cu a lui, dar plină de zbîrcituri şi cu semnele vizibile ale bătrîneţii întipărite pe ochi, gură şi obraji.

— Nu e prima dată, îl consolă ea. Nu fi supărat ! O să ajungi din nou ce-ai fost sau chiar într-un post mai important. Domnul o să ne ajute şi se vor schimba lucrurile.

Şedeau amîndoi în salonul a cărui terasă dădea în strada Halim din Ed-Doqqi. Fereastra largă a terasei era închisă din cauza frigului. Afară, crengile unei sălcii se ridicau şi coborau într-o mişcare unduitoare, iar dincolo de ele se strîngeau norii, la fel de întunecaţi ca şi politica.

Cabinetul de miniştri fusese demis. Noul Cabinet îl înlăturase pe Isa şi odată cu el pe mulţi alţi funcţionari care ocupau posturi de răspundere, în special pe aceia care avuseseră vreun amestec în lupta de la Canal. Lucruri de felul ăsta se întîmplau destul de des, aşa încît păreau mamei sale normale sau aproape normale. Nu era desperată, fiind obişnuită ca după flux să urmeze întotdeauna refluxul, care trebuia să fie în favoarea fiului ei drag. Deşi bătrînă şi fără carte, ea urmărea politica, din care înţele-

gea atît cît îi îngăduia situaţia lui Isa şi modul în care această politică influenţa viaţa lui. Era mîndră de el. Credea în fiecare cuvînt al lui. Se bucurase de succesele fiului, care întreceau tot ce-şi închipuiseră atît ea cît şi răposatul ei soţ, ce trăise şi murise biet funcţionar mărunt. Isa îşi croise drumul în ciuda opreliştilor şi vîltorilor politicii. Uneori se afundase lăsînd impresia că se îneacă, dar curînd ieşea la suprafaţă şi avea parte de o situaţie mai bună decît cea dinainte. Casa lor frumoasă din Ed-Doqqi era o dovadă a succesului şi a perseverenţei sale. Mobila — podoabă ce-ţi lua vederea. Nu de puţine ori fusese onorat cu vizitele unor paşi ori miniştri. Bătrîna se întreba, în vreme ce-l proslăvea pe Allah trecînd printre degete boabele mătăniilor de Hedjaz [1], dacă şi de data asta totul se va sfîrşi cu bine. Oare cele întîmplate să fie rezultatul unor condiţii cu adevărat complicate şi greu de înţeles sau al loviturilor provocate de oameni răuvoitori ?

— Ciudat e că ne menţinem la putere doar un singur an, iar apoi, timp de alţi patru rămînem pe dinafară. Conducători legali ai acestei ţări, în afară de noi, nu există, zise Isa.

— Sănătatea e lucrul cel mai important, răspunse mamă-sa cu siguranţă în glas.

Isa zîmbi batjocoritor, fără să-şi dea pe faţă amărăciunea. Apoi adăugă pe un ton din care se puteau înţelege mai multe lucruri :

— Important este să folosesc răgazul acestei îndepărtări pentru a mă mai ocupa şi de treburile mele personale...

---

[1] Regiune din Peninsula Arabă, situată de-a lungul Mării Roşii. În această regiune se află oraşul Mekka — principalul centru religios al musulmanilor. Mătăniile de Hedjaz, din abanos încrustat cu argint, sînt dintre cele mai apreciate.

Bătrîna îşi miji ochii obosiţi, lăsînd să se vadă că o interesa ceea ce spune fiul ei.

— Foarte bine, îl aprobă mamă-sa, pentru prima oară cu adevărat veselă. A venit vremea să te însori şi tu. Fata aşteaptă. Taică-său o să fie imediat de acord.

— Nu era mai bine să mă fi căsătorit în timp ce mă bucuram de putere ? întrebă rîzînd.

Mamă-sa zîmbi, lăsînd să i se vadă dantura a cărei strălucire semăna cu nişte flori de iasomie uitate într-o grădină din care au fost smulşi pomii.

— Ai o situaţie prea bună. Ei ştiu că te aşteaptă cele mai înalte posturi. Ali Bek Suleiman înţelege lucrurile astea foarte bine. Şi-apoi e şi rudă cu noi. Ţinea la răposatul tată-său mai mult decît la oricine pe lumea asta...

Are dreptate bătrîna. Ali Bek Suleiman e văr cu tată-său. Familia sa este ramura vie în arborele uscat al neamului lor. Bogat şi dintr-un neam bogat. Consilier cu renume şi, pe deasupra, unul dintre oamenii Palatului. Căsătorindu-se cu fiica sa, va găsi adăpost şi linişte la cheiul lui, atunci cînd furtunile politice îi vor ameninţa corabia. Pierderile pe care i le pricinuieşte Partidul sînt mult mai mari decît cîştigurile pe care i le oferă. Selwa este o fată foarte bună, într-adevăr. Nu se compară cîtuşi de puţin cu verişoara lui, pe care familia ei se străduieşte atîta să i-o vîre pe gît. Mama Selwei, şi ea o femeie deosebită, doreşte ca fiica ei să aibă noroc. Din fericire, ea este foarte optimistă în ce priveşte viitorul lui Isa. Şi l-a imaginat ministru chiar mai înainte ca el să şi-o fi închipuit. Cînd a cerut-o în căsătorie pe Selwa, i-a spus deschis că n-o interesează averea, ci poziţia viitorului ginere. Gradul doi pe care l-a obţinut nu este oare un merit pentru un tînăr de treizeci de ani ? Ea are o stimă deosebită pentru tinerii care au studiat în străinătate. Deşi

nu se poate lăuda cu asta, el a lucrat totuşi un an la Ambasada de la Londra ca ataşat al secretarului delegaţiei care a purtat tratative. Se gîndea cu plăcere la frumuseţea balcanică, fermecătoare a Selwei. Era încîntat că ea nu frecventează cluburile şi nu se poartă ca fetele de seama ei.

— Închipuieşte-ţi că n-am mai văzut-o de cînd eram copii, spuse Isa.

— N-ai făcut bine. Eşti neglijent. Faptul că ai fost prea ocupat nu te poate scuza. Cine are o rudă ca Ali Bek Suleiman ar trebui să păstreze relaţii foarte strînse cu ea...

— L-am întîlnit cînd eram în străinătate, însă pe atunci nu-mi trecea prin cap să mă însor...

A cerut-o în căsătorie de la tatăl ei, deşi nu-şi mai amintea prea bine cum arată. A găsit-o însă încîntătoare şi foarte curînd s-a îndrăgostit de ea cu adevărat. Tocmai se pregătea să-şi aleagă cuvintele cele mai potrivite pentru a-i mărturisi maică-si noile sentimente pe care le nutreşte pentru Selwa, cînd intră Umm Şalabi, anunţîndu-l că a sosit în vizită Hasan, vărul său. Inima i-a fost cuprinsă de sentimente contradictorii şi în mod deosebit de repulsia caracteristică celor care îndură tristeţile înfrîngerii. Hasan Ali ad-Dabbag intră radios. De statură mijlocie, bine legat, avea faţa pătrată, cu trăsături puternic conturate, bărbia lată, ochii limpezi şi inteligenţi, nasul ascuţit. Sărută mîna mătuşă-si. Strîngerea de mînă călduroasă nu reduse cu nimic repulsia încercată de Isa. Luă loc alături de el şi ceru un ceai. Erau cam de aceeaşi vîrstă. Numai că el avea gradul cinci în vreme ce politica îl împinsese pe Isa la gradul doi. Deşi absolvise Facultatea de comerţ nu găsise altceva mai bun de făcut decît să lucreze la Recrutări.

— Ce mai faceţi ? îl întrebă mama lui Isa.

— Bine... Mama o duce bine şi sora mea la fel.

La auzul cuvîntului „sora", repulsia lui Isa spori. Nu pentru că fata ar fi fost urîtă, ci numai din cauză că era sora acestui vechi rival. Îşi făceau concurenţă şi se duşmăneau chiar, dar în acelaşi timp erau şi strîns legaţi. Numai politica stă la originea acestor neînţelegeri ; ea îl ridicase pe Isa la poziţia de invidiat pe care o avea, în timp ce Hasan înaintase încet pe drumul său plin de obstacole. Legăturile dintre ei se răciseră întrucîtva, sentimentele mocneau doar în adînc, însă Hasan nu uitase de vărul său nici o clipă. Ba mai mult, dorea să şi-l facă pe Isa cumnat. Ciudat era că şi Hasan se gîndise să meargă la Ali Bek Suleiman pentru a-i cere mîna Selwei, doar la cîteva zile după ce Isa făcuse acelaşi lucru. Auzind asta, Isa rîsese dispreţuitor. „Ai milă, Allah, de cel ce nu-şi cunoaşte lungul nasului !", îşi zisese în sine. Deşi îl ura, admira la el forţa personalităţii şi inteligenţa-i deosebită.

— Am auzit de transferarea ta la Arhive. N-ai de ce să te întristezi. Eşti născut pentru belele, vorbi Hasan cu uşoară condescendenţă.

— N-are nici un motiv să fie trist, se amestecă şi mama lui Isa în vorbă. Asta i-o spun şi eu tot timpul. Şi oamenii ăştia de ce i-or fi lăsînd în pace pe cei mari şi s-or fi răzbunînd pe copii ?

— Sîntem un popor obişnuit cu închisoarea şi bătaia. Pedeapsa de azi e nimic, răspunse Isa mîndru, iritat de vorbele consolatoare ale lui Hasan.

— Voi sînteţi închişi şi bătuţi, e adevărat, dar ceilalţi fac afaceri... adăugă Hasan zîmbind, în vreme ce-şi sorbea ceaiul, pregătindu-se parcă de ofensivă.

Isa pricepu la cine se referă zicînd „ceilalţi" şi se pregăti şi el. Între timp, bătrîna părăsise camera pentru a-şi face rugăciunea de asfinţit [1].

— Tu ştii care este atitudinea mea faţă de „ceilalţi", aşa că vezi... îi replică Isa amenințător.

— Toate se destramă cu repeziciune. Ar fi mai bine să le lăsăm să se dărîme. Vechiul trebuie smuls din rădăcini, glăsui Hasan zîmbind provocator.

— Şi problema naţională în seama cui o lăsăm ? întrebă Isa furios.

— Îţi închipui că bătrînii ăştia ramoliţi şi corupţi au s-o rezolve ?

— Tu nu-i poţi vedea cum sînt în realitate...

— Adevărul este că-i văd exact aşa cum sînt...

— Repeţi întruna afirmaţiile ziarelor adverse !

— Cred doar în fapte. Tineretul trebuie să se bizuie pe sine însuşi, adăugă Hasan pe un ton plin de ifos.

— O chemare primejdioasă la dezastru. Dacă n-ar fi fost trădătorii, l-am fi obligat pe rege să respecte cadrul constituţional şi am fi înfăptuit independenţa, zise Isa abia ascunzîndu-şi mînia.

Hasan luă din nou ceaşca şi zîmbi pentru a destinde puţin atmosfera. Apoi îl sfătui prietenos :

— Acorzi prea multă încredere unor oameni care nu sînt demni de ea. Ascultă-mă pe mine : corupţia s-a cuibărit peste tot. Nici unul dintre cei care se află azi la putere nu gîndeşte decît cum să fure şi să se îmbogăţească. Inhalăm corupţia odată cu aerul. Cum vrei ca din cloaca asta să răsară adevărata noastră speranţă ?

---

[1] Conform ritualului, credincioşii musulmani trebuie să facă zilnic cinci rugăciuni : în zori, dimineaţa, la amiază, la asfinţit şi la vremea cinei.

Glasul bătrînei care-l preamărea pe Allah ajunse pînă la ei. Din politeţe, gazdă fiind, Isa îşi îmblînzi vocea. Nici o forţă nu l-ar fi putut obliga să accepte spusele adversarului său. Chiar şi numai din simpla dorinţă de a-l contrazice. O tristeţe adîncă puse însă stăpînire pe el. Lumea se schimbă şi zeii se sfarmă chiar dinaintea ochilor săi. Hasan trecu la alt subiect de discuţie. Vorbiră despre pierderile pricinuite de incendiu, despre arestările care se ţineau lanţ... Curînd aduse din nou vorba la ceea ce-l durea :

— Arată-mi un singur colţ neatins de corupţie !

Ce idei năstruşnice are ! Pe neaşteptate îi veni în minte o întîmplare de demult. Era împreună cu tatăl său în vizită la Ali Bek Suleiman. Rămas singur în sufragerie, zărise o bucată de ciocolată într-un sertar pe jumătate deschis şi, fără să stea pe gînduri, întinsese mîna şi o luase. Din cîte-şi mai aminteşte, asta se întîmplase cu douăzeci şi cinci de ani în urmă. Hasan continuă ca de obicei să-l atace şi să facă preziceri.

— Ce vreţi voi de fapt ? îl întrebă rece.

— Sînge nou, curat...

— De unde ?

— Ţara n-a murit încă, răspunse Hasan arătîndu-şi dinţii lucitori ca nişte perle.

— Arată-mi vreun colţ, în afara Partidului nostru, care să merite încrederea, îl repezi Isa.

Hasan îl privea furios, fără să spună o vorbă. De afară se auzeau rugile bătrînei, rostite cu glas tare.

— Şi ce-i de făcut atunci ? reveni Isa.

— Îl sprijinim şi pe dracu dacă se angajează să ne salveze şandramaua.

— Dar dracu nu se angajează de bunăvoie să salveze nimic...

— Trebuie să plece englezii, regele şi partidele şi s-o luăm de la capăt, spuse Hasan privind spre cerul cufundat în întuneric, pentru a se calma şi pentru a evita privirile adversarului său.

— Incendiul din Cairo a dovedit că trădătorii sînt mai tari decît guvernul şi poporul la un loc, remarcă Isa rîzînd amar.

— Altceva nu mai aveţi de vorbit ? îi mustră mama care intrase între timp.

Avea obrajii congestionaţi şi puţin tumefiaţi.

— Cînd o să te însori şi tu ? îl întrebă ea pe Hasan, după ce-şi ocupă vechiul loc.

Întrebarea îi aminti din nou lui Isa îndrăzneala vărului său de a o cere în căsătorie pe Selwa şi se înfurie şi mai tare. Sărac-sărac, dar plin de îndrăzneală. Se gîndise la averea ei ca la un mijloc pentru a-şi rezolva problemele.

— Evenimentele importante trebuie să fie surprize, nu se anunţă dinainte... răspunse Hasan rîzînd.

— Cînd o s-o vedem pe mamă-ta ?

— Of ! locuiţi aşa departe de Rawd el-Farag ! Dar o să vină odată !

Apoi, pregătindu-se de plecare, se adresă lui Isa :

— Unde te duci astă-seară ?

— La club ! îi răspunse acesta cu un calm plin de sfidare.

— La revedere !... Cu bine ! spuse Hasan.

IV

Logodna avu loc în palatul din Heliopolis[1] al lui Ali Bek Suleiman. Zi de neuitat. Între bărbaţi şi femei nu exista o separare strictă ; ocupaseră două săli care aveau intrarea comună — ea singură o capodoperă ornamentală. Mama lui Isa şi cumnata ei — mama lui Hasan — se numărau printre invitatele din Salonul roşu. În Salonul verde, printre rudele şi cunoscuţii care fuseseră invitaţi, se aflau prietenii intimi ai lui Isa — Samir Abd al-Baqi, Abbas Siddiq şi Ibrahim Hayrat — precum şi vărul său Hasan. În salonul cel mare de la intrare se aflau invitaţii de onoare : prietenii lui Ali Bek Suleiman — oameni ai Palatului sau jurişti — şi cunoştinţele lui Isa din Partid. Sub unduirea luminilor strălucitoare, mama lui Isa şi cumnata ei păreau foarte mici. De fapt ele nu aveau nimic comun cu lumea de aici. Îmbrăcată într-o rochie de preţ, cu demnitatea pe care i-o dădea vîrsta, cu auzul şi văzul slăbite, mama lui Isa îşi reţinea veselia pe care se cuvenea s-o arate mama unui logodnic. Susan Hanem îi arăta o atenţie deosebită, străduindu-se să-i alunge singurătatea. O iubea de mult timp, de pe cînd era logodită cu Ali Bek Suleiman. Dragostea ei pentru bătrînă a şi fost dealtfel unul din motivele pentru care-l acceptase pe Isa. Avea

[1] Unul din cartierele elegante ale oraşului Cairo.

vreo patruzeci şi cinci de ani, dar boala cronică de ficat şi durerile de rinichi nu-i mai lăsaseră decît urme din frumuseţea de altădată. Statura înaltă şi prestanţa rămăseseră însă la fel de impunătoare ca odinioară.

— Nu uita că eşti în casa ta, i se adresă ea pe un ton blînd mamei lui Isa.

Hasan se angajase într-o dispută politică, atacîndu-i pe prietenii lui Isa, pe care de-abia îi cunoscuse. Vărul său îl urmărise o vreme de la distanţă. Sperase că nu se va număra printre martorii ceremoniei. Se mirase de el, convins că, dacă ar vrea, ar fi în stare să sfideze şi timpul.

Isa nu stătea o clipă locului. Acorda o deosebită atenţie invitaţilor din Partidul său. Atmosfera din Salonul cel mare nu era însă lipsită de o oarecare stînjeneală, generată de faptul că oamenii Palatului se aflau faţă în faţă cu cei din Partidul său. Deşi unii dintre ei fuseseră cîndva prieteni, vreme îndelungată se ocoliseră. Ali Bek Suleiman îşi jucase însă rolul cu multă măiestrie, salutîndu-i pe toţi cu aceeaşi amabilitate, deşi el se număra printre oamenii Palatului. Fusese un avocat mediocru pînă cînd, cu ocazia unei reforme juridice, Palatul îl propusese pentru un post de consilier. Nu se angajase ferm de partea unui anumit partid. Schimbase toate culorile curcubeului. La momentul potrivit se încadrase în Partidul Uniunii [1] şi mersese în cortegiul regal pînă ce a ajuns la treapta cea mai de sus în aparatul juridic. Deşi om la aproape şaizeci de ani, se bucura de o sănătate şi o vitalitate rar întîlnite ; avea o statură înaltă şi alură de sportiv, iar ochii negri

[1] Partid burghez promonarhic, creat în anul 1925. A militat pentru obţinerea independenţei şi pentru progresul general. În 1938 s-a unit cu Partidul Poporului sub numele de Partidul Uniunii Populare.

de sub sprîncenele stufoase, negre şi ele, îi dădeau un farmec irezistibil. În tinereţe îşi consolidase situaţia căsătorindu-se cu Susan Hanem. A intrat astfel în familia Himmet, rotunjindu-şi averea şi mîndrindu-se cu originea aristocratică a soţiei sale.

Rîdea şi glumea cu toţi invitaţii :

— Cei pe care politica îi desparte să fie alături la bucurii !

— Nu crezi că rubedenia ta recunoaşte prin această glumă că oamenii regelui şi regele însuşi nu se află deasupra partidelor ? îi şopti Abd al-Halim Paşa Şukri lui Isa.

Şeihul Abd as-Sattar as-Salhubi trase cu urechea tocmai la momentul potrivit pentru a prinde şoapta. Rîse în barbă şi şopti, la rîndul său :

— Atunci să fie partidele deasupra regelui !

Isa îşi aţinti privirea cu prudenţă spre portretul regelui, atîrnat în mijlocul peretelui din faţă, apoi zîmbi şi răspunse :

— Nu te teme. Prin cafenele, injuriile la adresa lui se rostesc în gura mare.

Amărăciunea pe care o simţiseră din cauza politicii s-a topit în şerbetul[1] sărbătorii. Isa însuşi, cu toate că îl preocupa atît de mult politica, se lăsase şi el pradă plăcerii. Îmbrăcase ce avea mai bun ; faţa-i triunghiulară strălucea, iar ochii lui rotunzi erau foarte limpezi. Bucuria că se însoţea cu bogăţia şi puterea nu-i dădea răgaz să se gîndească la logodnica sa, la speranţa sinceră într-o viaţă fericită, la un viitor promiţător. Uitase de incendiul care lovise oraşul Cairo, de demiterea Cabinetului şi chiar de

[1] Băutură răcoritoare semănînd cu limonada, preparată în casă şi servită de obicei, cu ocazia logodnei, tuturor invitaţilor precum şi vecinilor şi copiilor de pe stradă.

propria sa transferare la Arhive, de slăbirea entuziasmului popular, de şovăielile aparatului administrativ în ce priveşte aspiraţiile naţionale, de perspectivele întunecate pe care le întrevedea la orizont. Şi asta tocmai cînd firea se îmbăta de bucuriile primăverii. Nu se cuvenea să stea prea mult în acelaşi loc şi asta se potrivea de minune cu starea lui de agitaţie. Împreună cu Susan Hanem vizită bufetul, aruncînd o ultimă privire peste marea de culori îmbinate cu măiestrie. Se duse apoi în Salonul verde, unde se aflau prietenii săi, în mijlocul cărora ar fi vrut să rămînă pînă în clipa hotărîtoare.

— Ce femei frumoase !... constată Ibrahim Hayrat făcînd semn cu capul spre Salonul roşu.

— Te referi la Hagga [1], mama lui Isa ? îl întrebă Abbas Siddiq glumind.

Isa privi spre mamă-sa. Purta o rochie elegantă şi sobră. Chiar îi plăcea cum arată şi se bucura văzînd că o întrece în demnitate pe mama lui Hasan.

— Vărul tău e mai aprig decît pîrjolul care a mistuit oraşul Cairo, i se plînse Abbas Siddiq de Hasan.

Hasan rîse îndelung. Abbas continuă adresîndu-i-se de data asta chiar lui, pe un ton sfătos :

— Însoară-te şi tu şi-o să vezi că politica nu e lucrul cel mai greu...

— Situaţia e într-adevăr complicată, interveni în discuţie şi Samir Abd al-Baqi.

Pricepură cu toţii că se referă la politică.

— E adevărat, aprobă Isa.

---

[1] *Hagg*, fem. *hagga* (în dialect egiptean) — *pelerin, pelerină*, precede în vorbirea obişnuită numele persoanelor care, de obicei, au făcut pelerinajul la Mekka.

— Şi e cu mult mai complicată decît pare, adăugă Samir insistînd.

— Allah să te binecuvînteze, îl luă Hasan peste picior.

— Se zice că regele o să angajeze mercenari, fiindcă nu mai are încredere în nimeni !

— Nimic nu e mai edificator pentru această situaţie deosebit de proastă ca vorbele unuia dintre liberalii constituţionalişti [1]. Zicea că decît să se înrăutăţească actuala situaţie, mai bine să revină Wafd-ul la putere ! adăugă Abbas Siddiq amuzîndu-se.

— Mă rog lui Allah să sporească complicaţiile şi să se înrăutăţească şi mai tare situaţia ! insistă Hasan.

Isa fu invitat înăuntru pentru ceremonia logodnei. Toate privirile se aţintiră asupra lui, într-o tăcere apăsătoare. Cea mai grea era tăcerea lui Hasan. Apoi se porni un chiuit care răsună în tot palatul. Selwa, între mamă-sa şi logodnic, trecu pe dinaintea tuturor înainte de a-şi ocupa locul în Salonul roşu, acoperit de trandafiri. Frumoasă cu adevărat ! Ochii tatălui ei încrustaţi într-o faţă ca o lună plină [2], de un alb transparent. De la mamă-sa moştenise statura înaltă şi suplă, gîtul subţire şi lung. Avea privirea galeşă, blîndă, aproape total lipsită de inteligenţă şi căldură. Privea fără întrerupere spre mamă-sa ; parcă pentru a-i cere îndrumare şi ajutor, parcă suferind în adîncul sufletului la gîndul despărţirii, însoţit de teamă şi neplăcere. Despre cum era îmbrăcată invitaţii vorbiră îndelung...

---

[1] Partidul liberalilor constituţionalişti, creat în anul 1925 prin desprinderea unei fracţiuni din Partidul Al-Wafd, a militat pentru obţinerea independenţei, sprijinind monarhia şi regimul constituţional. Organul său de presă *As-Siyasa* (Politica) a fost condus un timp de scriitorul Muhammad Husein Haykal.

[2] Simbolul frumuseţii feminine la arabi.

Sărbătoarea continuă pînă ce se terminară toate sandvişurile, dulciurile şi băuturile care umpluseră bufetul. Invitaţii începură să se ridice, purtînd cu ei cutii de dulciuri. În cele din urmă, în camera de zi, care dădea spre strada El-Baron printr-o verandă uriaşă, rămaseră doar cei doi logodnici şi Susan Hanem. Atmosfera de primăvară fusese învăluită de noapte. Pomii uriaşi care înconjurau grădina se clătinau unduind în lumina strălucitoare pe care o revărsa mulţimea de becuri. Adierile răcoroase aduceau miresme plăcute, înviorătoare.

— Socotesc ziua de azi încununarea fericirii mele, spuse Isa.

— Îţi mulţumesc... Şi aş vrea să-ţi exprim la rîndul meu sentimentele, atunci cînd voi găsi îndeajuns curaj... şopti ea zîmbind timidă.

— Cu voia lui Allah, în iulie ne vom veseli la nunta noastră, zise Susan Hanem privindu-i fericită.

Isa se întreba cînd îi va fi îngăduit s-o îmbrăţişeze. Era cuprins de o fericire tulburătoare. Se şi vedea mergînd pe urmele lui Ali Bek Suleiman. Va ajunge şi el la aceeaşi situaţie. Nu gustase dragostea decît o singură dată, pe cînd era elev la şcoala secundară. Se îndrăgostise atunci de o soră medicală, dimineaţa, în staţia de tramvai şi se avîntase nebuneşte. Tată-său a reuşit să-l strunească însă. Şi acum, după trecerea unui timp nu tocmai scurt, după ce viaţa îl încercase cu închisoarea, bătăi, urmăriri, cu atîtea momente de înălţare şi cădere, iată-l logodit. Şi asta după ce timp de zece ani n-o mai văzuse pe cea care-i era acum logodnică. De-abia acum înţelegea ce e dragostea, se îmbăta cu vinul ei, era gata să cunoască adevărata fericire.

— Draga mea, tu eşti copia mamei tale, îi spuse. De aceea, nici nu sînt în stare să-mi închipui cît de fericit voi fi...

— Aş vrea să-ţi aduci aminte de vorbele astea şi în viitor. Se zice că noi soacrele nu avem parte de vorbe frumoase decît cu această ocazie, interveni Susan Hanem rîzînd.

Rîse şi Selwa ; glasul ei cristalin îl făcu pe Isa şi mai fericit. Deodată îl cuprinse dorinţa să se laude şi întrebă :

— Ţi-ar displace să trăieşti în străinătate, dacă o să ne oblige condiţiile să lucrăm în viitor în diplomaţie ?

— Selwa a terminat şcoala germană... răspunse mamă-sa în locul ei.

El îşi arătă mulţumirea printr-un zîmbet. Apoi îngînă :

— Să avem parte de o viaţă fericită ! Am cunoscut adevărata durere ! Să cunoaştem şi adevărata fericire !...

V

— Există o taină în viaţa noastră pe care trebuie s-o ştii şi tu... îi spuse Isa logodnicei sale.

Se aflau împreună pe veranda inundată de parfumul trandafirilor şi garoafelor. Asfinţitul se apropia cu pleoapele pe jumătate închise. Soarele îşi aduna razele risipite printre palate. Primăvara răspîndea tinereţe şi prospeţime. Susan Hanem îi lăsase de o vreme singuri. Pe masa de pai colorat aveau o cană de cristal cu citronadă.

— O taină ? îngăimă Selwa întrebătoare.

Isa îşi îndreptă umerii şi-şi ridică sprîncenele aşa cum obişnuia să facă atunci cînd se pregătea să vorbească sau să rostească un discurs.

— Da. Îţi închipui că te-am cerut în căsătorie fără să te fi văzut mai înainte ? Adevărul este că am nutrit pentru tine sentimentul unei mari iubiri încă de acum vreo zece ani. Aveai pe-atunci doar zece ani, iar eu douăzeci. Noi locuiam în casa mamei din Al-Wayliyya, iar voi în Al-Haram. Tată-tău — pe vremea aceea avocat — era bun prieten cu tata ; se vizitau des. Erai frumoasă ca şi acum şi m-am îndrăgostit de tine. Ţi-aduci aminte zilele acelea ?

— Puţin... răspunse Selwa muşcîndu-şi buzele pentru a nu pufni în rîs. Mi-amintesc că am văzut o dată la voi, cu ocazia sărbătorii Naşterii Profetului, focuri de artifi-

cii, dar de dragostea aceea de care vorbeşti tu nu mi-aduc aminte...

— Nimeni nu-şi mai aduce aminte. Răposatul tata m-a surprins o dată pe cînd mă holbam la tine, amorezat şi altă dată cînd te sărutam, vorbi Isa rîzînd şi aruncîndu-şi capul pe spate. Imita astfel, fără să vrea, mişcarea obişnuită a unui paşă din Parlament.

— Nu !

— Ba da... O sărutare nevinovată, care se potrivea copilăriei tale...

— Dar tu nu mai erai copil...

— În schimb erai tu ! Tata mi-a zis atunci : „Munceşte să fii demn de ea şi o vei dobîndi de soţie !" L-am întrebat ce înţelege el prin a fi demn de tine, şi mi-a spus că Ali Bek Suleiman este rudă şi prieten cu el, dar că trebuie să mai avem şi consimţămîntul lui Susan Hanem, care, fiind bogată şi neinteresînd-o averea, doreşte pentru fiica ei un tînăr care să reuşească în viaţă, un judecător de pildă. Adevărul este că pe mulţi i-a surprins ascensiunea mea rapidă în ierarhia funcţionărească, faptul că la anii mei am devenit funcţionar superior şi, mai mult decît atît, om politic. Nimeni n-a înţeles însă adevăratul motiv al acestei ascensiuni neobişnuite !

Cu o mişcare graţioasă, ea îşi desfăcu micul evantai de fildeş, pe care era zugrăvită imaginea unei raţe plutind pe apă.

— Şi asta în ciuda faptului că nu ne-ai mai vizitat vreme de zece ani !... îl mustră ea cu o uşoară ironie.

— Nu uita că după aceea tatăl tău a fost ales consilier şi a lucrat multă vreme la Asiut şi Alexandria... Şi că după aceea am fost şi eu absorbit de treburi politice... încercă Isa s-o convingă.

— Şi de unde ai ştiut că cei zece ani nu m-au schimbat complet ? îl întrebă ea zîmbind cu cochetărie.

— Inima ! Eu cred în ce-mi spune inima ! Iar de cînd te-am văzut, încrederea în ea a sporit şi mai mult. În aparenţă, logodna noastră este ca toate celelalte, dar de fapt ea ascunde povestea unei mari iubiri. Chiar dacă iubirea a fost numai din partea mea.

— Să ştii că n-a fost aşa ! şopti Selwa privind departe.

Îi cuprinse bărbia, îi întoarse cu blîndeţe faţa spre el şi-şi lăsă capul în jos pînă ce buzele sale dornice întîlniră buzele ei fine într-un impuls reciproc. Zîmbind fericit, îşi îndreptă apoi privirea spre florile de pe verandă. Ochii săi învăluiţi de dragoste vedeau lucrurile din jur într-o ceaţă deasă. De fapt, povestea nu e o născocire în întregul ei. În vremea aceea, se simţise într-adevăr atras de frumuseţea ei. Şi chiar dacă timp de zece ani nu se mai gîndise la ea, esenţialul este că acum o iubeşte. Făcea rău dacă încerca să umple acest gol cu o minciună bine ticluită, care sporea farmecul prieteniei lor de acum ? Iubita lui însă nu vrea să se despartă de mama ei : ca şi cum moaşa ar fi uitat să taie cordonul ombilical. Uneori lucrul ăsta îl sperie. Aşteaptă cu nerăbdare ziua cînd va fi cu adevărat a lui. Privirea cu care Selwa pare să ceară, în timpul convorbirilor, sfat sau îngăduinţă de la mamă-sa, îl nelinişteşte întrucîtva. Fericirea lui va trece însă peste asta, întocmai cum un val uriaş trece peste mal şi mătură totul, lăsîndu-l în urmă neted şi curat. Faptul că era neştiutoare într-ale vieţii nu-i displăcea. Îl încînta, de asemenea, pasiunea ei pentru muzică şi pentru cărţile de călătorii.

— Dragostea ta este o comoară de preţ. Cînd am venit prima dată să te întîlnesc, m-am rugat lui Allah să nu mă alungi, îi spuse.

— Te văzusem în ziare mai înainte.

— Dacă ştiam, îmi controlam cu atenţie ţinuta, îi răspunse Isa încîntat.

— N-are nici o importanţă. Am auzit, de asemenea, şi de „calvarul" tău în politică, adăugă ea zîmbind.

— Ce părere ai despre cele întîmplate ? o întrebă rîzînd şi aruncîndu-şi din nou capul pe spate, aşa cum făcea acel paşă. Sînt clientul permanent al beciurilor poliţiei, al bastoanelor, destituirilor şi prigoanei. Ce spui ?

Selwa îşi muşcă buzele şi încercă să-i răspundă :

— Tata zice...

— Nu e nevoie să-mi spui ce zice tata, o întrerupse el. Îi cunosc dinainte părerile. El face parte din cealaltă tabără. Pe tine nu te interesează decît muzica şi cărţile de călătorii, nu-i aşa ? De-acum încolo va trebui să te pregăteşti pentru rolul de soţie a unui om politic. Omul politic în toate sensurile acestui cuvînt...

Susan Hanem se întoarse în cameră, se opri în faţa lor şi, pe tonul celui care vrea să comunice rezultatul unei strădanii, rosti :

— Fie aşa cum vrei tu !

— Mulţumesc, Hanem, spuse Isa ridicîndu-se în picioare, voind parcă să-şi arate costumul de un alb imaculat. Iar după ce luară loc din nou, continuă :

— Aşadar facem nunta în august, iar îndată după aceea o să plecăm în Europa.

Privirile li se întîlniră în semn de deplină aprobare.

Dispăruseră şi ultimele raze de soare. Pe neaşteptate, ca şi cum şi-ar fi adus brusc aminte de ceva, Isa îşi lovi genunchii şi i se adresă lui Susan Hanem :

— I-am vorbit Selwei despre dragostea pe care i-o port de acum zece ani.

Mama ridică sprîncenele mirată, apoi se adresă fiică-si :

— Să nu le crezi pe toate, Selwa. Logodnicul tău este om politic şi eu îi cunosc bine pe politicienii ăştia !...

Toţi trei izbucniră în rîs.

VI

În dimineaţa zilei de 23 iulie [1], cînd obişnuita emisiune a postului de radio s-a întrerupt şi s-a dat citire Proclamaţiei armatei, Isa tocmai îşi lua micul dejun. La început nu dădu atenţie ştirii. Apoi sări de pe locul unde stătea şi se holbă la aparatul de radio, lingîndu-şi buzele. Cuvintele ciudate se succedară în propoziţii al căror sens îl lăsa înmărmurit. Îşi înălţă capul ca şi cum ar fi ieşit brusc din întuneric la lumină puternică. Apoi începu să se întrebe ce puteau să însemne cele auzite. Se aşeză alături de mamă-sa în salon şi spuse :

— Ştiri foarte importante...

Bătrîna ridică spre el ochii obosiţi.

— Armata îl înfruntă pe rege, o lămuri el.

— Ca în zilele lui Orabi Paşa [2] ? întrebă mamă-sa, înţelegînd cu greu ce-i spune.

---

[1] La 23 Iulie 1952 în Egipt a avut loc actul revoluţionar de răsturnare a monarhiei condus de un grup de ofiţeri liberali în frunte cu fostul preşedinte al Egiptului Gamal Abd el-Naser.

[2] Orabi Paşa (1839—1911) — lider al Partidului Naţional Egiptean, s-a aflat în fruntea mişcării revoluţionare din 1882 îndreptată împotriva beilor turci şi a europenilor ocupanţi. Mişcarea s-a încheiat cu bombardarea oraşului Alexandria de către artilerie şi instituirea ocupaţiei britanice (1882).

Cum de nu i-a venit și lui în minte comparația asta ? Într-adevăr, era prea tulburat.

— Da, ca în zilele lui Orabi, îngăimă.

— Și o să fie război ? continuă bătrîna neliniștită. Chiar... Ce-o să se întîmple ? Nu se află nici o personalitate în Cairo de la care să poată obține lămuriri. El nu era în concediu, fiindcă și-l amînase pînă după nuntă, cînd urma să plece în străinătate.

— Nu, nici vorbă... Armata are o serie de revendicări și, după ce-i vor fi satisfăcute, lucrurile se vor liniști... îi răspunse mamei sale după un răstimp.

Plecă la Alexandria. Îl văzu pe tiran primind o palmă de oțel [1]. „Să fie o palmă la fel de tare ca tirania lui ! Să fie nimicitoare ! Să ardă împreună cu păcatele lui ! Privește la consecințele nepăsării și prostiei tale !" Dar ce orientare are această mișcare ? Și care va fi rolul Partidului său în aceste evenimente ? Uneori îl îmbată speranța, alteori simte în suflet o neliniște asemeni aceleia pe care o au cîinii cu puțin înainte de cutremur. Pe Abd al-Halim Pașa Șukri îl găsi la *Athénée*. Era îmbrăcat într-un costum alb, din mătase naturală, și-și pusese la butonieră un trandafir roșu închis. În față avea un pahar de bere, în care rămăsese doar puțină spumă. Pașa îi zise strîngîndu-și obosit pleoapele :

— Vezi de treabă... Nu-i vorba numai de niște revendicări ale armatei. E mult mai serios... Azi se poate răspunde favorabil unor revendicări, iar mîine cei care le-au prezentat sînt duși la spînzurătoare. Nu-i numai atît, domnul meu. Dar e destul de greu să se facă previziuni...

---

[1] Aluzie la uriașele demonstrații care au avut loc în 23 Iulie 1952 la Alexandria și care au culminat cu ocuparea palatului regal din mica stațiune Montaza de lîngă Alexandria.

— Excelența-voastră nu aveți nici un fel de știri ?

— Evenimentele sînt așa de rapide că nu se poate presupune nimic. Cu un ceas mai devreme stătea aici, pe locul dumitale, Mister Godwin, ziaristul englez, și el îmi confirma că s-a terminat cu regele...

Pentru o clipă fu derutat. Apoi întrebă :

— Și noi n-avem nici un amestec în treaba asta ?

— Nu se poate ști precis cine sînt ofițerii ăștia. Și-apoi, nu uita că șefii noștri sînt plecați în străinătate...

— S-ar putea ca plecarea lor să fie tocmai în legătură cu aceste evenimente...

— S-ar putea, se mulțumi el să răspundă cu un glas pierdut și cu semne de neîncredere pe față.

Reluară discuția fără să adauge nimic nou. Vorbeau numai de dragul de a vorbi, sau poate pentru a încerca să-și alunge neliniștea.

Ali Bek Suleiman stătea întins într-un balansoar de trestie la vila sa din Sidi Bișr [1]. Avea fața palidă și fruntea nu mai ajungea să i se descrețească. În privirea lui bolnavă nu se mai distingea nici frumusețea, nici orgoliul său neobișnuit. Cînd îl văzu pe Isa, îl privi un răstimp atent, apoi îl întrebă iscoditor :

— Ce vești aduci ?

Urmărit de privirile lui și de Selwa și Susan Hanem, Isa se așeză. Apoi, cu o liniște aparentă, mîndru de ceea ce urma să anunțe :

— S-a terminat cu regele...

În ochi i se stinse și ultima licărire. Privi pierdut peste terasă, la marea gălăgioasă și întrebă :

— Și tu ?... Adică voi... Voi sînteți de acord ?

---

[1] Cartier de vile și plajă pe cornișa din Alexandria.

Îşi îngădui o clipă de falsă mîndrie, care ascundea de fapt o rană dureroasă, şi bombăni :

— Regele este duşmanul nostru dintotdeauna doar...

— Partidul are vreun amestec în ce se petrece ? mai întrebă Ali Bek Suleiman după ce se îndreptă în balansoar.

Ar fi vrut să poată răspunde afirmativ dar, ascunzîndu-şi tristeţea, nu făcu decît să se eschiveze :

— Nu ştiu nimic despre asta...

— Dar, fără îndoială, poţi afla...

— Nimeni din cei cu care m-am întîlnit nu ştie nimic. Însă adevăraţii noştri conducători sînt în străinătate, aşa după cum Excelenţa-voastră ştiţi prea bine.

— Am uitat prea repede lecţia cu Orabi. Foarte curînd o să intervină englezii, zise Ali Bek după ce oftă stînjenit.

— Există ceva ştiri în acest sens ? întrebă Isa neliniştit.

Ali Bek făcu un semn cu mîna, înfuriat.

— N-ar fi mai bine să ne ducem la moşie ? intră în vorbă şi Susan Hanem.

— Cine ştie ce-ar fi mai bine ? răspunse el rece.

Evenimentele se precipitară. Regele părăsi ţara. Isa fu martorul acestui moment la Alexandria. Văzu cu ochii lui mişcările armatei şi manifestaţiile zgomotoase. Încerca cele mai contradictorii sentimente, aruncat parcă într-o bulboană fără fund. Îl copleşea o mare bucurie, pe care cu greu reuşea să şi-o stăpînească, iar pieptul i se eliberă de ura îndelung mocnită. Dar bucuria fu de scurtă durată, căci s-a ciocnit curînd de norii negri care i-au tulburat seninul. Să fie aceasta urmarea firească a unui sentiment puternic ? Să fie plîngerea pe care sufletul liniştit şi mulţumit o dăruieşte trupului neînsufleţit al uriaşului

rival ? Oare împlinirea unuia din marile noastre ţeluri trebuie să fie însoţită de dispariţia unuia din motivele entuziasmului nostru faţă de existenţă ? Sau nu-i era deloc uşor să se gîndească la faptul că această mare victorie s-a înfăptuit fără ca Partidul său să aibă meritul cel mai mare în obţinerea ei ?

Cei care veniră în vizită la palatul lui Abd al-Halim Paşa din Zizinia îl găsiră aici şi pe Isa. Erau cu toţii un amestec de bucurie, tăcere şi nelinişte.

— Slavă celui veşnic ! deschise Paşa discuţia.

— S-a dus regele Faruq [1], dar noi vrem să fim în siguranţă, spuse, făcînd un gest oratoric, senatorul Abd as-Sattar as-Salhubi.

Izbucniră într-un rîs nervos, lipsit de bucuria adevărată.

— Şi ce se aude în legătură cu viitorul ? întrebă Isa, care stătea alături de prietenii săi Samir Abd al-Baqi, Abbas Siddiq şi Ibrahim Hayrat.

— Va fi mai bun decît trecutul, fără îndoială, îi răspunse Abd al-Halim Paşa Şukri, ignorînd ţinta propriu-zisă a întrebării.

— Poate că întreabă de viitorul nostru ca persoane, preciză senatorul Abd as-Sattar as-Salhubi.

— O să avem şi noi locul nostru, spuse Paşa, a cărui faţă inexpresivă nu se potrivea unui vechi politician.

Abd as-Sattar as-Salhubi îşi legănă trupul, aşa cum face un declamator în pauze, apoi, pe un ton violent, adăugă :

— Mişcarea asta nu e în interesul nostru. Miros primejdia de la mii de mile. În ziua cînd am anulat Tratatul,

---

[1] Ultimul rege al Egiptului, detronat prin actul de la 23 Iulie 1952.

i-am pierdut pe rege şi pe englezi ; acum vom pierde totul...

— Noi sîntem ultimii care se aşteaptă la o primejdie... Sau cel puţin aşa ar trebui... interveni şi Samir Abd al-Baqi.

— Ce s-a întîmplat astăzi este exact ceea ce am fi făcut şi noi dacă am fi avut forţa necesară, mai adăugă şi Ibrahim Hayrat.

— Numai că noi n-am făcut-o, stimabile şi onorabile, reveni batjocoritor senatorul Abd as-Sattar.

În închipuirea lui Isa, trecutul se adună într-o pulsaţie violentă, plină de măreţie şi tristeţe. Inima îi spunea că acest trecut va lua forma unui balon care în curînd va exploda, că din el va răsări o altă faţă a vieţii, plină de noutate şi ciudăţenie, că este în putinţa lui să facă cunoştinţă cu această faţă, fiindcă o mai văzuse şi înainte ici şi colo. Dar de unde să-l cunoască ea pe el ? Apoi ochii i se liniştiră, oprindu-se asupra unui tablou atîrnat pe perete, deasupra sobei reci. Înfăţişa o negresă cu buze groase, cu ochi bulbucaţi, dar nu urîţi, care-i arunca o privire senzuală, neruşinată şi ispititoare...

VII

Atmosfera era atît de încărcată de întîmplări contradictorii, încît îi alungase liniştea din suflet. A îndurat totul cu nervi de oţel. Amînarea nunţii devenise inevitabilă pînă la clarificarea lucrurilor şi pînă ce viitorul socru îşi va veni în fire. Semnele de întrebare, apărute în faţa lui şi a prietenilor, semănau cu fîşiile de pînză neagră care se arborează pe plajă cînd marea este agitată, avertizînd asupra primejdiei. S-au auzit tot felul de zvonuri care-i umplură sufletul de amărăciune. Află că vărul său Hasan a fost numit într-un post important şi că are perspective şi mai bune. Se număra printre adepţii noilor cîrmuitori şi era firesc să se întîmple aşa. Ştirea asta îl lovi însă mai tare decît toate celelalte evenimente la un loc. O vreme ezită să-i comunice şi mamei această ştire. Iar cînd a anunţat-o, bătrîna n-a prea înţeles cum stau lucrurile şi a răspuns prosteşte :

— O să vină şi rîndul tău. Nu fi supărat. S-ar cuveni să ai parte numai de bine.

Îşi zise că e mai bine de aceia care nu reuşesc să pătrundă în miezul lucrurilor. Cînd se anunţă regulamentul epurărilor, îl citi cu o atenţie chinuitoare, cu desperare şi amărăciune. Fără doar şi poate că lovitura va atinge nu numai partidele şi pe conducătorii lor, ci şi pe el. Rădăcinile care-l mai ţin fixat în sol vor fi smulse

una cîte una. Ceea ce se întîmplă întrece orice aşteptare. Prietenul său, Ibrahim Hayrat, avocat şi fost membru al Camerei Deputaţilor, îşi pune entuziast condeiul în slujba revoluţiei, publicînd articole în diverse ziare. Se poartă ca şi cum ar fi unul dintre ofiţerii care au luat parte la ea. Atacă partidele — inclusiv cel al lui Isa, bineînţeles — şi epoca de parcă n-ar fi fost unul din reprezentanţii ei. Abbas Siddiq este la adăpost, nu-i pasă de ceea ce se întîmplă fiindcă şi-a găsit un protector şi printre noii conducători. Ba speră să fie avansat mai curînd decît se aştepta de la vechiul regim. Samir Abd al-Baqi este singurul care împarte cu el neliniştea, teama, într-un cuvînt, aceeaşi soartă. Este un tînăr uscăţiv, firav, cu pielea de culoarea grîului. Ochii îi sînt întotdeauna visători. Doar la el a găsit înţelegere şi oarecare consolare.

— De ce soartă crezi că o să avem parte ? îl întrebă Isa.

— Epurarea este nenorocirea cea mai mică din cîte ne-ar putea paşte, răspunse el schiţînd un zîmbet palid.

— Şi ce-o să facem ? îl întrebă din nou, simţindu-şi gîtul uscat.

— O pensie de nimic... Dar probabil că vom găsi de lucru la o firmă...

— Crezi că o să fim în stare şi c-o să găsim curajul s-o luăm de la capăt ?

— S-ar putea ca evoluţia evenimentelor să dezmintă presupunerile noastre, bombăni celălalt mişcîndu-şi capul încărunţit.

La Comisia de epurare reclamaţiile curgeau grămadă. Isa află că multe din ele cereau condamnarea lui. Nu se miră, firește, fiindcă ştia că în minister are mai mulţi duşmani decît prieteni. La aceştia se mai adaugă invidioşii, precum şi răuvoitorii care nu pierd nici un prilej. În minister erau unii care-l sfidau de-a dreptul ; alţii îl

înjuraseră în faţă şi-l batjocoriseră. Chiar subalterni de-ai lui îşi permiseseră să-l umilească. Ministerul devenise un colţ de infern.

Fu chemat în faţa Comisiei de epurare. Membrii ei stăteau la o masă verde, aşezată de-a curmezişul camerei, în biroul consilierului juridic al ministerului. Secretariatul ocupa aripa dreaptă. Fu invitat să ia loc în faţa Comisiei, de cealaltă parte a mesei. În locul portretului regelui văzu un tablou pe care era scris numele lui Allah. Îşi plimbă privirea peste feţele celor din Comisie şi în reprezentantul Consiliului de Stat recunoscu un vechi coleg din Comitetul studenţesc. Împreună cu el fusese cît pe-aci să moară în cursul unei demonstraţii care avusese loc în faţa Casei Naţiunii. Prinse puţin curaj, dar în zadar, căci acesta cînd privea la el neînduplecat, cînd la dosarele pe care le avea dinainte. Nimeni nu voia să lase impresia că a fost vreodată coleg cu el, deşi se mai aflau acolo şi inspectorul salariaţilor şi directorul Administraţiei Generale. Chiar înainte ca Partidul lui să vină la putere, mulţi dintre membrii acestei Comisii tremurau la vederea lui. Locul recunoştinţei şi al bunelor sentimente a fost luat acum de o indiferenţă rece. Sala mare, cu tavan înalt şi pereţi înnegriţi de fum de tutun şi îmbîcsiţi cu un miros de mucegai, era dominată de teamă. Prin fereastra închisă văzu un erete coborînd pe terasă şi apoi înălţîndu-se cu o viteză fulgerătoare, scoţînd nişte sunete ce semănau cu un lătrat.

Preşedintele privi lung la el, prin ochelarii albaştri-închis cu ramă de aur, şi-i zise :

— Aş vrea să fii absolut convins că vom fi obiectivi. Nu vrem decît să facem dreptate.

— Nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin... răspunse el liniştit, încercînd să-şi ascundă desperarea cu un zîmbet.

— Şi aş mai vrea să ştii că sarcina cu care am fost noi investiţi urmăreşte numai interesul general, nu răzbunarea şi nici altceva...

— Nici de asta nu mă îndoiesc... adăugă el şi mai deznădăjduit.

Făcu apoi semn spre Secretariat şi, una după alta, i se citiră plîngerile. Unele veneau de la funcţionari, altele de la o serie de primari. Vocea celui care citea deveni foarte monotonă. Isa închise ochii, încercînd să se concentreze. Toate acuzaţiile se refereau la faptul că numise primari pe considerentul apartenenţei la Partid sau în schimbul primirii de mită. Concentrarea i se destrămă repede, topindu-se în întunericul des, şi prin ceaţa roşie care-i învăluia ochii, sunetele ajungeau la el ca nişte săgeţi. În ciuda străduinţei de a-şi aduna gîndurile, îi veni în minte, din întîmplare, o imagine din copilărie : se întorcea de la joacă, de pe maidanul care înconjura Al-Wayliyya, cînd s-a pornit să plouă. Turna cu găleata. Negăsind un alt loc în care să se adăpostească de furia cerului, se aşezase sub căruţa din stradă ce căra gunoi. Se întrebă despre sensul acestei întîmplări. Cînd deschise ochii, avu impresia că feţele se unduiesc ca nişte valuri. Pentru o clipă i se păru că mustaţa stîngă a consilierului este unită cu mustaţa dreaptă a reprezentantului Consiliului de Stat. Fu întrebat ce părere are. Ce părere ?

— Vorbe goale... Vreau o singură dovadă, răspunse el categoric, simţindu-se parcă stăpîn pe situaţie.

Curînd însă elanul i se frînse şi căzu ca o frunză ofilită.

— Ministrul ţinea seama de propunerile tale. Deci tu eşti vinovat în primul rînd... îl acuză preşedintele.

— Era datoria mea şi m-am achitat de ea în aşa fel încît să fiu cu conştiinţa împăcată...

— Mai există vreun alt considerent care stătea la baza numirilor şi destituirilor arbitrare de primari în afara apartenenţei la Partid ?

— Dacă vreţi, fie apartenenţa la Partid motivul. N-a fost acesta unul din principiile vieţii noastre politice în trecut ? răspunse el, încercînd să-şi stăpînească gîfîitul şi tremurul.

— Eşti convins că ai procedat bine ?

— Consider că am procedat foarte normal...

— Şi mita ? continuă preşedintele jucîndu-se cu Parker-ul din mînă.

— Am spus că sînt vorbe goale. Vreau o singură dovadă, prinse el curaj din nou.

I se citiră numele primarilor care au depus mărturie.

— Ce rost au intrigile astea mîrşave ? ţipă el.

Au fost apoi invitaţi pentru a depune mărturie funcţionari care lucraseră cu el în diferite perioade. I-au fost prezentate propriile semnături pe care le dăduse pentru avansarea în mod excepţional a unor funcţionari, pentru efectuarea unor lucrări de irigaţii şi a altor lucrări agricole, pentru recomandarea unor infractori de la sate, protejaţi sau rude cu foşti deputaţi. Discuţia se prelungea la infinit.

— Arătaţi-mi un singur funcţionar superior care merită să rămînă ! izbucni el nervos la un moment dat.

Îi răspunse un membru al Comisiei pe care nu-l cunoştea. Îi vorbi pe un ton violent despre obligaţiile funcţionarilor faţă de popor. Apoi adăugă :

— Revoluţia este ferm hotărîtă să cureţe aparatul de stat de toate felurile de corupţie. În viitor nu va mai exista nici un singur egiptean ale cărui drepturi să fie încălcate, nici un singur egiptean care să fie preferat

pentru că e rudă cu nu ştiu cine, e din familia cutare sau face parte dintr-o organizaţie sau alta...

Simţi că e mai bine să nu comenteze vorbele acestuia şi tăcu. Ancheta dură pînă la ora patru după-amiază. Cînd părăsi camera, semăna cu o tulpină uscată, tocată, roasă de cari. Îşi croi drum spre Ed-Doqqi, prin străduţele care se cufundaseră, ca Atlantida, cu toate dimensiunile, fiinţele şi lucrurile lor sub valurile neliniştii ce-l apăsa. Nu mai vedea, nu mai auzea şi nu mai simţea decît şfichiuirea dureroasă a acestei furtuni diabolice.

— De ce nu vrei să vorbeşti cu văru-tău să te ajute ? Este de-al lor doar, îi spuse mamă-sa.

Sfatul ei avu efectul unei înţepături şi fu întîmpinat cu o privire de furie nebunească.

VIII

•

L-a chemat inspectorul salariaţilor pentru a-i aduce la cunoştinţă că s-a hotărît scoaterea lui la pensie, adăugîndu-i-se doi ani vechime. Era acelaşi inspector care scrisese unul după altul referatele pentru avansarea lui excepţională de la o categorie la alta pînă cînd ajunsese la categoria a doua. Probabil că mai păstrează ciorna referatului pentru avansarea lui la categoria întîi, pe care îl redactase cu o săptămînă înainte de anularea Tratatului spre a fi prezentat Consiliului de Miniştri. Focul evenimentelor care au urmat anulării nu a mai permis prezentarea referatului spre aprobare. Inspectorul nu făcea parte din nici un partid, dar Isa a avut tot timpul certitudinea că-i poartă pică, dat fiind că aveau amîndoi aceeaşi categorie, în ciuda marii diferenţe de vîrstă. Inspectorul, dîndu-şi seama de situaţia delicată în care se află, profită de o clipă în care rămaseră doar ei doi şi-i spuse :

— Numai Allah ştie cît de rău îmi pare, domnule Isa...

Îi mulţumi, deşi era convins că e total nesincer. Opt ani petrecuţi printre funcţionari fuseseră de-ajuns pentru a-l face să pătrundă foarte bine sensurile pe care le ascund cuvintele de complezenţă. Dosarul său de serviciu

este aruncat pe birou. Pe copertă, în grafia *al farisi*[1], este scris numele său complet : Isa Ibrahim ad-Dabbag. Cu ochii închipuirii, îl văzu aruncat la arhivă, îngropat acolo pentru vecie, împreună cu toate semnăturile istorice care făceau dovada meritelor şi calităţilor sale şi prevesteau un viitor strălucit. La întrebarea sa despre pensia pe care o va primi, inspectorul îi răspunse :

— Douăsprezece lire... Însă o să primeşti salariul întreg timp de doi ani...

Părăsi ministerul cufundat în gînduri. Era convins că i-a fost dat să înfrunte istoria într-unul din momentele ei de violenţă, cînd — în urma unui salt important — ea uită de făpturile pe care le poartă cu ea şi nu-i pasă care din ele vor rezista şi care îşi vor pierde echilibrul şi vor cădea. Merse multă vreme sub dogoarea soarelui fără o ţintă anumită, fără să dea nici cea mai mică atenţie locurilor prin care trecea. Îşi aduse aminte de *Bodega,* cafeneaua sa preferată, şi paşii îl purtară spre ea. La vremea amiezii nu era nici o speranţă să găsească vreunul din prietenii săi acolo. Se apucă să-şi soarbă ceaiul doar în compania imaginii sale destul de triste, pe care o zărea într-una din oglinzile strălucitoare. În grupul celor care jucau table şi se entuziasmau nebuneşte pentru fiecare zar aruncat, văzu exemplul cel mai elocvent al nepăsării cu care lumea întîmpina nenorocirea sa. Îşi luă privirea de la ei şi de la ceilalţi clienţi ai cafenelei, cufundaţi în fumul narghilelelor, şi îşi privi fix figura tristă, reflectată de oglindă. „Dacă această imagine ar putea vorbi, aş găsi, fără îndoială, pe cineva care să mă înţeleagă ! Spune-mi ce-ai făcut ? De ce nu mi-ai citit viitorul, aflat

[1] Una din cele opt grafii arabe, folosită în mod curent de scrierea persană (*farisi* = persan).

doar la cîţiva paşi de tine, cînd se pot confirma lucruri care au avut loc cu milioane de ani în urmă ? De ce se destramă faţa aceasta cu cap mare, de formă triunghiulară, pe care un poet o asemăna cu Delta Nilului[1] ? De ce se destramă faţa aceasta care candida la prima pagină a ziarelor ? De ce dispare ca dinozaurul — uriaşul legendelor de demult —, ca ceaiul pe care-l bea, cules din pămîntul său bun din Ceylon pentru a se opri în cele din urmă în Cairo ? Dacă te-ai ridica în spaţiu cu cîteva mii de picioare, nu ai vedea pe suprafaţa pămîntului nici o fiinţă şi n-ai auzi nici un glas ; toate s-ar topi într-o indiferenţă cosmică înspăimîntătoare. Trecutul de glorie, ale cărei adieri le mai simte încă faţa ta, se va descompune în curînd şi va putrezi ; nu va mai rămîne din el decît o amintire neplăcută."

— Îmi spunea mie inima că o să te găsesc aici... răzbătu pînă la el un glas nervos.

Samir Abd al-Baqi, cu faţa palidă şi cu privirea aiurea, venind parcă din spatele gratiilor, se aşeză lîngă el. Bucuros de venirea lui, Isa îi strînse mîna cu putere, cerîndu-i parcă ajutor.

— Inima îmi spunea că o să te găsesc aici... repetă Samir.

Isa rîse atît de strident încît stăpînul cafenelei, care stătea după tejghea, îşi strînse pleoapele şi se încruntă deranjat.

— De astăzi încolo o să mă găseşti numai aici... răspunse după o pauză.

---

[1] Aluzie la forma triunghiulară a Deltei Nilului, cuprinsă între braţele Damieta la est, Rozeta la vest şi Marea Mediterană în nord.

— La fel şi eu... Astăzi am părăsit ministerul pentru totdeauna... i-o luă înainte cu explicaţiile, după ce-i aruncă din ochii săi verzi o privire stinsă.

Se uitară îndelung unul la altul, cu ochii înecaţi în deznădejde. Apoi pe Isa îl cuprinse o stare de euforie, provocată parcă de o băutură sau de un narcotic.

— Şi ce-i de făcut ? întrebă el.

— Doi ani stăm liniştiţi. Primim salariul întreg.

— Şi-apoi ?

— O să găsim de lucru la o firmă.

— Care firmă crezi că se aventurează să ne angajeze pe noi ?

— Orice problemă are o rezolvare, îl consolă Samir oftînd.

O luă spre casă. Privea la oameni mirat, de parcă i-ar fi văzut pentru prima oară. Îi sînt străini, nu au nimic comun cu el. Se simte exilat în marele său oraş, urmărit şi prigonit. Se miră cum de nu s-a fărîmiţat pămîntul de sub picioarele sale, ca un pumn de praf, cum de nu s-au dărîmat stîlpii care rezistaseră timpului un sfert de veac. Privi faţa ofilită a mamei şi, fără s-o pregătească în vreun fel, îi comunică vestea. Bătrîna îşi duse palma la creştet, parcă pentru a opri durerea ce urca şi-l întrebă oftînd :

— De ce se poartă aşa cu tine, fiule ?

„Mai bine de ea că nu pricepe nimic !“ Începu să se plimbe prin casă încoace şi încolo. Ţinea atît de mult la locul acesta ! De-acum încolo n-o să-l mai poată păstra. Salariul pe care-l va primi timp de doi ani şi suma depusă la bancă — adunată din „atenţiile“ de la primari — îi vor ajunge oare pentru încă doi ani după aceea ? Obiectele de artă care-i împodobesc vestibulul, salonul şi biblioteca sînt tot „atenţii“. Vinovaţi sînt de fapt mult mai mulţi decît cei persecutaţi. Sînt, indiscutabil, vino-

vaţi şi el şi prietenii săi ! Unde sînt zilele curate de odinioară ? De ce a fost nevoie de corupţie, de acceptarea „atenţiilor" nepermise ? Şi-apoi, tocmai cînd era în pragul înaltelor funcţii care duceau spre fotoliul ministerial, s-a prăbuşit ! Cum să trăieşti în lumea asta de uituci, ignoranţi şi invidioşi din care gloria a dispărut şi locul ei a fost luat de păcatele care s-au răspîndit peste tot ?

Spre seară porni spre vila lui Ali Bek Suleiman. Cerul era negru şi sufla un vînt rece, care ridica nori de praf întocmai ca vîntul Hamsin [1]. În timp ce urca scara de marmură albă se gîndi că, de n-ar fi existat imunitatea juridică, Ali Bek Suleiman ar fi fost şi el aruncat în stradă. Ali Bek era în grădină, iar Susan Hanem, puţin răcită, stătea în pat. L-a întîmpinat Selwa, îmbrăcată într-o rochie de catifea albastră, cu chipul strălucitor ca o lumină. În ciuda trăsăturilor frumoase, faţa ei era foarte puţin expresivă. Nu se putea desluşi pe ea nici un semn care să arate că evenimentele petrecute ar fi afectat-o în vreun fel. La vederea ei, inima lui mîhnită tresări. Îşi zise că de fapt ea este tot ce i-a mai rămas. Dar în clipa următoare se întrebă : „Oare mai este a mea cu adevărat ?" Dorind să scape de nelinişte, îi spuse fără ocol :

— Selwa, astăzi m-au scos la pensie...

Ochii ei frumoşi, nepăsători, clipiră.

— Pe tine ? întrebă ea uimită.

— Da, pe mine... Multora li se întîmplă zilele acestea acelaşi lucru, mai adăugă el, fără să-i pese de ce va urma.

---

[1] *Hamsin* sau *hamasin* (cincizeci) — vînturi cu furtuni de praf care suflă cu intermitenţe în decursul a circa cincizeci de zile în regiunile de deşert din diferite ţări arabe. De la o regiune la alta, ele suflă iarna, primăvara sau vara.

— Dar tu nu eşti ca ceilalţi, obiectă ea privindu-l mirată.

Vorbele ei picară ca o lovitură de trăsnet. Cuprins de spaimă, se gîndea cînd la obiectele de artă, cînd la economiile de la bancă.

— Se răzbună pe mine sub pretextul apărării, mai adăugă el.

Întîmplător, privirea ei se opri asupra unei statuete de bronz înfăţişînd un călugăr magrebit, parcă cerînd un sfat de la el.

— Atitudine nedemnă... îngînă ea.

— O să găsesc un post mai bun chiar decît funcţia pe care am avut-o.

— Unde ? întrebă ea zîmbind, cerîndu-şi parcă scuze pentru că se poartă din ce în ce mai rece.

Se întrebă dacă ea îl iubeşte şi se gîndi la noile necazuri pe care i le rezervă zilele viitoare. În sinea lui, îl blestemă pe preşedintele Comisiei de epurare, al cărui chip îi veni pe neaşteptate în minte.

— La o firmă sau ca liber profesionist, răspunse el după o mică pauză.

Cu o mişcare firească, ea scoase vîrful limbii şi-şi umezi buzele. Îşi dădu seama că vestea eşecului său o lovise şi o imploră :

— Lasă-mă să adun putere din tine !

— Îţi doresc succes ! îngăimă ea, cu un zîmbet condescendent.

Îşi puse mîna peste mîna ei întinsă pe spătarul fotoliului şi, pe jumătate în şoaptă, îi zise :

— Dragostea trece destul de uşor peste astfel de lucruri...

— Da... da...

Îl iubeşte, fără îndoială, chiar dacă este atît de rece. Se simţi ispitit s-o strîngă la piept. Se aplecă spre ea şi o cuprinse în braţe. Cînd îi întîlni privirea catifelată, simţi şi mai tare nevoia de a o avea lîngă el. Îşi lipi faţa de a ei şi buzele-i năvalnice apăsară buzele ei subţiri, căutînd parcă sprijin şi consolare. Ea îl opri, desfăcîndu-şi palma, şi-şi întoarse faţa, încercînd să se elibereze din strînsoarea lui. Se despărţiră respirînd precipitat. Tăceau şi parcă îşi citeau gîndurile învălmăşite ; schimbau reproşuri şi parcă îşi cereau scuze.

— Selwa... Te iubesc... Viaţa mea întreagă se reduce doar la tine... îi mărturisi el pe un ton nesigur, după această luptă.

Îi atinse mîna uşor şi o rugă :

— Trebuie să vorbeşti...

— Se cuvine să înfruntăm viaţa aşa cum este, răspunse ea după ce răsuflă adînc pentru a-şi recăpăta stăpînirea de sine.

Dulceaţa acestei melodii îi dădu o satisfacţie neaşteptată. Ar fi vrut să plece împreună din această lume într-un loc necunoscut şi să rămînă acolo pentru totdeauna. Ar fi vrut să găsească un loc în care să nu existe nici politică, nici funcţii, nici revoluţii, nici trecut.

— Îmi dai încredere şi curaj ? o întrebă, pentru prima dată pe un ton vesel.

— Ai tot ce vrei, chiar mai mult... îi răspunse ştergîndu-şi buzele cu batista.

Ar fi vrut s-o îmbrăţişeze din nou, dar glasul lui Ali Bek Suleiman se auzi de afară anunţîndu-i sosirea.

IX

Ali Bek veni spre ei cu zîmbetul pe buze şi rămaseră o vreme împreună. Apoi îl invită pe Isa la el în birou. Departe de stradă, această încăpere era întunecată iar atmosfera pîcloasă de afară o făcea să pară şi mai mohorîtă. Aprinse lumina. Isa îl urmări atent şi în adîncul ochilor lui desluşi tristeţea. Se întrebă dacă asta are vreo legătură cu el sau este consecinţa evenimentelor ce se succedaseră. Din întîmplare, aruncă o privire în sus şi în locul portretului obişnuit al regelui dădu peste o fotografie a lui Ali Bek în robă de magistrat.

— Ce se-aude ? întrebă Ali Bek.

— O s-o iau de la capăt, răspunse Isa vrînd să pară nepăsător.

Îi vorbi apoi despre necazul său, prezentînd, desigur, lucrurile din punctul său de vedere. După ce se gîndi puţin, Ali Bek îi zise :

— N-o să fie chiar aşa de simplu cum crezi...

— Ştiu asta, dar nu desper...

Privirea gravă pe care o descoperi în ochii lui Ali Bek nu era de bun augur.

— Adevărul este că întîmplarea nu e o surpriză pentru mine, reluă el discuţia.

— Probabil că preşedintele Comisiei vă vorbise despre ea.

— Da...

— Şi nu se putea să...

— Nu, îl întrerupse el. E prieten cu mine într-adevăr, însă Comisia e mai puternică decît şeful... Şi-apoi frica a pus stăpînire pe toţi.

— În orice caz, ce-a fost a trecut. Să ne gîndim la ce va fi de-acum încolo.

— E lucrul cel mai bun pe care-l poţi face.

— I-am povestit şi Selwei, continuă Isa vrînd să cunoască gîndurile bătrînului.

— Selwei ? I-ai vorbit într-adevăr despre lucrurile astea ?

— Firește.

— Absolut despre toate ? insistă după un moment de ezitare.

— Bineînţeles ! îi răspunse pe un ton puţin tăios, după ce-i aruncă o privire neîncrezătoare.

— Şi care-a fost reacţia ei ?

— Cea aşteptată. Este cu mine atît la bine cît şi la rău, răspunse pregătit să facă faţă oricărei eventualităţi.

Ali Bek lovi cu degetul în cristalul de pe birou, apoi continuă :

— Vreau să fiu sincer cu tine. Căsătoria acum nu şi-ar mai avea rostul.

— Într-adevăr, momentan...

Ali Bek clătină din cap, renunţînd parcă să-şi continue firul gîndurilor. Dorind să afle care este părerea lui, Isa îl provocă să ducă la capăt discuţia :

— Nu sînt decît o victimă a politicii !

Bătrînul ridică sprîncenele bogate, refuzînd să comenteze în vreun fel.

— De vreme ce-am avut norocul să fie așa... urmă el înfuriat.

— Dar de data asta nu e vorba numai de politică, îl întrerupse Ali Bek vădit iritat.

Privirile li s-au întîlnit fără să vrea. Isa simți că fierbe. Cu glasul tremurînd, insistă :

— Mai explicit, v-aș ruga.

— Știi la ce mă gîndesc, Isa, răspunse celălalt supărat și trist.

— Îmi puteți reproșa ceva ? întrebă pe un ton al cărui ecou trecu dincolo de ușa biroului.

— N-am spus asta.

— Atunci ce vreți să spuneți ?

— Probele sînt acuzatoare, răspunse încruntat, nemulțumit de tonul ridicat al lui Isa.

— Ba sînt atît de șubrede că nu le poate accepta decît un om fără minte, replică el.

— Se pare că nervii tăi...

— Nervii mei sînt de oțel. Îmi cîntăresc fiecare vorbă pe care o spun...

Fu rîndul lui Ali Bek Suleiman să izbucnească :

— Dacă mă înfurii, ai să regreți cu adevărat.

Nu-i mai rămăsese decît o foarte slabă speranță în ce o privea pe Selwa, așa că urlă cît putu de tare :

— Nu-mi pasă de ce-o să se-ntîmple. Și oricît de grave ar fi probele la care faceți aluzie, eu nu am fost niciodată oportunist și nu datorez nimic din cariera mea fostului rege...

Ali Bek se ridică în picioare. Fața-i congestionată lăsa să se vadă furia care mocnea în el. Fără să mai scoată un cuvînt, îi arătă lui Isa ușa cu degetul. Așa părăsi biroul !

În ciuda acestei situaţii, hotărî să nu se lase pradă desperării înainte de a lupta pe viaţă şi pe moarte pentru a apăra ce mai rămăsese. Cuvîntul hotărîtor trebuie să-l aibă Selwa. Deşi nu avea mare încredere în dragostea ei şi nu aştepta de la ea cine ştie ce, în după-amiaza zilei următoare, o chemă la telefon implorînd-o :

— Selwa, trebuie să te văd imediat...

Răspunsul ei sună ca o palmă.

X

— Orice problemă are o rezolvare ! îi spusese Ibrahim Hayrat în colţul lor de la *Bodega*.

Fiind scund, stătea pe marginea scaunului ca să poată ajunge cu picioarele la podea. Avea capul exagerat de mare şi pentru a adăuga înfăţişării sale gravitatea care să impresioneze pe cei ce ar fi îndrăznit să rîdă de mutra lui, stătea tot timpul încruntat. Aruncaseră paltoanele pe două scaune alăturate, apropiindu-se unul de altul. Cafeneaua era plină şi foarte zgomotoasă. Isa îşi zise că lui Ibrahim Hayrat îi convine să vorbească despre rezolvări cu atîta uşurinţă fiindcă pe pămîntul lui cutremurele n-au produs nici o victimă. Este un avocat bun şi are un condei excelent. Asemenea lui Ibrahim, Abbas Siddiq rămăsese şi el în vechea funcţie, cu toate că se înfruptase din banii oamenilor mai ceva decît el. Dar invidia şi ura n-au fost în stare să strice prietenia lor trainică şi vechea tovărăşie politică. Samir Abd al-Baqi luă o mînă de alune dintr-o farfurioară plină şi zise :

— Frumoase vorbe, dar iată că zilele trec şi nu se întrevede nici o rezolvare.

Privind prin fereastră ploaia măruntă care se cernea afară, Isa întrebă :

— Să luăm drumul de la cap ? De la maşina de scris ?

Abbas Siddiq începu să gîlgîie în narghilea şi să scoată fumul pe nări laolaltă cu ceilalţi membri ai orchestrei fumătorilor din cafenea. Fumul se învălătucea ca o ceaţă în jurul becurilor. Isa îşi plimbă privirea de-a lungul întregii cafenele, studiind expresia feţelor, care varia de la apatie şi visare pînă la concentrare febrilă, în cazul celor care jucau table. Se întrebă speriat, de ce i-o fi fost dat să se opună cursului istoriei, care durează de-o veşnicie. Privi prin fereastră strada care înota în ploaie şi lumină, urmărind insistent o femeie ce alerga pentru a se adăposti la intrarea întunecoasă a unui bloc.

— Iarna este frumoasă, însă oraşul Cairo nu-i pregătit pentru ea... remarcă el.

— Nu uita că oamenii noştri sînt bine plasaţi în consiliile de conducere ale firmelor, zise Ibrahim Hayrat adresîndu-se lui Samir Abd al-Baqi.

Ce ciudat ! Le spune „oamenii noştri", iar cu condeiul slujeşte campania îndreptată împotriva partidelor şi cheamă la ştergerea urmelor trecutului. Ce dezgustător !

— Spune-mi şi mie, ce simţi cînd îţi citeşti articolele din ziare ? îl întrebă Samir.

— Eu mă întreb de ce i-a fost hărăzit lui Adam să coboare pe pămînt ? zise Ibrahim Hayrat pe un ton grav, fără să dea vreo atenţie zîmbetelor celorlalţi.

Abbas Siddiq îşi luă gura de pe muştiucul narghilelei. Pe scaunul său părea un maldăr de carne ; era chel, avea faţa alb-gălbuie, iar strălucirea ochilor săi bulbucaţi trăda boala lor. Arăta cu cel puţin zece ani mai mare decît era în realitate.

— O să ne chinuim pînă cînd o să vă vedem şi pe voi doi în posturi importante, la nişte firme onorabile... încercă Abbas Siddiq să-i consoleze.

Fără să aibă un motiv precis, Isa încerca să pătrundă tainele care se ascundeau în sufletele oamenilor adunaţi în cafenea. Mirat şi speriat, alergă apoi cu gîndul milioane de ani în trecut. Aruncîndu-şi privirea spre fereastră, zări afară la geam un cerşetor stînd în picioare şi privind rugător înspre ei. Ploaia se oprise.

— Închipuiţi-vă că oamenii aceştia descind la origine din peşti ! se adresă Isa prietenilor săi.

— Dar milioane şi milioane de peşti continuă să populeze mările şi oceanele...

— Acesta e adevăratul secret al tragediei noastre... continuă el cu convingere.

Îi făcu semn cu mîna cerşetorului să plece şi adăugă :

— Uneori mă consolez la gîndul că, întocmai ca Isus, trebuie să suport eu pentru greşelile unei naţii de păcătoşi...

— Eşti sigur de cunoştinţele tale de istorie ? îl întrebă Abbas Siddiq.

Îşi aduse aminte că, din clipa în care telefonul i-a fost închis în nas, a rămas singur.

— Noaptea este potrivit să bem puţin brandy, îi provocă Ibrahim Hayrat.

— Chiar presupunînd că am greşit, oare n-au găsit nimic în tot trecutul nostru care să fie în favoarea noastră ? întrebă Samir Abd al-Baqi după ce sorbi puţină apă, pentru a-şi umezi gura uscată de mestecatul alunelor.

Isa închise ochii încercînd să-şi imagineze trecutul : clipele în care inima pulsa de fericire, entuziasmul gloriei care-i stăruie în minte, bastoanele soldaţilor repezindu-se ca nişte rachete, entuziasmul fără margini, din nou, apoi slăbirea elanului, întinderea acestei slăbiri ca o molimă, apoi cutremurele care nu au fost vestite de cîini, căutarea

consolării la o inimă goală, în sfîrşit, ţîrîitul telefonului ca un glas al nefiinţei...

— Am fost avangarda unei revoluţii şi ne-am transformat în nişte resturi ale ei, încercă Samir Abd al-Baqi să continue discuţia.

— Cred că trebuie să ne agăţăm şi noi de căruţă ca să n-o pierdem... îndrăzni Ibrahim Hayrat să justifice atitudinea sa generală.

În ochii verzi ai lui Samir Abd al-Baqi se ivi o licărire tristă.

— Ne-a fost scris să murim de două ori, mai adăugă el.

— Asta e realitatea şi din această cauză ne hrănim cu peşte ! sprijini şi Isa opinia lui.

Un lustragiu se opri lîngă ei lovind cu peria în mica lădiţă. Au întrerupt discuţia pînă ce se îndepărtă de ei. Samir Abd al-Baqi izbucni într-un rîs atît de strident încît ceilalţi se grăbiră să-l întrebe ce l-a apucat.

— Mi-am adus aminte că la un moment dat era cît pe-aci să intru la şcoala de război, le răspunse el.

Au rîs cu toţii.

— Ce ziceţi de faptul că pe măsură ce se întunecă eu devin tot mai optimist ? îi întrebă Ibrahim Hayrat.

Isa îşi spuse în sinea lui că cel care prezintă condoleanţe mamei care şi-a pierdut copilul nu simte durerea pe care o simte ea.

Părăsi cafeneaua pe la ora zece seara. Îşi strînse paltonul în jurul trupului. Privind în sus, zări licărind pe cer mii de stele. În aerul curat se simţea mirosul de după ploaie al iernii. Din nou îl cuprinse sentimentul de însingurare, dar gîndindu-se la salariul pe care-l va primi timp de doi

ani şi la rezervele pe care le „agonisise" de la primari şi le depusese la bancă, se simţi în siguranţă.

Ajunse la *Groppi*[1] şi se aşeză la o masă alături de Abd al-Halim Şukri şi senatorul Abd as-Sattar as-Salhubi care tocmai termina de şoptit ultima anecdotă. În mod instinctiv îl întrebă ce ştiri mai are. Se aştepta ca Paşa să-i comunice rezultatul strădaniilor sale de a-i găsi o slujbă, dar în locul unei astfel de veşti, senatorul As-Salhubi îl întrebă maliţios :

— Ei, tot te mai bucuri de anularea Tratatului ?

Înţelese că pe senator îl urmăreşte cu adevărat obsesia anulării Tratatului şi că pe seama acestui eveniment el pune toate nenorocirile care le căzuseră pe cap.

— Colegii noştri au fost loviţi parcă de trăsnete ! zise Abd al-Halim Şukri. Oare o să ne vină şi nouă rîndul ? mai întrebă el neliniştit.

Isa începu să-şi soarbă ceaiul, în vreme ce privea la feţele lor rumene — semn că nu o duceau cîtuşi de puţin rău. Abd al-Halim Şukri se aplecă spre el şoptindu-i :

— O să le vedem pe toate în curînd !

În sufletul său mocnea furia. Toţi apelaseră mai înainte la el pentru fel de fel de servicii. Acum de ce-or fi fugind de el ?

La plecarea din local, auzi rîsul încîntător al unei fetişcane, semănînd cu o melodie de dragoste. Pe drum se gîndi iarăşi la telefonul care-i fusese închis în nas şi din nou simţi durerea din suflet. În ciuda aerului rece, aproape că se topea de căldură. O iubise, deşi nu dovedise nici o clipă că ar fi demnă de dragostea lui. La început s-au simţit atraşi unul de altul numai din interese care nu

[1] Numele unei firme particulare care deţinea restaurante, cafenele şi cofetării luxoase la Cairo şi în alte oraşe egiptene.

aveau nimic comun cu dragostea. După aceea însă, el a iubit-o cu adevărat. Cu cîtă nepăsare i-a închis telefonul ! Poate că a fost spre norocul lui că lovitura primită în inimă a însoţit lovitura pe care i-o dăduse politica. Altfel, cine ştie cum ar fi suportat-o ?

Se enerva din ce în ce mai uşor, pentru orice fleac. În sufletul lui nu mai rămăsese loc pentru nici o valoare. „De ce vrei să te păcăleşti spunîndu-ţi, aşa cum le spui celorlalţi, că ai vrea o slujbă ? Slujba este ultimul lucru la care te gîndeşti ! Să ştie treaba asta toţi beţivii ! Înainte de această slujbă, caută zeci de prostii. Profită şi bucură-te de o convalescenţă mai lungă decît moartea ! Fie ce-o fi !"

XI

Cînd Hasan sosi în vizită la ei acasă, Isa îşi zise că cei spre care vine viaţa nu merg să-i viziteze pe cei cărora viaţa le-a întors spatele şi se gîndi imediat la ce-ar putea să-l aducă. Îşi aduse aminte de vară-sa şi-l cuprinse, ca de obicei, un acces de furie. Cînd se văzură unul în faţa celuilalt, Isa simţi nevoia să se ascundă, ca şi cum ar fi fost un criminal. Îi răspunse teatral doar cu un „Salut !". Hasan, în schimb, era deosebit de bine dispus. Prin toate arterele îi alerga sîngele încrederii şi succesului ; nu mai era invidiosul şi neputinciosul de ieri. În curînd, va împărţi cu generozitate fapte bune. Instinctul îi spuse bătrînei că această vizită va fi deosebit de importantă şi încetă să mai îngîne *tasbih*-ul[1], dornică să nu-i scape nici un cuvînt din ce se va discuta. Savurînd o înghiţitură de ceai, Hasan îl întrebă ce mai face. Isa rîse, fără să rostească nici o vorbă. Celălalt repetă întrebarea şi de data aceasta se văzu obligat să-i răspundă :

— Trăiesc ca un belfer, nu vezi ?

— Cred că ar fi timpul să te apuci şi tu de treabă, reveni Hasan la un ton serios.

---

[1] Rostirea cuvintelor *Subhan Allah !* (Slavă lui Allah !), la fiecare bob al mătăniilor, trecut printre degete. La fiecare al unsprezecelea bob (mătăniile au în total treizeci şi trei de boabe), musulmanii rostesc cuvintele : *Allahu akbar* ! (Allah este mare !).

Bătrîna clipi din ochi, plină de nădejde, aprobînd cuvintele acestuia. Semnele ei de entuziasm îl făcură pe Isa să se întrebe care va fi fiind secretul acestei vizite şi jură că nu va accepta s-o ia de soţie pe vară-sa chiar dacă ar fi să moară de foame.

— Dac-aş fi vrut o slujbă, o găseam, răspunse Isa fără convingere.

— Şi de ce n-o vrei ? se arătă Hasan îngrijorat, ca şi cum i-ar fi fost frate.

— Fiindcă am poftă de o odihnă mai lungă ; vreo doi ani sau chiar mai mult.

— Glumeşti, fără doar şi poate.

— N-am nici un motiv să mă grăbesc...

Apoi adăugă, înfuriat peste măsură :

— Mai ales că logodna s-a rupt...

Evitînd privirea interlocutorului său, Hasan se uită spre pomul nemişcat din faţa ferestrei, fără să comenteze în vreun fel ultimele cuvinte ale lui Isa.

— Ştiai de treaba asta ? stărui Isa.

— Da. L-am întîlnit întîmplător pe Ali Bek, îi răspunse pe un ton din care se vedea că nu doreşte să continue discuţia în această problemă. Neplăcută situaţie ! mai adăugă cu ton de reproş.

— I-am dat o lecţie pe care n-o s-o uite... continuă Isa.

— Am dedus asta din discuţia cu el, deşi nu mi-a spus nici un cuvînt. Dar să nu mai discutăm despre asta. Poate că ceea ce alege Allah este mai bun !...

Iar după ce îl privi cu simpatie, îi spuse :

— Am găsit un loc pentru tine la o firmă serioasă.

O încruntare bruscă ţinu loc de întrebare.

— O societate nouă, pentru producerea şi difuzarea filmelor, continuă Hasan. Eu am fost numit adjunct al directorului ei. Avem nevoie de un director contabil bun...

— Să ai parte numai de bine, Hasan ! izbucni bătrîna.

„E clar", îşi zise Isa. „Funcţionar subordonat lui şi soţ al soră-si. Mai bine mort decît aşa."

— Te felicit şi-ţi mulţumesc... îi răspunse el răspicat.

Apoi, cu un zîmbet care exprima regretul :

— Dar te rog să mă ierţi...

Pe faţa plină de vioiciune se putea citi reacţia eşecului :

— N-ai vrea totuşi să te mai gîndeşti ?

— Îţi repet mulţumirile şi rugămintea de a mă ierta.

Hasan privi din nou la Isa şi la mamă-sa, care rămase ca o stană de piatră.

— Dar e un post foarte onorabil... mai adăugă el.

— Dovadă că l-ai ales pentru mine. Numai că eu sînt hotărît să-mi iau o vacanţă mai lungă...

— Nu este numai o funcţie, continuă Hasan după o scurtă pauză. Este şi un prilej de a te încadra în noua viaţă, avînd în vedere că menirea acestui regim este să slujească ţelurile statului !

— Odihna este, în momentul de faţă, pentru mine mai importantă decît orice altceva, răspunse Isa hotărît.

„De la mic funcţionar la adjunct al unui director de firmă ! E ceva !" Însă dorinţa de a nu lucra deveni şi mai puternică ; la fel şi dorinţa de autodistrugere. Rămase ferm în faţa insistenţelor celuilalt, obligîndu-l în cele din urmă să se retragă învins, lăsînd în sufletul lui Isa o bucurie oarbă şi sentimentul unei victorii iluzorii.

— Eu nu pricep nimic... reluă mamă-sa discuţia oftînd.

— Nici eu... îi răspunse Isa batjocoritor.

— Nu-l suferi pe văru-tău, zise ea cu amărăciune.

— Nici el pe mine !

— Dar la momentul potrivit Hasan n-a uitat de rude !

— Nu de dragul meu !

— Chiar dacă nu ! Vară-ta este în orice caz mai bună pentru tine decît Selwa. Ai uitat ! Bine-ai face dacă te-ai gîndi la treaba asta, insistă ea.

— Mă gîndesc într-adevăr să plec din Cairo... bîigui el cu privirea agăţată de norii strînşi la orizont, pe care-i zărea printre crengile pomilor.

XII

Cîteva luni se luptă cu ezitarea. Într-o bună zi însă, își luă inima în dinți și-i spuse mamei sale :

— Mă gîndesc cu adevărat să plec la Alexandria...

Mamă-sa, obișnuită de-acum cu toanele lui ciudate, din ce în ce mai ofilită și mai slabă, îi zise liniștită :

— Dar vara s-a terminat...

— Vreau să stau acolo, nu să-mi petrec vara...

Genele ei se mișcară neliniștit.

— Adică pentru un timp, preciză el.

— Dar de ce ?

— Vreau să stau undeva unde nu mă cunoaște nimeni și unde nu știu pe nimeni.

— Nu-mi place purtarea ta, se înfurie ea. Omul trebuie să întîmpine altfel greutățile. Încă mai există ocazia oferită de văru-tău...

Cînd se convinse că nu-l poate îndupleca să renunțe la această idee, recurse la cele trei surori ale lui, care alergară imediat în Ed-Doqqi. Erau toate căsătorite. Aveau trăsăturile comune familiei : fața triunghiulară și ochii rotunzi. Toate nutreau o dragoste sinceră pentru fratele lor, nu numai pentru că fusese o personalitate și se mîndriseră cu numele lui, ci și pentru că lui îi revenea meritul cel mai mare în ce privește sporirea veniturilor

şi avansarea soţilor lor în anii cînd fusese un om influent. Toate trei s-au opus plecării şi toate trei i-au cerut să accepte propunerea vărului lor.

— Ce sens are să stai într-un oraş ca un străin ?

— Nu-i de ajuns că o să găsesc linişte în asta ?

— Dar viitorul tău ?

— Viitorul meu a devenit trecut, le tăie vorba.

— Dimpotrivă, ai în faţă posibilitatea de a reface tot ce-ai pierdut.

— N-are rost să aud mereu vorbele astea, ridică el mîna, cerîndu-le cu un gest hotărît să înceteze. Esenţialul este că am hotărît să mă mut din casa asta.

Privirea mamei era plină de tristeţe.

— N-ar fi înţelept să mai suport cheltuielile astea uriaşe, încercă el să găsească un pretext.

— Asta are vreo legătură cu dorinţa ta de a pleca ?

— Nu, răspunse el încruntîndu-se. Văd în plecare un leac de care am nevoie.

— Nu da duşmanilor prilejul să se bucure de răul tău, încercă mamă-sa să-l convingă. Dacă eşti de acord cu propunerea vărului tău, poţi, fără îndoială, să-ţi păstrezi şi această locuinţă şi modul de viaţă de pînă acum.

Închise ochii, refuzînd să mai continue această discuţie fără sens.

— Eşti fiul meu şi te cunosc, adăugă mamă-sa amărîtă. Eşti tare încăpăţînat. Întotdeauna ai fost la fel. Preferi să fii orgolios, chiar dacă asta te costă scump. În ciuda încăpăţînării tale, la noi ai găsit întotdeauna dragoste şi îngăduinţă. Dar lumea nu se reduce la mama şi surorile tale.

— Presupun că n-am auzit nimic... zise el apăsînd pe fiecare cuvînt şi dădu din umeri indiferent.

— Trebuie să te supui voinţei Domnului... continuă ea şi mai rugător. Sîntem supuşii lui şi face cu noi ce vrea. Viitorul este în mîna lui. Poţi fi fericit şi fără să fii adjunct de ministru sau ministru plin...

— Unde este mai bine să stea mama pînă cînd mă întorc ? se adresă de data asta surorilor.

Au renunţat să continue discuţia. Fiecare dintre surori a propus ca mama să locuiască la ea.

— Am să mă întorc la casa noastră veche din Al-Wayliyya, se încăpăţînă bătrîna.

— N-ai să locuieşti niciodată singură, ţipă Wahiba, care ţinea cel mai mult la mamă-sa.

— Umm Şalabi n-o să mă părăsească şi sper să mă mai vizitaţi şi voi.

Isa îşi aduse aminte de vechea casă, în care se născuseră toţi. Văzu, aievea, curtea largă cu pămîntul nisipos şi arid. Nu găsi cuvintele potrivite pentru a-şi exprima dezaprobarea.

— N-ar fi mai bine să locuieşti la una din surori ? o întrebă pe mamă-sa.

— Nu, răspunse ea nervos. Şi eu sînt încăpăţînată. E mai bine pentru toţi să mă mut în casa cea veche...

Toate surorile îi dădură asigurări că vor fi fericite să locuiască la ele, dar nu luă în seamă vorbele lor. Sufletul lui Isa fu învăluit de atmosfera plăcută a casei în care îşi spusese ultimul cuvînt. Privi la pomii din faţa terasei, care tremurau uşor, în aerul albicios al toamnei ce inspira

numai tristeţe. „Nu este acesta oare blestemul lui Allah asupra istoriei ?“ se întrebă în sinea sa.

— Cine s-a obişnuit să trăiască într-o casă ca asta nu mai poate suporta să se întoarcă la casa cea veche, zise Wahiba brusc.

Văzînd cum i se mişcă genele şi buzele, Isa îşi dădu seama că mamă-sa va izbucni în plîns.

— E foarte bună. În ea ne-am născut toţi... răspunse ea cu vocea tremurîndă.

XIII

Tot ceea ce ne înconjoară promite o liniște de moarte. Cel pe care l-a istovit durerea se cuvine să considere binevenit orice calmant, chiar dacă ar fi otravă. Apartamentul acesta mic, mobilat, stă mărturie că uneori civilizația nu este lipsită de o licărire de milă. Se zăresc de aici valurile mării aruncîndu-se într-o măreție cosmică. Devin din ce în ce mai mici, iar la orizont se pierd cu totul, scoțînd din liniștea lui octombrie înțelepciune și blîndețe. Pe pereți sînt agățate fotografii ale stăpînilor apartamentului : o familie de greci. Oriunde privești afară — pe terase, la ferestre, pe stradă — vezi numai fețe grecești. Străin în țară de străini ! Așa este cartierul Al-Ibrahimiyya [1]. Peste tot numai fețe grecești : în cafeneaua cu pomi pe trotuar, în piața de legume plină de culori proaspete, în magazinele elegante... În toate colțurile auzi acum, după terminarea sezonului, numai limba lor. Ai impresia că ai părăsit țara cu adevărat și sorbi din înstrăinare pînă ce te îmbeți. Astăzi îi iubești pe străinii aceștia, despre care tot timpul ai avut o părere proastă, mai mult decît

[1] Cartier din Alexandria, situat chiar pe cornișă, în care locuiau foarte mulți greci. Această parte a orașului are un pronunțat caracter european. De aici încep plajele, cu căsuțe de vară chiar pe malul mării, care se întind pe circa douăzeci de kilometri spre est, pînă la Montaza, Mamura și Abu Qir.

pe cei din națiа ta și cauți consolare printre ei. Toți sîntem străini în țară străină. Alegerea unui apartament la etajul opt este încă un semn al dorinței de însingurare. Peste casele ce coboară în terasă pînă la cornișă, zărești marea, marea care, fermecată de octombrie s-a lăsat în voia viselor. Vezi stolurile de prepelițe cum, după lunga și obositoarea călătorie plină de eroism iluzoriu, coboară și se predau soartei neînduplecate [1]. Cairo a devenit acum o amintire învăluită de tristețe. Singurătatea este o experiență amară, dar necesară, dacă vrei să scapi de chipurile care-ți provoacă neliniște și nesomn și de dovezile gloriei, a cărei amintire îți stîrnește durere. „Încearcă acum experiența singurătății alături de tovarășii ei — radioul, cartea și visele — și vezi dacă nu poți uita limbajul cuvintelor !" Clipele se succed în dezordine ; aproape că nici nu mai ai noțiunea timpului și nu știi precis ce zi este ! De aceea, îți ridici ochii mirat spre discul de diamant al soarelui liniștit, așa cum apare în spatele norilor pufoși ai toamnei. În ciuda tristeții, viața cochetează cu tine. Parcă pentru prima dată descoperi lumea și viața, acum, după ce te-ai trezit din febra luptei și aspirațiilor. Valorile lor ți se dezvăluie vestind bucuria creării. Înainte de asta, mersul soarelui era doar un semn care anunța prezentarea unui memoriu sau o întîlnire cu un ambasador. Evenimentele ne-au înmormîntat de vii. Durerile astea nu sînt decît niște vise confuze care se aprind în capul unui mort. În schimb, în acest apartament grecesc există o

[1] Aluzie la un gen de braconaj deosebit, practicat de către egipteni. Toamna, cînd soseau păsările migratoare, după lungul zbor peste Mediterană, pe malul mării se întindeau plase în care cădeau păsările istovite sau erau înfipți în nisip niște pomi falși, ale căror crengi erau unse cu o substanță lipicioasă, iar păsările care se opreau pe ei erau în felul acesta prinse.

singurătate adevărată şi o inimă care pulsează, dar care nu poate uita de colţul de la *Bodega*. Ce sentimente neplăcute şi contradictorii îl frămîntă ! „Eu îi iubesc pe Abbas Siddiq şi pe Ibrahim Hayrat, dar îi şi urăsc în acelaşi timp ; îi iubesc pentru cum au trăit înainte de revoluţie şi urăsc mijloacele la care au recurs în urma ei. Acum am posibilitatea de a mă elibera de aceste obsesii." Grijile sînt ca nişte munţi, iar raţiunea a fost acoperită de rugină, dar calea consolării este deschisă în faţa viselor treziei tale, în care chinurile se sfîrşesc cu victoria. O privire din înălţime la acest gol nemărginit dă sufletului linişte şi-l ridică deasupra oricărui alt lucru. „De ce nu ne dai, Doamne, măcar un semn despre sensul acestei călătorii grele, colorate cu sînge ? De ce nu grăieşte marea aceasta, martoră a luptelor dintotdeauna ? De ce mistuie pămîntul acesta fiii săi, cînd se lasă seara ? De ce toate lucrurile, oricît de mărunte ar fi, îşi au rostul lor în lumea asta şi numai eu să nu-mi găsesc un rost al meu ?"

Răspunzînd unei scrisori primite de la Samir Abd al-Baqi, într-o zi se duse la Galim. Pe prietenul său nu-l mai văzuse de la mijlocul lui septembrie, de cînd venise la Alexandria, iar pe la cazinoul *Paradis* nu mai trecuse din vara lui 1951. Acum, la sfîrşit de octombrie, plajele erau pustii, iar cazinoul pe jumătate gol. În zilele lui de glorie, cînd intra la *Paradis* afişa o atitudine plină de aroganţă. În vreme ce-şi croia drum spre masa ce-i era rezervată, ochii prietenilor sau duşmanilor din lumea aceea trecătoare erau aţintiţi asupra lui. Cum ar putea să uite banchetul de acum doi ani de la *Paradis* ? Glasul îngeresc, bucuria generală, strigătele răsunătoare, speranţele într-o victorie sigură, pe care o întrevedea la orizont !

Trecu printre scaunele neocupate şi se aşeză la vechiul său loc, din dreapta intrării. Ici-colo, stăteau risipiţi la cîte o masă cîţiva paşi bătrîni care se încăpăţînau să profite de căldura soarelui pînă în ultima clipă. Doar două femei : o bătrînă şi o alta între două vîrste. Peste tot o tăcere care inspiră teamă. Privind-o pe bătrînă, îşi aduse aminte de Selwa şi îşi zise că într-o zi va arăta şi ea la fel. La fel ca măreţia, gloria şi atîtea speranţe, tinereţea este trecătoare ! Admiră întinderea şi liniştea apei, albastrul ei curat şi norii încărcaţi cu apă de trandafir alb. Samir Abd al-Baqi sosi la ora anunţată. Se îmbrăţişară cu căldură. Samir i se păru mai slab decît ultima oară cînd îl văzuse, dar mai sănătos şi cu ochii mai limpezi.

— Am venit împreună cu soţia... S-o luăm pe soacră-mea. Mîine plecăm...

Isa îl întrebă despre colţul de la *Bodega* şi află că nu e nimic nou.

— Cît despre mine, adăugă el, am vîndut partea dintr-o casă veche şi m-am asociat cu unchiul meu, care e negustor de mobilă. De fapt eu mă ocup de treburile administrative şi contabile şi sînt un fel de mic asociat...

Isa îl felicită şi-i spuse că, deocamdată, nu simte nevoia să lucreze.

— Nu vezi ce pustie este Alexandria ? observă Samir după ce privi mirat în jur.

— Toată lumea e pustie ! Dar ce văd în mîna ta ?

Îi arătă o carte pe a cărei copertă citi : *Ar-Risala al-quşayriyya* [1]. Apoi privi spre el întrebător.

---

[1] Numele unui „manual" de asceză mistică musulmană, aparţinînd teologului sufit şafiit Abu al-Qasim al-Quşayri (986—1072).

— N-ai auzit de sufism[1] ? se miră Samir.

— Nu ştiam că te-ar pasiona ! răspunse Isa după un rîs scurt.

— Ai dreptate ! Dar l-am auzit pe Ahmad Paşa Zahran vorbind cu atîta patimă despre sufism, încît... Din cînd în cînd mi-a mai dat şi cîte o carte... Şi în ultimul timp m-am pomenit studiindu-l.

— Şi o faci serios sau numai ca să te distrezi ? îl întrebă Isa, fără ca de pe faţă să i se fi şters urmele zîmbetului.

— E mult mai mult decît o distracţie. Este o adevărată odihnă sufletească, îi răspunse Samir, golind în pahar o sticlă de Coca-Cola. Faptul că recurgi la sufism numai presat de anumite împrejurări, nu-i diminuează cu nimic calităţile, adăugă după ce goli paharul pe jumătate. Putem merge iarna la Asuan, pentru a ne trata o maladie, dar asta nu înseamnă cîtuşi de puţin că oraşul nu este indicat şi pentru cei sănătoşi.

— Dar e o deosebire între a îmbrăţişa sufismul cînd eşti la necaz şi între a deveni sufit în vremurile normale, numai pentru Allah, observă Isa batjocoritor.

Samir zîmbi îngăduitor. Strălucirea ochilor săi verzi păru mai curată decît albul imaculat al norilor.

— Într-adevăr, este o deosebire, răspunse el. Dar în ultimă instanţă contează rezultatul. Uneori, pentru a ajunge pe calea cea bună e nevoie să te lovească o nenorocire.

— Dar să presupunem că viaţa...

Deodată se opri, parcă împleticindu-se, din cauza unei priviri insistente pe care o schimbă cu femeia mai tînără.

[1] Mişcare de asceză mistică a islamului. Apărută în secolul VIII, cunoaşte răspîndirea maximă în secolele IX—XII în special în Persia. În prezent se practică pe scară restrînsă.

Apoi reveni la prietenul său. „Dacă lucrurile ar fi mers cum voiam eu, Selwa ar fi fost soţia mea de cel puţin un an de zile. Dacă !"

— Ce spune sufismul despre particula „dacă" ? îl întrebă pe Samir, schimbînd discuţia pe neaşteptate.

— „Dacă" este o particulă a suferinţei care aspiră să dea impresia posibilităţii de a schimba istoria ! răspunse Samir, fără să priceapă ce vrea Isa.

— Din acest punct de vedere este o negare a voinţei lui Allah, care se manifestă prin istorie şi ar putea să-i adauge absurdul, iraţionalul...

„Selwa nu s-a clintit din inima ta, în ciuda dispreţului pentru caracterul ei. Raţiunea ar putea să stabilească acele calităţi pe care ar trebui să le întrunească femeia ideală, dar dragostea, în esenţa ei, este o atitudine iraţională. Ca moartea, ca soarta, ca norocul ! Cîtă asemănare între comportarea Selwei şi mersul vieţii ! Tu ai însă în continuare nevoie de o femeie, care să fie un bun calmant pentru dureri, cu mult mai bun, probabil, decît sufismul." Îşi aminti de întrebarea pe care o întrerupsese şi, pe un ton de scuză, reveni :

— Să presupunem că viaţa îţi va mai sorti încă o dată postul de ministru. Atunci ce-o să faci cu sufismul ?

— Nu e imposibil să le practic pe amîndouă, răspunse Samir după ce rîse lăsînd să i se vadă dantura perfectă. Ahmad Paşa Zahran a procedat în felul acesta de mai multe ori. Uită-te la mine cum împac sufismul cu comerţul. El nu înăbuşă acţiunea, dar o curăţă de pete !...

— În orice caz, este de preferat sinuciderii ! zise Isa trist.

Soarele străluci cîteva secunde, după care se ascunse din nou. Samir îl întrebă ce are de gînd să facă.

— S-a terminat într-adevăr cu noi ? îi răspunse tot printr-o întrebare.

— E foarte probabil. Situaţia de-acum nu mai seamănă cu cea de după loviturile de stat trecute... răspunse Samir clătinînd capul nedumerit.

Isa tăcu o vreme, pentru a auzi parcă glasul tăcerii totale.

— Cît de mult semănăm cu litoralul Alexandriei toamna ! reluă el discuţia.

— Tocmai de aceea îţi spun că trebuie să te apuci şi tu de lucru...

— Orice am face, noi tot fără lucru vom rămîne, fiindcă nu mai avem un rol al nostru. De aici sentimentul de inutilitate. Întocmai ca apendicele.

Apoi adăugă zîmbind :

— Nu-ţi ascund că am şi eu sufismul meu, de care mă ocup în singurătate...

— Mă gîndesc la crime, zise Samir pe neaşteptate, după ce-l privi atent. Ce sufism minunat ! continuă după ce rîse prelung.

— Numai că nu ucizi cu el trupul tău, ci trupurile altora...

— Îţi propun să alegi un gen de crime sexuale...

Rîseră amîndoi. Apoi, Samir continuă :

— Slavă lui Allah că oamenilor le-a rămas măcar putinţa de a rîde !...

— Şi vom rîde şi mai tare, pe măsură ce vom vedea că istoria se face fără noi... Ca şi cum am fi nişte neputincioşi...

Sufla o adiere blîndă. Paşii cei bătrîni dormitau. Fără motiv, îşi aduse aminte de primul său discurs, rostit la Casa Naţiunii pe cînd era student.

— Istoria noastră este iarăşi ameninţată cu pieirea ! zise îndurerat.

— Istoria este capabilă să suporte orice. Ea se va apăra şi va rezista chiar dacă vom pieri toţi cei care se încaieră...

Pe lîngă ei trecu directorul restaurantului grecesc. Zîmbi şi-l întrebă pe Isa ce mai face. Înţelese imediat că se referă la activitatea politică şi-i răspunse zîmbind :

— După cum vezi...

Cînd ajunse în blocul său înalt din apropierea staţiei de tramvai, se întristă la gîndul că trebuie să se despartă de Samir. În vreme ce intra în gangul lung şi întunecos, o blestemă pe Selwa, iar în timp ce liftul urca, îşi zise în sine : „Cîtă nevoie am de un calmant !"

XIV

Singur la *Micul Trianon,* în pasajul cu lumină palidă, care leagă cofetăria din față cu salonul de dans dinăuntru. În fața sa — paharul plin. Instrumentele muzicale se întrec, contopindu-și acordurile zgomotoase. Trupurile înlănțuite se mișcă grațios, alungînd din ele oboseala lăsată de razele soarelui. Acum, fetele astea frumoase și-au găsit adăpost ; nu mai sînt ale străzii, așa cum fuseseră înainte de război și în timpul lui. A mai prins și el ceva din vremurile acelea. De-abia își începea tinerețea pe-atunci. În anii războiului, femeile au făcut avere ; acum nu se mai oferă pentru cine știe ce și nu le mai găsești pe stradă. „Piața este goală acum pentru cei pe care politica i-a azvîrlit și care caută o muncă ușoară, dar aducătoare de cîștig !" își zise Isa. Ar fi vrut să danseze și el, căci știa cît de cît. Dar cu cine ? Luă o înghițitură din paharul de coniac. Îi plăcea o astfel de băutură, dar fără să exagereze. Se simți la adăpost și asta îi spori siguranța și încrederea. Încercă să se convingă că banii adunați de la primari și pușl deoparte îi vor ajunge pentru aventuri fermecătoare. Nimic nu l-ar deranja dacă n-ar fi sentimentul bolnăvicios al viitorului ! Dar nu se bucură prea mult de singurătate, fiindcă ajunse pînă la el un glas neașteptat :

— Ce părere ai despre lume ?

La auzul acestor cuvinte, începu să tremure. Îşi plimbă privirea prin pasajul arcuit, dar nu descoperi nici urmă de om. „E vreun beţiv care delirează. Dar unde s-o fi ascunzînd ?".

— Vrei să ştii unde sînt ? îl întrebă glasul. Bine... Sînt în spatele pomului...

La capătul dinspre cofetărie al pasajului, într-un ghiveci uriaş, se afla un pom nu prea înalt. Nu-şi dădea seama dacă e natural sau artificial. Dincolo de pom, cofetăria era cufundată în întuneric, cu uşile închise de pe la ora opt. Deduse că omul, dintr-un motiv oarecare, stă ascuns. Nu-i mai dădu atenţie şi-l blestemă în gînd. Celălalt însă, fără a ieşi din întuneric, întrebă din nou :

— Ai încercat să bei ascuns în întuneric ?

Renunţă să-i răspundă, în speranţa că va tăcea, dar celălalt continuă :

— Dacă bei în întuneric, te concentrezi mai bine. Din cauza asta mă gîndesc la starea lumii. Merge cu adevărat spre distrugere ?

Îşi îndreptă privirea spre perechile care dansau, numai pe jumătate atent, încîntat de feţele, piepturile şi pielea lor bronzată. Dar beţivul nu-i dădu pace :

— Răspunsul mă interesează cu adevărat, fiindcă dacă merge spre distrugere, eu beau coniac, iar dacă există vreo speranţă de salvare, prefer whisky. Dacă ar fi şi una şi alta, aş pieri, deoarece sufăr de trei maladii cronice : hepatită, tensiune şi hemoroizi...

Zîmbi, fără să vrea. „E plăcut, într-adevăr, să bei. Cît priveşte necazurile care s-au abătut asupra oamenilor noştri, ele ne vor provoca tristeţe pînă la moarte. Dărîmăturile vechii lumi, în curs de năruire, ţi se prăvălesc parcă peste creştet. Dar mai dureros decît orice este faptul că inima ta urăşte noua epocă, iar raţiunea nu poate s-o

respingă. Nici tu şi nici banii adunaţi de la primari şi depuşi la bancă."

— Distrugerea nu este ceva nou. Şi dacă tot e să fie, mai bine să se producă mai curînd...

— Şi de ce-ai vrea să se producă mai repede? îl întrebă aproape fără să-şi dea seama.

— Fiindcă binele cel mai mare este cel care vine mai curînd...

Deplîngînd sincer victimele istoriei, Isa îşi sorbi ultimele picături din pahar şi părăsi localul. O luă încet pe strada Saad Zaglul. Era strada lui preferată din Alexandria, mai ales după revoluţie. Într-un fel era propria lui stradă. Îi plăcea foarte mult s-o străbată măcar o dată pe zi, pierzîndu-se în noianul de amintiri. Era aproape miezul nopţii. În atmosferă plutea o răcoare uşoară, înviorătoare. Totul în jur părea pustiu. Privi spre statuia care avea faţa îndreptată spre mare, aruncîndu-şi capul pe spate, aşa cum făcea paşa pe care îi plăcuse cîndva să-l imite. Se urcă în tramvaiul pentru Al-Ibrahimiyya. Apoi o luă agale pe cornişă, pentru a-şi destinde puţin nervii. Frumuseţea din jur întrecea puterea de imaginaţie a capului său ameţit de băutură. Prin deschizăturile largi dintre nori licăreau stele. Marea liniştită dormea învăluită în întuneric. Departe, se întindea un gard de lumini fixate deasupra bărcilor pescăreşti. Pe stradă nu mai era nimeni. Avu din nou senzaţia că este exilat. Se aşeză pe o bancă de piatră, bucurîndu-se de farmecul tăcerii. N-o să se ducă în casa goală decît atunci cînd îl va birui somnul. De cînd a venit la Alexandria, trăieşte fără a se supune unei dispoziţii sau unui obicei, ci doar nevoii sale naturale de libertate absolută: doarme cînd îi e somn, se scoală cînd se satură de trîndăveală, mănîncă atunci cînd îi este foame, iese cînd se plictiseşte. O libertate pe care

înainte nu o cunoscuse. Din partea stîngă, ceva îi atrase atenţia. O ispită ascunsă îi dădea tîrcoale. La o oarecare distanţă de el, zări o siluetă. Se îndrepta spre locul unde stătea el. Cînd ajunse sub lumina puternică a unui bec, îi deslușì trăsăturile : era o fată de noapte. După rochia ieftină, privirea îndrăzneaţă, fără pic de reţinere sau mîndrie, îşi dădu seama că este o fată a cornişei. Găsi că e destul de tînără şi drăguţă. Avea o privire vulgară şi se vedea că e gata să răspundă la cel mai mic semn, ca un cîine părăsit în căutarea unui trecător pe care să-l urmeze. A mers pînă la banca următoare şi s-a aşezat cu faţa spre el. „Cît de jalnice devin fetele astea de noapte după terminarea sezonului, cînd Alexandria se ascunde în sine, închizîndu-şi porţile pentru străini !“ Oftă din adînc, cu o dorinţă nebună alergîndu-i prin vene. Fără îndoială că directorul cabinetului ministerial, care aspira cîndva la portofoliul de ministru, s-a stins din viaţă. Acum, în singurătate şi întuneric, nu mai rămăsese din el decît o beţie risipită. Simţea dorinţa puternică de a se tăvăli în noroi. Îi făcu semn cu mîna ; era semnul cel mai politicos pe care-l merită. Îi mai făcu încă o dată semn şi ea se apropie. Printr-un alt semn, o invită să ia loc. Se aşeză scoţînd un rîs uşor, semănînd cu murmurul valurilor ce şopteau la poala cornişei. O privi atent şi, speriat de tinereţea ei, o întrebă :

— Cîţi ani ai ?

Ea rîse fără să-i răspundă. Repetă întrebarea, vădit interesat.

— Ghici ! îi zise ea de data asta.

— Cred că cincisprezece.

— Nu sînt fată mare, nu-ţi face griji ! îl liniști ea cu mîndrie.

Avea faţa rotundă, cu obraji mici, destul de albi, trupul mic şi plin, părul tuns băieţeşte. Se juca fără întrerupere cu unghiile de pe care se cojise lacul.

— De unde vii tu la ceasul ăsta ?

— De la cafenea, răspunse ea făcînd semn cu capul înapoi.

Isa privi cafeneaua a cărei uşă luminată era înconjurată de întuneric şi tăcere.

— Am trecut pe lîngă ea, dar n-o văzusem !

— De obicei, numai cine vrea să vină la ea o vede.

Apoi tot ea, rîzînd :

— Ai o ţigară ?

Au aprins cîte o ţigară. Negăsind altceva mai bun de zis, el îi şopti :

— Haide...

O luară împreună pe strada care pornea de la cornişă în sus. Cînd ea întinse braţul pentru a se prinde de al lui, se încruntă. Brusc îşi aduse aminte de Selwa şi încruntarea îi spori. „Dacă sînt sinceri, să admită alegeri libere !“ şi-a zis în sine.

XV

Se trezi aproape de amiază. Privi mirat la fata care dormea alături de el şi-l năpădiră amintirile nopţii trecute. Se gîndi că, de vreme ce există uitare şi obiceiuri, totul este posibil. Ea era pe jumătate goală. O cercetă cu o privire rece, cu inima stinsă şi cu dispreţ pentru toate. Buzele pline, întredeschise, lăsau să i se vadă dinţii mărunţi, aliniaţi cu grijă. Capul îi era lăsat pe umărul drept. Somnul dezvăluise cum este în realitate părul ei : uscat, neîngrijit, răvăşit. Ciudată contradicţie să existe în aceeaşi fiinţă genele astea lungi, fermecătoare şi călcîiele crăpate şi cojite, semănînd cu două broaşte. Coborî din pat şi se duse la baie. Cînd se întoarse, o găsi în vîrful patului căscînd. Ridică spre el ochii frumoşi, îngreunaţi de somn. Se hotărî să se descotorosească de ea cît mai curînd cu putinţă :

— Am o întîlnire şi trebuie să plec... îi zise el.

Îl privi ezitînd. Apoi ieşi din cameră. El deschise uşa terasei, lăsînd să se reverse în cameră un aer tare, dar plăcut, încărcat cu mirosul mării şi cu căldura soarelui ce strălucea la zenit. Se apucă să se îmbrace, cu ochii spre marea ce se agita şi a cărei suprafaţă era brăzdată de linii albe de spumă, aidoma unor guri care rîd. Timpul trecea şi ea nu se mai întorcea de la baia, în care credea

el că intrase. Ieşi în salon pentru a da drumul la aparatul de radio şi o găsi dereticînd casa.

— Îţi mulţumesc, dar lasă treaba asta pentru portar, fiindcă e timpul să plec...

— Poţi să te duci... îi răspunse ea continuînd lucrul.

— Dar... Cînd ai de gînd să te îmbraci ?

Ea se aşează pe un fotoliu mare, în salon, şi zîmbi.

— Oi fi avînd tu chef de lenevie, dar eu am o întîlnire.

— Stai singur ? îl întrebă ea alintîndu-se.

— Da ! Dar haide...

— Mi-am zis că s-ar putea să ai nevoie de cineva care să-ţi ţină tovărăşie şi să aibă grijă de tine, îi zise ea în vreme ce-şi pieptăna părul, pentru prima oară cu adevărat ruşinată.

— Îţi mulţumesc, îi răspunse el mirat. N-am nevoie de nimic... Tu n-ai casă ?

— Nu.

— Unde ai stat pînă acum ?

— Cîteodată am stat la stăpîna cafenelei, iar alteori am dormit în cafenea, răspunse ea nepăsătoare.

— Dar tu cîştigi, fără îndoială...

— Iarna nu avem de lucru... Iar vara trecută a fost ca o iarnă...

— În orice caz, o să găseşti ceva de lucru ! continuă Isa răstit.

— N-am strîns nimic pentru iarnă... Iar tu ai avea nevoie de cineva care să-ţi îngrijească de casă, încercă să-l convingă pe un ton scăzut.

Insistenţa ei avu un rezultat invers celui scontat. Se dovedi şi mai încăpăţînat.

— De ce nu te duci iarna la Cairo ? o întrebă.

Îl privi mirată, mustrîndu-l parcă pentru ce a putut să-i treacă prin minte.

— Eu sînt de aici... îi răspunse ea simplu.
— N-ai familie ?
— Ba da. Dar nu mă pot întoarce acasă.
— Nu ţi-e teamă că o să te vadă vreunul de-ai tăi ?
— Ei sînt la Tanta [1]. De fel eu sînt din Tanta.
— Te rog... timpul mi-e drămuit... se răsti el parcă regretînd că a lungit vorba.

Ea se duse în cameră să se îmbrace. Isa se gîndi că între el şi această fată există anumite asemănări : nici unul din ei nu este curat, amîndoi sînt alungaţi... Îşi pierdu orice speranţă că l-ar mai putea îndupleca. Privi la un tablou al familiei de greci, agăţat de perete.

— Familia dumneavoastră ? îl întrebă ea.
— Vezi ce drăcoaică eşti ? îi zise el zîmbind fără voie.
— Eşti din Alexandria ? reluă ea pe un ton serios, după ce rîse neaşteptat de mult.
— Nu.
— Deci ai servici aici ?
— Cam aşa ceva...
— Adică ?
— Eşti procuror ? i-o reteză el. Hai !...

Ea îşi ceru suma cuvenită şi o primi. Îi ceruse mult mai puţin decît se aştepta Isa. Pentru prima oară de cînd s-au trezit încercă un sentiment de milă. Ieşiră din apartament împreună, dar la intrarea blocului se despărţiră. El se îndreptă spre un restaurant pentru a-şi potoli foamea. Intră după aceea la primul cinematograf pe care-l întîlni, cu intenţia de a-şi omorî timpul de la ora trei pînă la şase. Seara se opri la *Marele Trianon* să bea o cafea şi să-şi citească ziarul. Spre ora nouă se mută la locul

[1] Oraş în Delta Nilului, centru industrial şi important nod feroviar.

său întunecos din pasajul *Micului Trianon*. Ascultă muzica, se delectă privind la perechile care dansau şi bău coniac pînă ce se ameţi. La un moment dat vru să se ridice, dar din nou auzi glasul omului de ieri, din dosul pomului, blestemînd lumea. Murmură, gîndindu-se la Samir Abd al-Baqi : „Şi eu caut sufismul, nu numai tu..." Zîmbi compătimitor. Apoi, adresîndu-se sieşi : „Nu-ţi face griji în ce priveşte viitorul... Da, mai eşti încă în luna de miere. Mai ai încă nevoie de golul acesta fără margini. Nu te întrista pentru lipsa ta de însemnătate. Ea este istorică..."

Cu puţin înainte de miezul nopţii, părăsi localul. Cînd se apropie de intrarea blocului, o zări pe fată la cafeneaua grecească, şezînd pe cel mai apropiat scaun dinspre bloc. Privi faţa ei zîmbitoare şi o salută, vădit surprins. Ea se ridică încet şi porni după el încercînd să-l ajungă în faţa intrării. El se opri, neştiind ce să facă.

— N-ai întîrziat de la întîlnire.

O luă înaintea lui şi intră. El ezită o clipă, apoi o urmă.

— Ce faci ? o întrebă.

— Te aşteptam... îi răspunse ea luîndu-l de braţ. Şi mi-am zis că o să fie spre norocul meu, dacă o să vii singur...

În ciuda situaţiei complicate, se bucură auzind aceste vorbe. Cînd se aflau în lift, reveni :

— Cum te cheamă ?

— Riri...

— Pare a fi un nume veritabil din Tanta, zise el rîzînd.

— Aşa mi se zice la Alexandria... După o clipă, îşi continuă mărturisirea : Inima îmi spune că ai să mă primeşti la tine...

XVI

Îi îngădui să stea în apartamentul lui, aşa cum îi ceruse. De la început i-a dat de înţeles că este un bărbat liber şi că ea trebuie să-şi vadă de-ale ei, chiar dacă ar veni în fiecare noapte cu o altă femeie. Nu protestă în nici un fel. După aceea trebui să recunoască totuşi că ea a reuşit să dea apartamentului rece o atmosferă intimă, primitoare şi că în noile vestminte, pe care i le-a cumpărat, părea chiar drăguţă. Era întotdeauna deosebit de atentă cu înfăţişarea ei. Îşi juca rolul cu multă pricepere ; un rol situat între cel de servitoare şi cel de doamnă a casei, evitînd să-l deranjeze în vreun fel. Mînca, fuma şi bea împreună cu el, fără a-i cere în plus nici o milimă [1]. Nu-i încuraja manifestările de prietenie şi afecţiune şi nici încercările de a-l alinta.

— Am devenit foarte pesimist, îi spuse el într-o zi. Nu mai am încredere în nimic. Fereşte-te să spui vreo minciună...

Cînd iarna se instală în toate drepturile ei şi atmosfera deveni ireală şi nesigură, se văzu nevoit să-şi petreacă nopţile lungi alături de ea, ascultînd împreună radioul, rămînînd ceasuri în şir în lumea lecturilor sale sau odihnindu-şi sufletul istovit cu povestirile ei mărunte şi banale.

[1] Diviziune monetară egipteană ; a mia parte dintr-o liră.

Momentele cele mai neplăcute alături de ea erau acelea în care își dădea seama de starea umilă la care a ajuns. Atunci, fie că o evita, fie că născocea din nimic motiv să se răzbune pe ea. Cînd o necăjea, fața ei rotundă și plină se crispa. Urmărea pe furiș eforturile ei de a-și ascunde mînia și de a-și stăvili dorința de a-l lovi. Dobîndise puterea de reținere din viața de noapte, printr-o continuă luptă împotriva impulsurilor și sentimentelor, ale cărei consecințe se vedeau pe obrajii și în privirile sale. Nu știa carte, dar avea o mulțime de cunoștințe despre cinema și radio : cunoștea numele și recunoștea fotografiile multor vedete, precum și filmele, cîntecele și programele, vorbind despre toate astea fără întrerupere.

— Nu crezi c-aș fi bună pentru film ? îl întrebă ea într-o zi.

Îi spuse că nu se pricepe la domeniul acesta. Se mira însă de vanitatea nemaipomenită a omului. Pentru a-l convinge cît de demnă este de luminile rampei și că problema depinde în ultimă instanță numai de noroc, îi povesti o serie de istorii despre stele și vedete, pe care nu-și prea dădea seama de unde le putuse afla.

— Trebuia să cauți să împarți un apartament cu un producător sau cu un regizor, îi răspunse rîzînd.

Fiindcă nopțile de iarnă erau lungi și el se obișnuise să adoarmă numai spre zori, l-a învățat diverse jocuri de cărți și i-a cîștigat și ceva bani — singurii bani căpătați de la el dealtfel. La un moment dat s-a întrebat dacă fata aceasta știe ceva despre politică, despre politica aceea care pe el îl înghițise și-l făcuse erou, pentru ca în cele din urmă să-l arunce peste bord. O întrebă cîte ceva despre unele nume și evenimente. La fiecare întrebare însă, ea dădea din umeri, fără să se străduiască să-i

răspundă. Mirat de faptul că pot exista şi oameni pe care politica să nu-i intereseze, o întrebă batjocoritor :

— Ce ştii despre constituţie ?

Ochii ei nu lăsară să se vadă că ar fi priceput ceva.

— Dar despre independenţă ce crezi ? o întrebă din nou.

Nu văzu nici un fel de schimbare în privirea ei şi atunci adăugă, pentru a se explica :

— Adică despre plecarea englezilor.

— Aa ! să plece dacă vrei ! izbucni ea. Dar am auzit multe despre zilele frumoase din vremea lor. Tanti-mea, stăpîna cafenelei, a deschis prăvălia cu bani adunaţi de la ei !

Se gîndi la faptul că ea şi-ar putea dobîndi independenţa cu adevărat numai eliberîndu-se de nevoia pe care o are de el şi de alţii ca el.

Îşi deschise inima faţă de el şi-i vorbi despre trecut cu o sinceritate ciudată.

— Am mamă, o mătuşă şi surori. Singurul bărbat pe care-l avem în familie este un unchi de nouăzeci de ani. De aceea nu mi-e teamă c-aş putea să fiu ucisă [1].

În copilărie fusese o zvăpăiată. Tatăl îi murise cînd ea avea doar zece ani. Mamă-sa nu avusese posibilitatea s-o educe cum s-ar fi cuvenit şi nici s-o crească separat de băieţi [2]. Nici cearta, nici bătaia n-au folosit la nimic.

— M-am îndrăgostit de un tînăr, înainte de a fi majoră, şi am ajuns să mă arate satul cu degetul.

---

[1] Conform moralei musulmane tradiţionale, o fată care a pătat onoarea familiei trebuie să fie ucisă de părintele ei sau, în lipsa lui, de un alt bărbat din familie.

[2] În familia musulmană, după vîrsta de zece ani, fetele se separau de băieţi şi nu mai apăreau în faţa bărbaţilor pînă la căsătorie.

Apoi, cum era de aşteptat, s-a întîmplat nenorocirea.

— Mama m-a bătut şi s-a lovit cu palmele peste faţă pînă ce a căzut jos leşinată...

După aceea, a plecat la Alexandria cu un tînăr venit acolo pentru studii, dar foarte curînd acesta a părăsit-o şi aşa a început viaţa asta...

— Eşti încă mică, dar eşti o mare drăcoaică, îi zise el zîmbind.

— În Al-Azarita [1] m-a iubit un *hawaga* [2] bătrîn, se lăudă ea. Aparent mă ţinea ca servitoare. Avea o nevastă bătrînă şi bolnavă, care nici nu se mai putea ridica din pat.

— Dar tu n-ai ştiut să profiţi de situaţie ca tanti-ta, stăpîna cafenelei !

— Eu nu cer decît adăpost ! zise ea simplu.

Rîse, spunîndu-şi în sine că uneori este bine să întîlnim astfel de situaţii ca să nu ne închipuim că noi sîntem cele mai oropsite făpturi de pe pămînt.

— Şi ce-aştepţi de la viitor ? o întrebă el.

Îşi ridică sprîncenele pentru o clipă, apoi îngînă :

— Domnul nostru e mare...

— Se pare că eşti evlavioasă !

Zîmbi, dîndu-şi seama de tonul lui batjocoritor, dar tăcu.

— Din cîte am înţeles, eşti o şmecheră... îi zise el.

Riri izbucni în rîs şi îi propuse :

— E timpul să dormim. Asta e mai folositor decît să ne batem capul de pomană...

---

[1] Cartier al Alexandriei.

[2] *Hawaga* (dialect egiptean) — cuvînt cu care se adresau localnicii creştinilor şi europenilor, în general, avînd sensul de „domn".

S-a convins în cele din urmă că între el şi această fată există multe asemănări. A recunoscut că ea îi este de neînlocuit în singurătatea lui, mai ales atunci cînd necazurile devin insuportabile.

Nenorocirile se abăturâ ca grindina pe capul conducătorilor. Procesele se ţineau lanţ. Inima i se strînse de teamă, ca unui traficant de stupefiante la auzul ştirii despre arestarea căpeteniei bandei. Nu-l mai interesa lumea în nici un fel. Nu se mai mira de zilele furtunoase ale iernii, de portul care se închidea, de valurile zbuciumate ale mării zgomotoase care spălau cornişa, de norii întunecoşi semănînd cu nişte frînturi de întuneric, de fulgerele ce spintecau văzduhul ca nişte rachete luminoase, de stropii de ploaie semănînd cu nişte fiinţe care fug de furia cerului. De nimic nu se mai mira. Viaţa printre străini îi părea o prostie. Tînjea după Cairo şi după colţul liniştit de la *Bodega*.

— Pe unde rătăceşti acum ? îl întrebă ea. Nu eşti cu mine ! Nu eşti pe lumea asta !

În privirea obosită care colindase prin închipuire îi reapăru prezentul. Zîmbi cu răceală, fără să spună nici un cuvînt.

— Aşa eşti mereu de la o vreme ! continuă ea.

— Da. Cît despre tine, îi răspunse el repezit, nu te interesează din tot ce auzi la radio decît cîntecele...

— Tu eşti dintre şefi ? reluă ea pe un ton timid, copilăresc.

— Mai degrabă un biet şomer ! răspunse el rîzînd sec.

— Tu ? Nu ! Dar eşti o enigmă, în orice caz !

— Ei, dezleagă atunci enigmele.

— Spune-mi, pînă cînd o să mai fii aşa cum eşti ?

— Dă-mi voie să-ţi pun şi eu aceeaşi întrebare...

— Viaţa mea nu depinde de mine...

— Nici a mea nu depinde de mine...

Apoi, zîmbind :

— Cînd o să vină primăvara, o să plecăm fiecare la treburile noastre.

— Eu n-o să plec decît atunci cînd o să mă alungi, zise ea cu o căldură neașteptată.

„Blestemate fie toate sentimentele ! Și cele mincinoase și cele sincere !"

Tonul ei blînd avu un rezultat contrar celui așteptat : fu cît pe ce să izbucnească furios. Ascultă atent o melodie transmisă la radio. Apoi crainicul se referi la un program pe care urma să-l discute un grup de economiști. Printre numele lor îl auzi și pe cel al lui Hasan Ali ad-Dabbag. Închise brusc aparatul. Îl întrebă despre cauza supărării, dar el îi răspunse răstit :

— Ți-am mai spus că tu nu auzi decît cîntecele...

În zilele de iarnă, se ducea prin diverse cartiere ale Alexandriei, unde se aflau locurile lui preferate de plimbare. N-a luat-o niciodată cu el, dar nici n-a împiedicat-o să se ducă undeva. Citea în ochii ei dorința de a o scoate cu el pe cornișă, chiar și numai cîțiva pași, dar nu i-a trecut o clipă prin cap să facă așa ceva.

— Nu crezi că mă tratezi ca pe o... vru ea să-l întrebe.

— Nu căuta motive de ceartă ! o întrerupse hotărît.

Nu-și mai exprima sentimentele prin cuvinte, ci se străduia doar să-l slujească, așa încît el să fie mulțumit, și să-i asigure liniștea. Strădania ei a fost întîmpinată cu o bucurie amestecată cu neîncredere. Își zise că în curînd iarna se va sfîrși și o să scape de pacostea care-i căzuse pe cap. Pînă și din durerea pe care i-o provocase ruperea logodnei cu Selwa nu mai rămăsese decît o rană superficială, provocată mai degrabă de orgoliu decît de dragoste. Își dădea seama că vidul pe care politica îl crease în

jurul lui va avea nevoie un timp de aventuri care s-ar putea să-i sfîşie sufletul.

În zilele următoare a fost martorul unei înrăutăţiri neaşteptate a sănătăţii fetei. Paloarea, oboseala, răceala şi mai ales expresia feţei l-au speriat. Cum se poate întîmpla aşa ceva tocmai acum, cînd are hrana şi liniştea sufletească pe care nu le visase niciodată ? Nu i-a mai dat voie să iasă în frig, închipuindu-şi că este răcită. Dar starea ei nu se ameliora cîtuşi de puţin şi asta îi sporea neliniştea.

— Ce-i cu tine ? o întrebă. Ai mai avut o stare ca asta vreodată ?

I-a spus că nu, evitînd să-i întîlnească privirea iscoditoare. Stătea întinsă în pat.

— Trebuie, aşadar, să chem un doctor, îi propuse el, continuînd s-o cerceteze neliniştit şi enervat.

Îi făcu semn cu mîna că nu e nevoie şi încercă să-l convingă :

— Nu... Sînt numai slăbită... Din cauza umidităţii...

Ochii i se umplură de lacrimi. Părea o copilă fără experienţă. O teamă a cărei pricină nu reuşea s-o desluşească puse stăpînire pe el.

— Cred că vrei să-mi spui ceva... o îndemnă el.

Închise ochii desperată şi arătă cu mîna spre pîntece, fără să spună un cuvînt. Inima îi bătea cu o violenţă pe care n-o mai simţise decît atunci cînd a fost doborît. Teama se transformă în mînie. „Pisică vicleană ! Acum e clar ţelul ei !"

— Viperă ! urlă la ea. Asta e răsplata pentru că ţi-am dat adăpost ?

— Era prea tîrziu cînd mi-am dat seama, ţipă şi ea.

— Faci pe naiva, bestie ?

— Cîtuşi de puţin ! Dar nu mi-am dat seama.

— Mincinoaso ! Şi chiar dacă ar fi aşa, de ce nu mi-ai spus imediat cînd ai înţeles despre ce e vorba ?

— De teamă ! N-am putut de teamă !

— Şi dracii se sperie de femeile ca tine. Şi ce aştepţi ? Cînd ai de gînd să faci ceva ?

— N-am uitat-o încă pe prietena mea care a murit de asta, răspunse ea printre suspine.

— Deci ?

De mînie, nu mai putu continua. După o clipă îşi reveni şi ţipă din nou :

— Deci ? Spune-mi ce mai urzeşti ? Ascultă !...

Apoi, amenințînd-o cu degetul :

— Să nu te mai văd din clipa asta ! Să dispari pentru totdeauna !

— Nu trebuie să desperăm totuşi, îl imploră ea. Poate mai e ceva de făcut. Fii mai îngăduitor...

— Acum ! În clipa asta ! Te înţeleg, dar acum şi pentru totdeauna ! insistă el, nearătîndu-se dispus la nici o concesie.

XVII

Singurătatea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Nu mai suporta să se întoarcă acasă decît în zori. Niciodată nu se temuse de ceva aşa cum se temea de fata aceea. „Oare se va ajunge la un scandal public ? se întreba. Va sta oare în curînd umilit în faţa unui procuror ? Ce subiect nemaipomenit pentru ziare ! Ce ocazie minunată să-l defăimeze împreună cu întreaga sa epocă !“ Se simţea ca un ţînţar singur într-o mlaştină. Zilele se scurgeau însă fără să prevestească nici un necaz din partea fetei. Deşi ar fi fost suficiente motive pentru ca să se întoarcă la Cairo, el se încăpăţîna să rămînă la Alexandria, fără vreo cauză anume. Dar pe măsură ce se elibera de teama pe care i-o provocase fata aceea, revenea la necazurile proprii. Furtunile nu-l mai deranjau, ba chiar îi plăceau. Singurătatea continua să-l îmbie cu o vrajă confuză, dureroasă. Atmosfera printre străini, cu parfumul ei ciudat, făcea să-i înmugurească în suflet visul retragerii definitive pe vîrfurile munţilor presărate cu poiene verzi, unde viaţa curge departe de nenorociri şi tristeţi. S-a îndrăgostit de piaţa Ar-Raml, ce semăna cu o scenă pe care defilau fără întrerupere femei cochete, cu părul auriu, înfăşurate în pelerine de ploaie. Cînd se oprea un tramvai, îşi luau zborul din el stoluri de frumuseţe care încîntau sufletul şi îmbătau privirile, risipind în văzduh, cu mersul lor

uşor pe asfalt, melodii armonioase. Tocmai cînd se holba la o femeie frumoasă, gîndindu-se s-o ia pe urmele ei, l-a surprins un ofiţer de poliţie. Privirile li s-au întîlnit şi ofiţerul a schiţat un zîmbet. Isa a bătut în retragere şi s-a întors cu gîndul la vremea cînd îi ştiau de frică toţi ofiţerii de poliţie.

Luă loc lîngă fereastra dinspre piaţă a restaurantului *Cum vă place*. Şuvoiul de oameni se scurgea fără întrerupere, neobosit. Trecutul plin de aspiraţii nu-i lăsase niciodată răgaz pentru o relaxare ca asta, chiar dacă semăna cu odihna forţată a unui paria aruncat la o parte ca spuma pe care valurile o lasă pe nisipul de pe plajă. Unde or fi acum şefii lui, nevoiţi să stea ascunşi pînă ce lacrimile li se vor usca ? În zilele acelea nu te puteai distra decît pe apucate, fără să te bucuri de nimic din plin şi fără să poţi avea cu cineva nişte relaţii adevărate. Cînd timpul a permis crearea unor astfel de relaţii sufleteşti, a venit furtuna care a şters totul. În jur, atmosfera se posomorăşte şi o forţă necunoscută înghite lumina. Se adună norii ; oamenii care aleargă seamănă cu nişte umbre. Iarna, Alexandria e schimbătoare ca o femeie ! Vîntul suflă violent, purtînd cu el parcă prevestiri rele. Mîinile cu piele fină strîng paltoanele sau pelerinele în jurul trupurilor. Vînzătorii de ziare îşi închid tarabele. Nimic nu poate fi mai plăcut pe o vreme ca asta decît să stai adăpostit după fereastra de la *Cum vă place* şi să-ţi sorbi liniştit ceaiul. Cînd începu să tune, tresări speriat. Ploaia se revărsă din belşug şi cerul se uni cu pămîntul prin nişte fire electrizate. Piaţa rămase goală, căci toată lumea se adăposti sub umbrelele de beton. Se simţea liniştit şi fericit.

Auzi o tuse uşoară şi cînd aruncă o privire în stînga, o văzu pe Riri : stătea nemişcată pe un scaun de care nu-l despărţea decît o singură masă. Îşi întoarse imediat capul spre piaţă, dar în învălmăşeala gîndurilor nu distingea decît imaginea ei, în paltonul portocaliu uzat. Ochii li se întîlniră doar pentru o clipă ; ea avea o expresie de deznădejde, dar se străduia să zîmbească. L-o fi urmărind, sau numai din întîmplare s-au întîlnit în acest loc ? „O să se termine bine, sau va izbucni un scandal ? O fi scăpat de problema aceea, sau tot o mai fi insistînd să nu-l piardă ?" Se hotărî brusc să plece, dar privind spre piaţă, constată că furtuna nu contenea. Îşi dădu seama că nu poate pleca pînă ce nu se potoleşte ploaia. Hotărî să părăsească Alexandria cît mai curînd ; chiar a doua zi dacă s-ar putea. Se strădui să pară nepăsător şi-şi sprijini obrazul în palmă, prefăcîndu-se că visează. Pe neaşteptate, îi veni în minte un gînd de care se sperie : prezenţa ei aici este legată de un plan al poliţiei care vrea să-l compromită, să pună mîna pe el şi să-l arunce în rîndul tovarăşilor de odinioară. S-ar putea să se întîmple ceva şi mai rău ; fără îndoială că ei ştiu de capitalul lui de la bancă şi ar putea să-i pună în orice clipă întrebarea : „De unde ai banii ăştia ?" Fata se mută la masa lui zicîndu-i :

— Mi-am zis să mă invit singură dacă nu sînt invitată !

Îi aruncă o privire rece, care ascundea spaima, şi nu rosti nici o vorbă.

— Nu te supăra, continuă tot ea. Vom sta cîteva clipe împreună, aşa cum se cuvine să facă nişte vechi prieteni...

Socoti că ăsta trebuie să fie primul pas al cursei. Probabil că ceilalţi complotişti stau la pîndă. Hotărî să se apere pînă la capăt.

— Despre ce vorbeşti ?... Nu înţeleg nimic ! zise el cu un glas pe care-l auziră şi cei din jur.

Se prefăcu şi ea că nu-l cunoaşte şi din priviri i se stinse strălucirea jucăuşă a glumei.

— Poţi să spui asta ? şopti ea.

El întinse mîna stîngă simulînd nedumerire.

— Deci nu mă cunoşti ? mai întrebă ea.

— Regret nespus. Poate că te-a înşelat asemănarea !

Pe faţă i se putea citi tristeţea înfrîngerii. Îşi muşcă buzele înfuriată şi trăsăturile feţei i se schimbară, prevestind furtuna. Se aştepta să facă scandal faţă de toată lumea, dar ea se ridică zîmbind şi-i şopti batjocoritor :

— Pot să semene şi patruzeci la urma urmei !

Simţi că ameţeşte din cauza tulburării. Nu-i venea să creadă că se va termina aşa de uşor. Cum îşi aducea aminte de faţa ei schimbată, îl apuca un fior şi era convins că sub înfăţişarea ei de fată blîndă se ascunde o tigroaică. Nu ştie cît timp a rămas buimac, dar cînd îşi reveni, constată că ploaia se oprise, iar la orizont se lărgea o dungă din care străbătea o rază slabă, spălăcită. Se ridică hotărît, îşi îmbrăcă paltonul şi ieşi fără să privească spre ea. Cînd ajunse acasă, după miezul nopţii, găsi o telegramă de la familie, prin care i se anunţa moartea mamei.

XVIII

Cortegiul urma să pornească în după-amiaza zilei următoare de la Al-Qubba al-Fidawiya. Isa ajunse acolo înainte de a sosi cei care urmau să ia parte la ceremonie. În acelaşi timp veni şi vărul său Hasan într-un Mercedes elegant. Nu l-a surprins că vine cu o maşină, dar l-a deranjat aspectul ei luxos. Se miră văzînd cît de bine îi merge vărului său. Nu-i scăpară neobservate nici aroganţa şi aerul lui de superioritate. Îşi strînseră mîinile şi se aşezară la umbra unui pom, aşteptînd.

— Nu arăţi tocmai bine, remarcă Hasan după ce-l privi cercetător. Dealtfel mă aşteptam să fie aşa !

— Probabil că nu mi-a priit aerul... îi răspunse Isa după o clipă în care îi trecură prin minte toate durerile sale.

— O plecare fără sens ! Dar cine să se înţeleagă cu tine ? îi spuse Hasan pe un ton hotărît.

Isa îşi zise că n-a renunţat la vechiul vis de a-l căsători cu soră-sa. Veniră apoi prietenii — Samir Abd al-Baqi, Ibrahim Hayrat şi Abbas Siddiq —, precum şi cîţiva senatori şi deputaţi. Foarte mulţi prezentară condoleanţe lui Hasan. Cortul — cît era de mare — se umpluse de lume [1]. Cînd Ali Suleiman coborî din maşină, fu un

[1] Cînd moare cineva, în stradă, dinaintea casei, se ridică un cort mare, în care se citeşte Coranul şi se prezintă condoleanţe familiei defunctului.

moment de nedumerire. Îi ieşi în întîmpinare Hasan. Se văzu obligat să meargă şi el în întîmpinarea lui. Îşi strînseră mîinile şi ascultă cuvintele lui fără ca măcar să privească spre el. Momentele obişnuite ale ceremoniei se succedară unul după altul. Isa îşi păstră înfăţişarea gravă şi demnă pînă în momentul îngropării ; în clipa aceea, în ciuda efortului de a se stăpîni, ochii i se umplură de lacrimi. Supraveghe personal toată ceremonia. Nu rezistă ispitei şi privi îndelung spre fundul gropii. Simţi dorinţa de a rămîne singur pentru a-şi descărca sufletul. Îşi aduse aminte de ultimul rămas bun pe care şi-l luase de la mamă-sa în casa cea veche. Îl sărutase pe frunte zicîndu-i :

— Fă ce vrei ! Domnul să te aibă în pază oriunde te-ai afla. Am să mă abţin să plîng pînă ce o să pleci !

Aproape că nu-şi aduce aminte trăsăturile feţei ei, pentru că atunci nu s-a uitat atent la ea. Şi-aminteşte doar mîna ei rece, slabă, care tremura. Cînd începu citirea colectivă a Coranului, se dădu la o parte. Schimbă de mai multe ori priviri de simpatie cu prietenii săi. Se întrebă reproşîndu-şi : „Oare nu par mai trist decît ar trebui ?“ Apoi îşi zise, voind să se liniştească şi nu fără o bucurie răutăcioasă : „Aceasta este soarta ; şi pentru cel sărman şi pentru cel puternic. Da, şi pentru cel puternic !“

În timpul nopţii rămaseră pentru a primi condoleanţele numai familia şi cei trei prieteni. Ali Suleiman nu mai veni. Isa evită să meargă în camera femeilor pentru a nu da ochii cu familia unchiului său, dar se întrebă vădit interesat, dasă Susan Hanem şi Selwa au venit. În camera în care se afla împreună cu Samir, Abbas, Ibrahim şi Hasan, asistă la o scenă comică într-un fel : nici unul din prietenii săi nu îndrăzni să-şi exprime adevăratele sentimente politice în prezenţa lui Hasan. Şi cum nu uitau de politică în nici o împrejurare, de data aceasta trebuiră

să fie ipocriți și să elogieze marile acte istorice, cum ar fi abolirea regimului monarhic, desființarea feudelor și evacuarea. Dar mai ales evacuarea — visul lor vechi — o preamăriră. Isa, istovit, copleșit de senzația de gol și de tristețe, nu prea participă la discuție. Își ascunse dorința de a-și bate joc de această situație, prefăcîndu-se că ascultă versetele coranice, psalmodiate în salon de un cititor de mîna a treia [1]. Isa se convinse că Hasan a devenit o personalitate importantă și se întrebă dacă această situație nu e de natură să stîrnească ilaritate. Se lăsă cu totul în voia acelui sentiment ciudat care-i spunea că mama sa n-a murit, că trăiește sau că sufletul ei nu a părăsit casa încă. Apoi îi veni în minte, mirîndu-se, visul vechi al evacuării. Cu cît de slabă satisfacție, amestecată cu mînie, a ascultat referirea la acest eveniment. Și asta numai pentru că ea nu fusese realizată de Partidul său.

— Adevărul este că evacuarea e rezultatul activității trecute, nu se abținu el să remarce.

Nici unul dintre prieteni nu comentă în vreun fel vorbele lui. Doar Hasan se strădui să-i convingă că ideea e greșită.

— Adevărul este că toate revoluțiile noastre vechi i-au fost premergătoare acesteia și că această revoluție a venit pentru a înfăptui mesajele celor vechi, alături de țelurile ei proprii, zise Ibrahim Hayrat.

Discuția continuă pînă ce se goli casa. Cînd îl conduse pe vărul său Hasan, acesta se opri deodată, îi zîmbi prietenos și-i spuse :

— Plecarea ta este o greșeală... Trebuie să-ți revizuiești atitudinea...

---

[1] Cu ocazia morții, ca și în alte prilejuri, Coranul este psalmodiat de cititori profesioniști.

Isa zîmbi, fără cea mai mică dorinţă de a vorbi, iar celălalt continuă :

— Spune-mi mie o singură speranţă de-a ta din trecut, care să nu se împlinească astăzi... Trebuie să prinzi trenul...

Clătină din cap, fără să se înţeleagă ce vrea să spună prin asta. Apoi îşi strînseră mîinile.

— Cînd ai să-ţi schimbi părerea, am să fiu gata să te ajut... îi mai zise Hasan la despărţire.

Isa îi mulţumi. Adevărul este că-l mişca purtarea prietenoasă a vărului său, dar refuză să se gîndească la dărîmarea zidului care-i despărţea. Uneori accepta logica adversarului său şi-şi recunoştea înfrîngerea, neobservată de acesta. Dar îndată ce raţiunea se arăta dispusă la împăcare, inima îi era inundată de indignarea îndelung reţinută. Rămase pînă la urmă cu Umm Şalabi, care-l întîmpină plîngînd după răposata. Aşteptă pînă ce tăcu şi o întrebă :

— Cum a fost ?

— N-a zăcut nici o singură zi, îi răspunse ea ştergîndu-şi lacrimile.

— Deci, pe neaşteptate ?

— Da. Şi în faţa mea, din fericire...

— A stat mult timp singură ?

— Deloc ! În fiecare zi o vizita una din surorile tale.

— În noaptea asta nu a venit şi Susan Hanem ?

— Ba da, domnule, a fost...

— Dar Selwa ? o întrebă după o scurtă ezitare.

— N-a venit, domnule...

Clipi. Apoi continuă :

— Au măritat-o cu Hasan, vărul dumneavoastră.

Ochii lui obosiţi tresăriră.

— Şelwa şi Hasan ? întrebă el mirîndu-se.
— Da, domnule...
— Cînd ?
— Luna trecută...

Îşi întinse picioarele nepăsător. Cu capul sprijinit de spătarul scaunului, privi tavanul vechi, îngălbenit, sprijinit pe grinzi. Ochii i se opriră apoi asupra unei pete din partea de sus a peretelui. În poziţia aceea părea răstignit.

XIX

În atmosfera de iunie, încărcată de căldură, e plăcut să stai pe trotuar la *Bodega,* mai ales seara cînd se simte o boare răcoroasă. La trecerea unei femei frumoase, pentru cîteva clipe se aşternea tăcerea. Apoi se relua discuţia despre politică. În ciuda postului pe care-l ocupă Abbas Siddiq în actualul guvern şi în ciuda poziţiei lui Ibrahim Hayrat ca avocat şi scriitor al revoluţiei, atitudinea lor nu se deosebeşte cu nimic de cea a lui Isa şi chiar de cea a lui Samir Abd al-Baqi, acesta din urmă înclinat spre linişte şi meditaţie. Ibrahim Hayrat exprimase sentimentele lor printr-o zicală :

— Deşi lîngă tine, e al altuia... Nu poţi face nimic...

Capitularea i-a schimbat mult, dar speranţa într-o minune este vie încă. Din cele mai neînsemnate evenimente ei sorb ceva care învie în sufletele lor moarte un fior slab de speranţă. Dar ceea ce este şi mai ciudat, Ibrahim Hayrat şi Abbas Siddiq afirmă în permanenţă că ei sînt mai nemulţumiţi chiar decît Isa.

— Tu eşti un scriitor cunoscut, iar tu un înalt funcţionar. Ce mai vreţi ?

— Situaţia noastră este bună, într-adevăr, dar ea nu schimbă starea generală... răspunse Abbas cu glasul lui sonor, care se potrivea cu ochii săi bulbucaţi şi lucitori.

— Adevărul este că omul nu mai are astăzi nici o valoare, oricît de înaltă ar fi poziția lui, zise și Ibrahim Hayrat. Noi sîntem o țară a baloanelor de săpun.

— Aveam numai gradul șase și conduceam un minister întreg ! își aminti Abbas.

— Nu mă mai interesează absolut nimic ! adăugă și Samir Abd al-Baqi pe un ton de renunțare.

— Atitudinea ta poate fi socotită mai extremistă decît a noastră a tuturor.

— Vreau să spun că nu mă mai chinuie tristețea după ce totul a trecut, se grăbi el să se corecteze. Uneori le doresc chiar succes. Nu mă interesează nici înstrăinarea, fiindcă eu am ales-o.

— Spune mai bine că ea ți-a fost impusă, glumi Isa.

— Însă am și ales-o ! Fie voia lui Allah !

— Tu de ce nu vorbești ? îl întrebă Ibrahim Hayrat pe Isa bătîndu-l pe umăr. Nu ai nimic nou ?

— De cîteva zile am pus un anunț la poarta casei răposatei mama : „De vînzare".

— Cam veche casa, dar e mult teren și se ia ceva pe ea !

— Partea care-mi revine o să-mi dea posibilitatea să prelungesc cît mai mult acest trai comod, răspunse Isa bucuros.

— Găsești vreun motiv de bucurie în asta ?

— Poate găsesc tocmai leacul de care am nevoie pentru această divizare a personalității pe care o încerc...

— O boală nouă ? întrebă Abbas Siddiq.

— Adevărul e că uneori rațiunea mea acceptă această revoluție, dar inima-mi tînjește tot timpul după trecut, continuă Isa după o clipă de meditație. Se pune problema dacă o să pot împăca rațiunea cu inima !

— Problema nu este a unor principii pe care raţiunea le acceptă, replică Ibrahim Hayrat. Relaţia între cei care guvernează şi cei care sînt guvernaţi se hotărăşte în ascuns, ca în dragoste. Putem spune că guvernanţii cu cel mai mare succes faţă de cei guvernaţi de ei sînt aceia care le respectă personalitatea. Omul nu trăieşte numai cu pîine !

— De aceea, chiar dacă aş avea zeci de posturi, eu tot fără lucru voi rămîne, conchise Isa.

— Vorbeşte inima sau raţiunea ? îl întrebă Abbas Siddiq.

— La noi inima are cu totul alt sens, răspunse Samir Abd al-Baqi zîmbind.

— De ce rîdem cînd viaţa este un mare chin ? întrebă Isa.

— Noi socotim moartea drept culme a tragediei. Cu toate astea, moartea celor care sînt în viaţă este de o mie de ori mai groaznică decît moartea celor care mor, zise Ibrahim Hayrat.

Abbas Siddiq pufni în rîs şi continuă :

— Ce potrivit ar fi ca discuţia despre moarte să ne conducă la o alta, despre atom, de pildă !

— Ameninţarea cu atomul ar putea să aline durerile vieţii, adică ale vieţii noastre... replică Isa, care nu reuşise să alunge tristeţea ce-l copleşise pe neaşteptate.

— Şi civilizaţia ? întrebă Abbas Siddiq batjocoritor. Nu te temi pentru civilizaţie ?

— Din fericire noi n-am ajuns încă la ceea ce se poate numi civilizaţie, aşa încît nu am pentru ce să mă tem.

— Să vină din nou potopul. Să cureţe lumea de păcate... zise Ibrahim Hayrat cu năduf.

— Ai auzit asta dintr-o sursă demnă de încredere ? întrebă Abbas Siddiq.

— Să recunoaştem că dacă n-ar fi moartea, viaţa n-ar avea nici o valoare, zise Samir Abd al-Baqi.

— Ce mult se mai vorbeşte despre moarte !...

Isa îşi aduse aminte pe rînd de moartea mamei sale, de căsătoria Selwei cu Hasan şi de cruzimea cu care o tratase pe Riri. Se gîndi apoi că discuţia cu aceşti prieteni îl destinde, în timp ce discuţia cu Hasan îi sporeşte sentimentul de divizare a personalităţii. Samir se aplecă spre el şi-i şopti :

— Problema ta este simplă în comparaţie cu problema lumii. Tu ai nevoie de muncă şi de o soţie.

— De aceea iubesc eu filmele de groază... răspunse Isa, fără nici o legătură.

— Păcatul acestor filme e că sînt închipuiri... zise Abbas Siddiq.

— Ba păcatul lor e că sînt mai realiste decît trebuie... încheie Isa discuţia.

Din greşeală, se porni o sirenă de alarmă, al cărei sunet se auzi cam o jumătate de minut. Isa îşi spuse că în cele din urmă va căuta o slujbă şi o soţie, dar aceasta nu se va întîmpla decît după ce va accepta definitiv înfrîngerea şi ieşirea din istorie.

XX

Viaţa de noapte e deosebit de plăcută, dar nu durează mult şi preţul cu care o plăteşti e foarte scump. La miez de noapte, *Arizona*[1] are o frumuseţe numai a ei: se dansează cu fete de diferite naţionalităţi, băutura este amestecată cu roua zorilor, minciunile devin convingătoare. În grădina din spate se refugiază îndrăgostiţii, la lumina lunii sau a stelelor. Aici banii nu au nici o valoare, iar sentimentele se revarsă fără stavilă. Îşi zise că de fapt tabloul acesta nu are nimic nou; deosebirea este că ziua se minte într-o atmosferă foarte aridă, iar acum minciuna se amestecă cu cîntecele, veselia şi exuberanţa. Selwa, în cadrul îngust al vieţii ei, n-a ştiut ce este veselia.

— Tu ai călătorit prin multe ţări. Ce părere ai despre oameni? i se năzări s-o întrebe pe prietena italiancă pe care o alesese să-i ţină companie în grădină.

Era o fată încîntătoare!

— Eu îi cunosc, de obicei, cînd cererile lor sînt legate de plăcere şi atunci sînt foarte buni, răspunse ea.

— Dar toate astea sînt minciuni!

---

[1] Numele unui local de noapte de pe Calea Piramidelor, în Giza.

— Cel puţin ei mă doresc sincer.

— Doar o reacţie trecătoare...

— Toate sînt aşa !

El rîse, ezită puţin, apoi adăugă :

— Reacţia aceasta trecătoare nu o găseşti în sufletul tău ?

— Deci nu crezi că te iubesc ? glumi ea.

— De ce nu le este dat celor ca tine să cunoască statornicia ? o întrebă el interesat.

Ea fredona o melodie italiană. Pentru un moment, frumuseţea ei îl fascină. Se întristă aducîndu-şi aminte cît de neînsemnat este. Îşi zise că şi alte valori, în afară de frumuseţe, aşa cum sînt libertatea sau umanismul, au aceeaşi soartă. Sînt oameni care pînă şi cu religia fac comerţ, fără pic de sfială. În realitate e vorba de aceeaşi tragedie. El însuşi s-a lăsat în trecut prins în acest joc, căzînd pradă corupţiei. Economiile de la bancă sînt încă o dovadă în acest sens. De ce nu domneşte puritatea ? Există oare undeva pe pămînt vreun om care să trăiască fără teamă şi fără să aibă păcate ?

Se distra urmărind cu privirea cîte o fată, împins parcă de o forţă să caute izvoarele nevinovăţiei. O făcea în joacă, fără un scop anume şi fără rezultat. De fiecare dată cînd furtuna politică se abătea asupra vreunei idei sau vreunui om care avea legătură cu trecutul său, tremura de teama şocului. Într-o zi, îşi dorise să aibă şi egiptenii — aşa cum au alţii — o comunitate a lor, în America Latină, de pildă, şi să se ducă acolo. Şi-a zis, înfuriat, că egiptenii sînt reptile, nu păsări. La un moment dat, îl cuprinse o poftă nebună să-şi schimbe complet

modul de trai. Dar nu făcea decît să se joace. Cînd se plînsese prietenului său Samir Abd al-Baqi, acesta îl întrebase :

— Unde-ţi sînt pînzele ? Eşti ca o corabie fără pînze.

Într-o după-amiază, pe la orele patru, veni la el samsarul din Al-Wayliyya şi-i zise :

— Am găsit pe cineva care ar vrea să vadă casa...

Intrară două doamne : o bătrînă de vreo şaptezeci de ani şi fiica ei, care părea să aibă vreo patruzeci de ani sau ceva mai puţin. Îşi dădu seama că sînt mamă şi fiică după asemănarea dintre ele. Merse din cameră în cameră, înaintea lor, răspunzînd la întrebările pe care i le puneau. Bătrîna era slabă, avea pielea albă şi ochii cenuşii, cu pleoape grele şi o privire care vădea experienţă şi încredere în sine. Cît despre fiica ei, aceasta era de statură mijlocie, avea trupul plin şi faţa la fel, ochi mari, în care se descifra bunătate şi blîndeţe. Îşi dădu seama că au fost izbite de contrastul dintre această casă veche şi mobila cu linii moderne. Asta îl deranjă şi îi provocă un sentiment de antipatie. După ce aruncară o privire şi peste curtea întinsă, le invită să ia loc în salon şi le oferi cîte o cafea. Era de faţă şi samsarul, îmbrăcat într-un *gilbab* [1] alb şi cu capul descoperit. Cu ochii lui înguşti îi studie pe toţi trei, pe rînd.

— Terenul e destul de întins, deschise el discuţia. Se poate construi un bloc pe două laturi — piaţa Al-Kumi şi strada Al-Galal — orientat spre nord-vest. O poziţie

[1] Un fel de cămaşă lungă şi largă, care se îmbracă peste lenjeria de corp, în special în Egipt.

rară. Iar cartierul în jur, aşa cum aţi văzut, se înnoieşte mereu. În momentul de faţă se construiesc cinci blocuri noi. Toate astea sporesc valoarea.

— Dar casa e foarte veche. Nu se poate locui în ea, zise fiica, ai cărei ochi negri şi a cărei îmbrăcăminte luxoasă nu scăpaseră privirii lui Isa.

— Cine cumpără o casă ca asta — se amestecă Isa — n-o ia pentru a sta în ea, ci pentru a construi, aşa cum spune şi El-Hagg Hasanein. Terenul este destul de mare şi preţul foarte convenabil. Întrebaţi pe oricine şi-o să vedeţi că vă va spune la fel.

— Asta pentru acum, fiindcă în ce priveşte viitorul, întregul cartier e garantat, completă El-Hagg Hasanein. Nu mai există niciunde alt cartier ca ăsta... Poziţie, mulţime de lume, mijloace de transport...

Cu o voce guturală, plină, ca şi faţa ei, dar tulburătoare în acelaşi timp, fiica îl întrebă despre suprafaţă. Prima impresie pe care şi-o formă văzîndu-i înfăţişarea, fu aceea că e o femeie demnă de respect. Ar fi tocmai ceea ce-i trebuie, pentru un timp.

— O mie de metri pătraţi, răspunse Isa. Probabil că El-Hagg v-a spus care-i preţul...

— Zece mii de lire ? întrebă bătrîna. Cine poate plăti o sumă ca asta ?

— Iată cine, zise Isa rîzînd şi făcînd semn spre ea.

— Ocazie pe care n-o întîlneşti decît o dată în viaţă ! Allah mi-e martor, întări El-Hagg Hasanein.

Isa refuză să lase din preţ chiar şi cu un singur piastru [1]. Tocmeala se prelungi, dar el rămase ferm. Între timp,

[1] Unitate monetară egipteană, a suta parte dintr-o liră.

Isa schimbă cîteva priviri cu fiica. Nu aveau nimic comun cu discuţia. Era aproape convins că nu e căsătorită. Se vedea că e bogată şi găsi că arată destul de bine. Adevărat că nu e genul lui şi nu e nici vîrsta care i s-ar potrivi, dar e bogată, potolită şi destul de serioasă, după cîte pare. Au fost doar nişte gînduri trecătoare, inspirate de şederea împreună, dar avu impresia că bătrîna i le urmăreşte.

Întîlnirea se termină fără ca el să accepte vreo scădere a preţului şi fără ca ea să fie de acord cu cel cerut.

XXI

Samsarul îl sfătui să mai lase ceva din preţ, dar el refuză cu încăpăţînare, fiindcă simţea nevoia să-şi asigure viitorul. Cu partea ce i se cuvenea din vînzarea casei va reuşi s-o ducă aşa cum o duce acum cel puţin zece ani. În acest lung interval de timp, s-ar putea să găsească o slujbă care să-i convină. Nici una dintre surori nu se opuse, dîndu-i libertatea de a dispune el în legătură cu vînzarea. Zilele se scurgeau şi nu apărea nici o ofertă convenabilă. Tocmai cînd îşi pierduse orice nădejde, veni samsarul şi-l anunţă că doamna a acceptat preţul cerut de el. Din flecăreala samsarului înţelese că Inayat Hanem este văduvă, că soţul ei fusese director de poliţie, dar averea o moştenise de la tatăl ei, că singurul ei copil — Qadriya — fusese divorţată cu cinci ani în urmă şi nu avea nici un urmaş. Au mers acasă la ea, în piaţa Sakakini, unde mai avea încă un bloc. Mobila clasică, de un lux rafinat, dovedea că este vorba de o familie de viţă veche. Cu ocazia acestei întîlniri cordiale se înţeleseră asupra măsurilor ce trebuiau întreprinse.

— Îl cunosc pe răposatul, zise Isa curtenitor, arătînd spre portretul capului familiei. Am auzit de el în vremea cînd am început să lucrez. Am admirat întotdeauna bărbăţia şi patriotismul său...

Cele două femei fură mișcate de cuvintele lui. Inayat Hanem îl rugă să mai rămînă puțin cu ele. O servitoare le aduse în fugă ceai și niște dulciuri. Bătrîna era fericită că a cunoscut pe unul din admiratorii răposatului. Isa nu văzu în asta motiv pentru atîta curtenie ; își dădu imediat seama că de fapt invitația era făcută pentru fiică-sa, care stătea liniștită, cu o înfățișare plină de demnitate. Din cînd în cînd îi arunca priviri pline de înțeles.

— Zilele cît a lucrat în provincie sînt de neuitat, continuă Inayat Hanem. L-a apreciat și Saad Zaglul, care în 1924 l-a mutat la Interne. În perioada frămîntărilor a fost însă foarte prost tratat...

Elogie apoi perspicacitatea lui deosebită, aducînd și un exemplu în acest sens :

— Cînd pretendentul la mîna Qadriyei s-a prezentat s-o ceară în căsătorie, răposatul nu s-a arătat deloc mulțumit de el. Eu însă am insistat și sînt principalul vinovat pentru nenorocul fetei...

Isa primi bucuros provocarea și continuă :

— Cum s-a întîmplat asta ?

— Deși de familie bună, era un stricat. Fata mea e cuminte și serioasă și, bineînțeles, n-a acceptat să facă din casa ei nici cîrciumă și nici tripou.

— Ce păcat ! regretă Isa. Domnul îi va răsplăti așteptarea cu noroc.

Trecu destul timp cu pălăvrăgeala asta, prin care toți urmăreau scopuri precise. Isa începu să se întrebe dacă ar putea suporta o femeie cum e Qadriya, care ar fi o asigurare pe viață și, fără îndoială, un mare noroc, mai ales dacă se gîndește la soarta nestatornică de care a avut parte pînă acum. Cînd părăsi casa, era sigur că le-a cucerit pe cele două femei. Își zise, cu o strîngere de

inimă : „Qadriya are nevoie de un bărbat şi eu am nevoie de o femeie !“ Apoi îşi stabili un plan pentru a o cunoaşte pe Qadriya

Cercetările făcute de el stabiliră că de fapt ea fusese căsătorită nu o dată, ci de trei ori. Prima căsătorie durase doar cîteva luni. Fusese măritată cu o rudă de-a tatălui ei. Încă înainte de nuntă, se văzuse că de fapt pe soţ îl interesa numai averea. Tatăl ei l-a obligat să divorţeze. A doua a durat patru sau cinci ani. Mama n-a acceptat să-i dea nimic din averea ei, deşi el insista întruna să i se facă act de proprietate. Era convinsă că se vor descurca şi fără ajutorul ei, iar cererile i se păreau nerezonabile şi vădeau intenţiile sale necurate. Scandalul s-a terminat cu divorţul. A treia a durat şase ani şi se anunţa trainică, mai ales că mama schimbase tactica şi dăduse fetei din averea ei atît cît să-i ajungă şi să mai şi prisosească. Soţul voia însă copii şi Qadriya nu i-a dăruit nici unul şi nici nu promitea, aşa cum se vedea din celelalte căsătorii, să-i dăruiască. În această situaţie, omul s-a căsătorit pe ascuns cu o altă femeie. Cînd lucrurile s-au descoperit, situaţia a devenit de nesuportat şi astfel s-a ajuns la al treilea divorţ.

Aceasta este povestea Qadriyei. Isa nu o spuse însă în toate detaliile ei, în colţul preferat de la *Bodega*.

— O femeie acceptabilă ar vrea să se mărite cu mine, îi anunţă el pe prietenii săi.

Ochii se îndreptară spre el ca acele unor busole spre pol.

— Dintr-o familie aleasă, bogată !... adăugă mulţumit şi nu fără o oarecare lăudăroşenie.

— Ultima calitate contează ! zise Abbas Siddiq cu vocea sa sonoră, parcă adresîndu-se tuturor.

— Să fii fericit ! îi ură Ibrahim Hayrat, zîmbind pentru a-şi ascunde invidia. E bine să ne reparăm casa ameninţată de furtunile politice cu dărăpănarea !

— Mai ales că eu nu mai am un condei pe care să-l pot exploata pentru a mă apropia de duşmani ! răspunse Isa înfuriat de remarca al cărei substrat îl sesizase.

Rîseră cu toţii. Apoi se repeziră asupra lui Isa cu tot felul de întrebări. Răspundea precaut şi a spus prietenilor o grămadă de minciuni. Adevărul nu i l-a mărturisit decît lui Samir Abd al-Baqi, cînd au luat-o singuri pe strada Suleiman Paşa. I-a vorbit deschis, fără să-i înfrumuseţeze nimic.

— Şi nu-ţi pasă că n-o să ai copii ? îl întrebă el.

— Mă interesează să am un tovarăş în singurătate, îi mărturisi el supărat. Este o femeie destul de bună, dispusă să mă accepte cu păcatele pe care le am. De ce nu aş accepta-o şi eu cu păcatele pe care le are ? Unde este fata aceea distinsă, gata să mă accepte cu situaţia pe care o am ?

Făcu o vizită lui Inayat Hanem şi-i ceru mîna Qadriyei. Cererea a fost bine primită.

— Am să fiu sincer cu dumneavoastră, fiindcă minciuna este duşmanul căsniciei. Eu am ceva economii la bancă, am partea ce mi s-a cuvenit din vînzarea casei şi mai am şi o pensioară. În prezent nu lucrez, dar e posibil ca în viitor să iau o slujbă onorabilă. Am fost dat afară din guvern pentru fanatismul meu politic, nu pentru ceva legat de comportare. Actualul regim nu putea menţine o persoană ca mine, socotită extrem de periculoasă !

— Frumos... frumos... Bine... Pe noi nu ne interesează averea. Nici slujba... Poate numai în măsura în care este neplăcut să stai aşa, fără servici. Nu am nici un fel de

îndoială în privinţa comportării. Şi răposatu' soţu-meu a avut de suferit aşa ca dumneata. Inima îmi spune că eşti soţul cel mai potrivit pentru fiica mea.

Nu făcu nici o aluzie la căsătoriile succesive ale fiicei şi nici la faptul că nu poate avea copii. Lucrul acesta îi conveni, socotind că dacă ar declara de pe acum că ştie cusururile soţiei, în viitor n-ar mai avea motiv să apară în postura de soţ credincios care n-a avut noroc. Şi postura aceasta este extrem de importantă pentru consolidarea poziţiei lui în familie !...

XXII

Îşi petrecură luna de miere în căsuţa lui Inayat Hanem de la Ras el-Barr [1]. Evoluţia relaţiilor dintre cei trei anunţa fericire deplină. De la început a vrut să fie „bărbat" în adevăratul înţeles al cuvîntului : nu a acceptat nimic care l-ar fi putut face să regrete după aceea şi, în consecinţă, a refuzat să locuiască în casa soacrei, aşa cum propunea ea, insistînd ca ei doi să stea separat, departe, în Ed-Doqqi — cartierul amintirilor de neuitat. Bătrîna îi vorbi deschis, cu o îndrăzneală neobişnuită, despre faptul că el şi soţia trebuie să profite de averea pe care le-o dă, să trăiască fericiţi. Îşi urmărea însă cererile pînă ce se realizau întocmai cum voia el, zicîndu-şi că ceea ce a determinat pieirea Partidului său a fost spiritul conciliant dovedit de el la sfîrşitul istoriei sale, în ansamblu plină de perseverenţă !

Vedea Ras el-Barr pentru prima oară. Îi plăcu specificul acestui loc care aduna laolaltă frumuseţile oraşului, satului şi litoralului. Întîlnirea Nilului cu marea îl fascină de-a dreptul, ca şi liniştea totală ce semăna cu un vis fericit. Găsi că sînt minunat de plăcute feţele proaspete, ca şi adierea uscată, care mîngîia pereţii căsuţelor ospitaliere.

[1] Una din cele mai frumoase staţiuni estivale de pe litoralul mediteranean al Egiptului, situată la est de Delta Nilului, în imediata ei vecinătate.

Nu întîlni nici un prieten în staţiune şi tot timpul şi-l rezervă familiei. Avea un succes neaşteptat în căsătorie : simţea că prin puterea şi priceperea sa îşi domină soţia. Pentru prima dată îl deranja faptul că nu are o slujbă, fiindcă îşi dădu seama că nu viaţa de familie era ceea ce căuta el. Nimic nu reuşea să-i alunge sentimentul acesta dureros : nici personalitatea lui, nici dragostea pe care i-o arăta soţia, nici faptul că soacra îi satisfăcea toate dorinţele. Înainte ducea o viaţă fără griji şi lumea ştia că o face pe banii săi. Acum, lumea se gîndeşte la soţie şi la averea ei şi nimeni n-ar crede că el ar putea s-o ducă la nesfîrşit pe picior mare numai din partea ce i-a revenit din vînzarea casei şi din pensie. Îşi ascundea gîndurile, simulînd nepăsarea, încrederea şi veselia, dar îşi dădea seama că nu poate continua aşa la nesfîrşit, că trebuie să-şi trezească rîvna adormită şi să caute o slujbă demnă de el.

Traiul împreună îi permise s-o cunoască mai bine pe soţia sa : era adevărată maestră în problemele gastronomice şi vestimentare, atît în ce priveşte gustul cît şi în ce priveşte îndemînarea. Îi gătise tot felul de mîncăruri, dar mai ales la dulciuri se pricepea. Mînca foarte mult şi cine stătea la masă cu ea era ispitit să facă la fel. Îi plăcea să se distreze : juca foarte bine table şi cărţi, viziona filme şi spectacole de teatru comic, deşi cunoştinţele pe care le dobîndise în şcoala primară aproape că i se şterseseră din minte, iar puţinele pe care le mai avea de-abia o ajutau să citească şi să aştearnă pe hîrtie o scrisoare simplă. Era foarte aprinsă, femeie în adevăratul sens al cuvîntului. În privinţa asta nu i-a dat niciodată ocazia să se plîngă de ea. Cînd îşi dădea seama că vrea să-l supună, să facă din el soţ, tată şi fiu în acelaşi timp, se speria. Poate că explicaţia acestei atitudini era dorinţa ei deose-

bită de a avea copii. Îngîndurarea, privirea neliniştită şi mişcările nervoase, neaşteptate, care nu se potriveau cîtuşi de puţin cu înfăţişarea ei gravă, trădau sentimentele refulate. Isa îşi zise că la urma urmei tristeţea pare a fi numitorul comun al tuturor oamenilor şi nu este un aspect de dispreţuit. Se tot întreba care ar putea fi secretul acestei situaţii. Se gîndi că este un mare noroc că ne putem ascunde gîndurile de ceilalţi. Oare ce gînduri despre el se vor fi îngrămădind în căpşorul ei acoperit de părul lung ? Or fi deranjînd-o, de pildă, adevăratele motive ale îndepărtării lui din funcţie ?

Cînd îşi aduse aminte de Selwa şi de rana pe care i-a lăsat-o în inimă, sentimentul de apăsare îi spori. Îşi aminti şi de Riri şi se încruntă cu amărăciune. Pentru un moment văzu negru înaintea ochilor. Îşi dădu seama cît de neînsemnat este acum în comparaţie cu zilele acelea în care tremura ministerul cînd cobora dimineaţa din Chevrolet-ul guvernamental. Îi reveni în minte şi ziua cînd voise să-şi depună candidatura pentru circumscripţia Al-Wayliyya, dar ascultînd sfatul lui Abd al-Halim Paşa Şukri, amînase pentru alegerile următoare, sperînd să fie propus, curînd după aceea, ministru adjunct.

Într-o zi, ascultă la radio ştirea care anunţa naţionalizarea Canalului de Suez [1]. Atenţia sa care lîncezea amorţită ajunse din nou la gradul de fierbere. Sufla adînc şi ofta, ca în vremurile de demult. Valul de entuziasm care-i cuprinsese pe toţi nu întîrzie să-l înece şi pe el. Îl îndurera că nu erau lîngă el şi prietenii pentru a comenta evenimentul. Recunoscu uimit că este un act de o mare impor-

[1] Canalul de Suez a fost naţionalizat la 26 iulie 1956. Actul respectiv a fost urmat la cîteva luni de agresiunea anglo-franco-israeliană, la care se fac referiri în continuare în roman.

tanţă, aproape incredibil. Aşa-i spunea raţiunea. Cît despre inimă, ea rămase închisă în piept, ca un bolnav, roasă de invidie. Se speria de fiecare dată cînd se atingea cîte o culme semănînd cu cele de odinioară, care continuau să-i stăruie în amintire. Simţea o durere sfîşietoare în zona în care se întîlneau cele două jumătăţi ale personalităţii sale divizate. Se întrebă despre consecinţe şi despre locul său în vîltoarea acestora, dar curînd evadă din această luptă lăuntrică făcîndu-le părtaşe la trăirea evenimentului şi pe soţia şi pe soacra sa. Negăsind ecoul aşteptat în sufletele lor, alergă resemnat la frigiderul din care luă cîteva înghiţituri liniştitoare.

Se întoarse la Cairo pe la mijlocul lui septembrie, cu inima strînsă. Se îngrăşase vizibil. În drum spre noua locuinţă din Ed-Doqqi trecea pe dinaintea casei vechi şi-l năpădeau amintiri triste. Din cînd în cînd, se vizita cu prietenii săi ; soţiile acestora erau tinere şi culte, dar Qadriya — graţie demnităţii şi averii — avea un loc de invidiat printre ele.

— Cum găseşti viaţa de căsătorit ? îl întrebă Samir Abd al-Baqi odată.

— Bună, dar... răspunse el după ce cîntări vorbele diplomatic.

— Dar ce ?

— Dar mă îndoiesc că un bărbat ar putea s-o suporte fără slujbă şi fără copii.

A început războiul. A fost o ştire neaşteptată pe care i-au adus-o ziarele într-o dimineaţă. L-a cutremurat. Se aşează lîngă aparatul de radio, ascultînd veştile cu atenţia încordată. Fu impresionat pînă la delir ; prin capul care parcă i se învîrtea îi trecură fel de fel de gînduri. Da, soarta revoluţiei este în cumpănă. Sentimentul patriotic explodă din nou, dominîndu-le pe toate celelalte. Îl cuprin-

se mînia demnă de vechiul patriot, ajuns aproape în pragul morții ; vechiul patriot care, în ciuda faptului că se pătase, suferise pentru Egipt. Își înfipse puternic picioarele în marginea prăpastiei care îi amenința patria cu pieirea. Alungă din minte revoluția și soarta ei, păstrîndu-și doar sentimentele înflăcărate. Reuși să alunge sentimentele contradictorii care i se strecurau în conștiință. Privi spre soție și fu izbit de dezinteresul ei și de cufundarea în treburile mărunte de zi cu zi. Nu le întrerupse decît pentru a întreba :

— Iar război și raiduri ?

Isa luă asta drept glumă și intră și el în joc pentru a se liniști :

— Te preocupă numai bucătăria... Spune-mi și mie ce s-ar întîmpla dacă toată lumea ar face la fel ?

— N-ar mai fi războaie ! răspunse ea cu naivitate.

Rîse, în ciuda îngîndurării și tristeții, și zise împins de dorința de a continua joaca :

— Pe tine, Qadriya, nu te interesează problemele generale... Vreau să zic, problemele lumii și ale patriei...

— Mi-ajunge că mă interesez de tine și de casă.

— Nu iubești Egiptul ?

— Ba da, firește...

— Nu vrei să învingă ?

— Ba da, firește... Să avem din nou liniște...

— Dar nu-ți place să-ți bați capul cu lucrurile astea...

— Am eu destule alte necazuri...

— Spune-mi ce-ai face dacă niște străini ar vrea să ia averea mamei soacre ?

— Ce vorbe ? Da'ce, noi am omorît pe cineva ? întrebă ea rîzînd.

În discuția asta Isa găsi un prilej să se destindă puțin.

Deşi era o zi posomorîtă, se duseră în vizită la Inayat Hanem în As-Sakakini şi luară dejunul împreună. Spre seară, tocmai cînd se opriseră în piaţă pentru a lua un taxi, se porni alarma. Îl strînse de braţ şi-i şopti cu glasul tremurat :

— Să ne întoarcem...

O luară înapoi spre casa bătrînei. Pe cînd urcau scara se auziră bubuiturile unui tun antiaerian. Ea tremura, iar inima lui bătea să-i sară din piept. Se adunară într-o cameră cu jaluzelele trase.

— Trece viaţa tot cu războaie, cu alarme, cu şrapnele şi cu bombe, protestă Inayat Hanem. N-ar fi mai bine să căutăm un adăpost într-un alt loc pe pămîntul ăsta ?

Rămaseră în întuneric, peste măsură de speriaţi. Deodată, bubuiră patru tunuri din locuri diferite.

— Generaţia asta o să se ducă în rai cu ochii închişi...

Isa se întrebă, de-a dreptul nedumerit, cum de poate îndrăzni cineva să atace Egiptul acum, cînd are o armată puternică.

XXIII

În seara zilei următoare alergă la *Bodega,* încurajat de mulţimea ştirilor liniştitoare pe care le citise în gazete. Îşi apropiară capetele deasupra unei mese de pe trotuar. O căldură profundă, pe care o ţinea mereu trează sentimentul de primejdie şi speranţă, le unea sufletele. Ibrahim Hayrat, aprins, se ridică în picioare, cu statura lui mică, şi întrebă :

— Credeţi că străinii ar îndrăzni să facă aşa ceva dacă am fi uniţi ?

Schimbară, parcă buimăciţi de beţie, priviri ciudate, în care se oglindea neliniştea fiinţei lor.

— Numai uniţi putem fi puternici, adăugă Ibrahim Hayrat.

Isa se întrebă despre atitudinea pe care ar trebui s-o aibă în această învălmăşeală de gînduri şi sentimente.

— Se pare că armata noastră tot o să învingă, interveni Samir Abd al-Baqi.

Rîseră. Seara s-a lăsat pe nesimţite.

— Acum lucrurile sînt clare ! Sfîrşitul le este aproape ! murmură Ibrahim Hayrat cu glasul scăzut.

Inimile li se umplură de o bucurie nervoasă, amestecată la unii cu un sentiment de vinovăţie.

În sentimentele exprimate de ei, Isa desluşi oglinda clară a unei jumătăţi din sufletul lui. Hotărî să facă să vorbească şi cealaltă jumătate :

— Voi aţi vrea cu adevărat să fim învinşi ?

— Va fi o înfrîngere aparentă, răspunse Ibrahim Hayrat.

— Asta nu echivalează cu acceptarea ocupaţiei occidentale din nou ? întrebă Isa.

— Este în orice caz mai bine decît să rămînem aşa cum sîntem acum.

— În ce cursă am căzut ! Totul este numai zvîrcolire, sfîrtecare şi chin. Sau ne trădăm patria, sau ne trădăm pe noi ! Înfrîngerea în luptă echivalează însă pentru mine cu ceva mult mai groaznic decît moartea, zise Isa parcă adresîndu-se sieşi.

— Eşti prea romantic... îi replică Abbas Siddiq.

— Pentru ce să ne pară rău ? N-are de ce să ne pară rău. Orice viaţă este mai bună decît moartea, zise Ibrahim Hayrat.

— Uneori îmi spun că moartea este mai neînsemnată decît întoarcerea la trecut, se opuse Isa. Alteori îmi spun că este mai bine să rămînem neînsemnaţi într-o ţară care are un cuvînt de spus, decît să avem noi un rol într-o ţară fără rol.

— Recunoaşterea ta dovedeşte că personalitatea ţi-e împărţită. Pe noi nu ne interesează părerea jumătăţii care vorbeşte. Ne este de-ajuns părerea jumătăţii care tace, îi zise Ibrahim Hayrat zîmbind.

Rîseră cu poftă. Se lăsase noaptea de-a binelea. Ibrahim Hayrat privi insistent spre Samir Abd al-Baqi, cerîndu-i parcă să-şi spună şi el părerea.

— Vreau ca toţi cetăţenii să trăiască bucurîndu-se de demnitate, zise el.

— Deci eşti de aceeaşi părere cu noi ? conchise Ibrahim Hayrat.

— Cuvintele mele au un sens mai adînc ! răspunse el scurt.

— Deci nu eşti de acord cu părerea noastră ?

— Cuvintele mele au un sens mai adînc ! repetă el.

Isa, cu sufletul zbuciumat, se cufundă în tăcere. Trebuie ca jumătatea care vorbeşte s-o înfrîngă pe cea care tace ! Trebuie să-i dispreţuiască fără milă pe duşmani şi astfel şi jumătatea care tace ! Ce ne-a adus în asemenea stare de tristeţe ? Nu există oare nici un remediu pentru a uita înfrîngerile personale ? Nenorocirea se abate asupra ţării întregi.

Mugetul sirenei de alarmă care se porni semăna cu un zid ce se prăbuşeşte brusc peste ei. Toate luminile se stinseră. Lumea alerga prin beznă. Samir le propuse să intre în cafenea, dar ei se opuseră. Isa se gîndi la soţia sa care rămăsese în Ed-Doqqi doar cu Umm Şalabi. Undeva departe, exploziile se succedau fără întrerupere, stîrnind spaimă în sufletele lor. Într-o clipă alergară la colţul lor de iarnă din interiorul cafenelei. Loviturile îndepărtate se succedau cu aceeaşi intensitate, devenind şi mai înfricoşătoare. Se făcură diverse supoziţii în legătură cu locurile lovite : Şubra ? Noul Cairo ? Helwan [1] ?

Lovitura nu se limită la acest raid de o violenţă pe care Egiptul nu o cunoscuse nici în timpul celui de-al doilea război mondial. Nervii le erau foarte încordaţi. De-afară veni în fugă un om care striga în aşa fel încît să fie auzit în beznă cafenelei :

— Bombardează avioanele britanice !

— Imposibil ! răsunară zeci de glasuri.

---

[1] Şubra este o suburbie industrială a capitalei egiptene ; Noul Cairo — un cartier recent al oraşului iar Helwan un centru industrial şi de agrement din apropierea oraşului Cairo.

— Am auzit la postul de radio Orientul Apropiat ! îşi întări el spusele.

Vacarmul comentariilor nu se mai sfîrşea. În cele din urmă exploziile încetară. Trecură minute de aşteptare, dominate de tăcere şi spaimă. Se porni sirena de încetare a alarmei. Sufletele li se eliberară de încordare şi, în lumina care începuse să revină, schimbară priviri nedumerite, trezindu-se parcă dintr-un somn îndelungat. Tocmai cînd se tocmeau dacă să mai rămînă sau să plece, sirenele se porniră din nou să urle. Reîncepură la foarte scurt timp şi exploziile.

— Se pare că sfîrşitul este mai aproape decît credeam ! şopti Ibrahim Hayrat.

— Roagă-te lui Allah să nu se sfîrşească şi cu noi, spuse tot în şoaptă Samir Abd al-Baqi.

După un ceas de spaimă, se dădu semnalul de încetare a alarmei şi părăsiră cafeneaua grăbiţi. Se urcară în maşina lui Ibrahim Hayrat, dar nici nu ajunseră la podul Abu al-Ala şi se porni a treia alarmă. Maşina se opri lîngă trotuar.

— Trebuie să trăim fiindcă preţul nostru a început să urce ! zise Ibrahim Hayrat rîzînd nervos.

Semnalul de încetare a alarmei se dădu de-abia după vreun ceas. Fordul în care se aflau traversă în fugă podul Az-Zamalek şi o luă pe strada Nilului. Cum ajunseră pe această stradă, se porni a patra alarmă. Maşina se opri într-un loc neadăpostit. Se succedară cîteva bubuituri deosebit de puternice.

— Probabil că lovesc obiectivele, zise Isa pentru a se linişti.

— Cine ştie dacă n-a venit rîndul loviturilor oarbe ! remarcă Samir compătimitor.

— Bombardarea populației civile atrage o răspundere foarte gravă în fața lumii ! zise Abbas Siddiq gemînd, parcă lovit de o schijă.

— Frumos din partea noastră să ne liniștim ! mai adăugă și Ibrahim Hayrat.

Cam după o jumătate de ceas se dădu semnalul de încetare a alarmei și porniră cu mașina în viteză maximă, în speranța că vor reuși să ajungă acasă înainte de alarma următoare.

XXIV

Avioanele brăzdau zi şi noapte cerul oraşului Cairo. Ciudat că, deşi uruitul avioanelor nu contenea şi exploziile se ţineau lanţ, viaţa îşi continua cursul normal : în casă, la birou, în magazine şi pieţe. Isa se gîndi că bombele nu cad fără să lase urme. Se auziră şi veşti despre victime. Oamenii nu-şi schimbau comportarea obişnuită, dar moartea privea spre ei de la o fereastră apropiată, iar avertizările ei le ajungeau pînă la urechi, cuibărindu-se în gînduri şi în inimi. Cairo s-a transformat într-o tabără, străbătută fără întrerupere de convoaie de blindate şi camioane. Viaţa obişnuită se cufundase într-o mare de gînduri neliniştitoare.

Inayat Hanem se mută în Ed-Doqqi pentru a fi împreună cu fiică-sa, intenţionînd să rămînă acolo pînă la restabilirea liniştei. Noaptea, lumea părea ca în timpurile preistorice. Oamenii stăteau grămădiţi în jurul aparatelor de radio, adunînd din glasurile crainicilor şi din imnurile patriotice linişte şi speranţă.

Exploziile bombelor şi bubuitul tunurilor antiaeriene le deveniseră la fel de familiare ca strigătele vînzătorilor. Vederea bătrînei se tulbură, iar culoarea ochilor i se stinse. Strînse şiragul de mătănii în mînă ca şi cum asta ar fi apărat-o de trăsnete. Qadriya părea foarte istovită ;

n-o ajuta cu nimic faptul că era solidă. De pe ochii ei somnoroşi dispăruse apatia.

Discuţiile de la Naţiunile Unite şi din Consiliul de Securitate le parveneau prin eter, fiind pentru ei ca aerul pentru un om care se asfixiază. Inimile se îndurerau ascultînd epopeea de la Port Said.

— Noi sîntem egali cu englezii şi francezii ? întrebă Qadriya într-un moment de spaimă.

— Port Saidul rezistă şi lumea se revoltă, răspunse Isa.

— Ei vorbesc, dar pe noi ne lovesc bombele.

— Da ! Şi ce-i de făcut ?

— Trebuie să existe o soluţie ! strigă ea exasperată. Orice soluţie. Simt că nervii nu-mi mai rezistă.

Parcă nervii lui mai rezistau ? Durerile, nedreptăţile, închisoarea... Întunericul îi insuflă speranţa victoriei. Multe lucruri s-au topit în întuneric : nu s-a mai gîndit nici la trecut nici la viitor şi s-a concentrat asupra dorinţei de victorie. Imposibilitatea de a părăsi casa în timpul nopţii i-a dat un prilej în plus să se gîndească la primejdia situaţiei, să dorească victoria, să-şi oblige să tacă jumătatea ascunsă. Simţea mişcînd în adîncul său un izvor de entuziasm care-l împingea spre sacrificiu. Ziua, cînd ieşea din casă, citea pe sute de feţe aceleaşi sentimente care-l ţineau pe el în viaţă, în ciuda prafului, morţii şi zvonurilor confuze. Era ca un înecat care nu se mai gîndeşte decît la salvare. Simţea cum bariera care-l separa de revoluţie se topeşte cu o repeziciune neînchipuită.

Într-o după-amiază îl vizită pe Ibrahim Hayrat ; era în drum spre biroul său din oraş. Părea foarte încrezător în sine şi grav.

— În cîteva ceasuri o să se termine tragedia, zise Ibrahim.

Isa privi la el nedumerit, neştiind ce să creadă. Celălalt continuă încruntîndu-se, împins de un sentiment de superioritate :

— Cîţiva oameni de-ai noştri se întîlnesc în acest moment cu conducătorii, străduindu-se să-i convingă să se predea şi să salveze ce mai e de salvat !

Îi veni în minte imaginea cortegiului înaltului comisar, aşa cum îl văzuse mai demult.

— Şi ce va mai rămîne pentru a fi salvat ? întrebă el.

— Nu exagera cu pesimismul tău !

Apoi continuă furios :

— Cei mai nefericiţi oameni sînt aceia pentru care viaţa şi moartea sînt totuna...

— Ca vedeniile dintr-un coşmar... completă Isa trist.

— Înfrîngerea în comparaţie cu situaţia noastră nu înseamnă nimic !

— O să obosim încercînd să socotim durerile omenirii. Eu mă întreb dacă viaţa este cu adevărat bună pentru omenire...

Ibrahim Hayrat dădu din umeri nepăsător, iar Isa continuă :

— Poate că a te agăţa de viaţă, în ciuda durerilor ei, este o prostie, dar cît timp sîntem vii trebuie să luptăm neobosit împotriva prostiilor.

— Spune-mi, te-ai schimbat cu adevărat ? îl întrebă Ibrahim Hayrat.

Isa nu scoase o vorbă. Crisparea de pe faţa lui arăta însă un dezgust fără margini.

În vîrtejul crizei, ajunsă la punctul culminant, apărură elemente noi. Naţiunile lumii îşi spuseră cuvîntul. Se succedară avertismente. Duşmanul fu obligat să-şi înfrîngă orgoliul şi să accepte o situaţie fără precedent pentru el. Bucuria era mai puternică decît oricînd.

În colțul de la *Bodega,* viața reveni la normal. Prietenii se reîntîlniră ; zîmbete palide și priviri stinse, în care nu se distingea nimic.

— Există speranța ca greutatea noastră să crească, precum la condamnații la moarte, zise Ibrahim Hayrat batjocoritor.

— Șansa este de un milion de ori mai mică decît să cîștige zero la ruletă ! răspunse Abbas Siddiq făcînd semn cu furtunul de la narghilea.

Pînă și în privirea lui Samir Abd al-Baqi se putea citi senzația eșecului. Dar cel mai ciudat era faptul că după ce se îmbătase de bucuria victoriei, Isa rămase indiferent și apatic, ca cenușa după stingerea jarului. Gîndurile i s-au închis în sine și din nou s-a cufundat în întuneric.

XXV

Toţi oamenii lucrează ceva, numai el nu are o slujbă. Toţi cei căsătoriţi au copii, numai el nu are. Toţi cetăţenii au un loc stabil ; numai el se simte exilat în patria sa. Ce se întîmplă după perioadele de dezertare ? Dimineaţa — hoinăreala între o cafenea şi alta ; seara — întîlnirile de la *Bodega* — locul amintirilor — sau vizite plictisitoare în familie... Ce se întîmplă după perioadele de dezertare ? Suferă din cauza singurătăţii şi plictiselii. Se întreabă speriat pînă cînd va dura această viaţă tristă.

Stă la soare, în spatele ferestrei, în atmosfera rece, fără să muncească şi fără speranţă. Iat-o şi pe Qadriya aplecată deasupra lucrului la canavà. N-a reuşit să-i risipească singurătatea. Părul răvăşit şi faţa umflată dovedesc neglijenţa obişnuită. Se îngrăşase şi mai tare. Faţa ei fără fard spunea că strălucirea tinereţii s-a dus pentru totdeauna.

Îşi desprinse privirea îndurerată de la faţa ei pentru a răsfoi ziarele, trecînd în revistă titlurile ; ştirile nu-l mai interesau. Începu apoi din nou dialogul cu sine. Cît de mult şi-a vorbit sieşi în ultimii ani ! Qadriya nu este soţia aşteptată. Tristeţea după Selwa îi va rămîne vie în inimă, chiar dacă dragostea ei a murit de multă vreme. Dacă n-ar fi băutura, n-ar mai fi în stare s-o suporte pe Qadriya. Numai din desperare a acceptat să se vorbească pe seama lui şi a averii ei. El însuşi suferă de fiecare

dată cînd îşi aduce aminte că banii ei sînt cheltuiţi pentru casă, în vreme ce el nu cheltuieşte nici o milimă din pensie pentru sine. Iar de rezerva de la bancă nici nu s-a atins de cînd s-a căsătorit. Pînă cînd s-o ducă aşa ca un parazit ?

Într-o zi îi mărturisi că de fapt şi pe ea o interesează ce se petrece dincolo de masă şi de canavà.

— Isa, gîndurile tale sînt foarte împrăştiate. Uneori citesc pe faţa ta tristeţea şi lucrul acesta mă face să sufăr mult.

— Mă simt bine... Nu-ţi face griji pentru asta..., îi zise el arătîndu-şi părerea de rău pentru că ea suferă.

— Dar există unele lucruri care bărbatului nu-i priesc.

— De pildă ?

— Să nu aibă o slujbă, cînd ar putea să lucreze...

— Probabil te deranjează că soţul tău nu munceşte... zise el zîmbind stînjenit.

— Nu mă interesează decît în măsura în care asta are influenţă asupra ta, preciză ea.

— Şi ce propui să fac ?

— Tu ştii mai bine, dragul meu...

— Nu există nici un post de ministru liber, zise el pe un ton firesc.

Rîseră fără chef. Ea începu din nou, rugător :

— Gîndeşte-te serios la treaba asta. Te rog...

Îşi dădu seama că are dreptate, că uneori căpşorul ei de gîscă nu e lipsit de idei înţelepte. Şi el este convins că trebuie să lucreze. Dar unde i-a dispărut elanul de odinioară ? Să nu mai aibă oare voinţă ? De ce nu deschide un birou sau de ce nu devine partener la un astfel de birou ?

Se gîndea să lucreze, dar o ducea mai departe fără slujbă, neavînd îndrăzneala de a întreprinde acest pas.

Rezerva sa de la bancă îi dăduse o oarecare siguranţă, iar căsătoria avantajoasă i-a sporit-o şi mai mult. În plus, pensia îi asigura atît cît să-i ajungă pentru micile cheltuieli zilnice. De aceea leneveşte, complăcîndu-se în situaţia de orgolios jignit. Gîndul că ar trebui să ia totul de la capăt îi spori şi mai mult nemulţumirea. Alerga în permanenţă după distracţii, atît acasă cît şi în afară, la Ras el-Barr sau Alexandria. Nu-i păsa de scurgerea timpului.

— Te îngraşi mereu. Fii mai atent cu tine ! îi zise Samir Abd al-Baqi.

Într-adevăr, mănîncă mult, mai ales dulciuri, şi nu-i scapă nici o masă fără un pahar-două.

— Ştiu asta, îi răspunse el. Şi mai ştiu că lumea zice că mă hrăneşte nevasta bine...

— Nu mă gîndesc decît la sănătatea ta, reveni Samir ruşinat.

— Cred. Dar eu citesc uneori lucrul acesta în ochii multora.

— Tu singur, cu lenea ta, eşti vinovat de asta, continuă Samir încurcat. Mă întreb mirat ce s-a întîmplat cu Isa cel de altădată, care pleca de la minister după miezul nopţii, aproape în fiecare zi, şi care mai desfăşura şi o activitate de invidiat în Partid şi la club...

Într-o zi, la radio se anunţă vestea pătrunderii omului în cosmos şi intrării într-o eră nouă. Trezit din lîncezeală, sufletul său adormit începu să se agite. Citea din nou ziarele cu pasiune şi asculta cu atenţie radioul. Colţul de la *Bodega* fu martorul unei alte discuţii decît cea obişnuită despre necazurile politice şi zvonuri :

— Ce minunat ar fi dacă ziarele ne-ar aduce în fiecare dimineaţă cîte un stimulent ca acesta ! se entuziasmă Abbas Siddiq.

— E semn că steaua politicienilor apune. Să lase locul savanţilor şi să se ducă la dracu... zise Ibrahim Hayrat cu ură.

— A venit vremea să privim din nou rugător spre cer, adăugă Samir Abd al-Baqi.

Isa ridică ochii spre tavanul încăperii, căutînd parcă spre cer, cu dorinţa unui copil de a zbura spre stele.

— Ce frumos ar fi dacă am putea părăsi pămîntul acesta pentru totdeauna ! zise el.

Apoi, lamentîndu-se :

— Pămîntul a devenit plictisitor ca o boală lungă.

Se întrebă dacă n-ar putea să-şi afirme apartenenţa la om, ca specie, uitînd de apartenenţa sa fatală la această patrie.

XXVI

Spre deosebire de anii trecuţi, vara aceasta îi găsi pe toţi la Ras el-Barr, inclusiv pe Abbas Siddiq, care obişnuia să meargă la Alexandria. Ibrahim Hayrat pregăti în căsuţa sa o cameră în care, după obişnuita gimnastică de pe malul Nilului, jucau cărţi şi beau. Li s-a alăturat şi Abd at-Tawwab as-Salhubi, aflat întîmplător în staţiune. Pasiunea pocherului puse foarte curînd stăpînire pe Isa şi din pricina ei şi a nesomnului pînă în zori izbucni prima ceartă serioasă între el şi Qadriya. Ea se dovedi încăpăţînată ca un catîr, dar nu-i dădu nici o atenţie şi continuă să se poarte la fel de nechibzuit. Cînd îşi ocupă locul la masă, în timp ce-i turna coniac, Ibrahim Hayrat îl întrebă :

— Cum merg treburile interne ?

— Catran ! răspunse el.

— Nevestele noastre sînt mai îngăduitoare decît Qadriya Hanem, interveni Abbas Siddiq. Într-un refugiu frumos ca Ras el-Barr cenzura ar trebui să ne mai slăbească.

Isa privi la cărţi ; perechea de aşi îi dădu curaj şi încredere. Norocul îi mai aduse o pereche de optari şi ridică de pe masă şaizeci de piaştri.

— Dacă o să continui să cîştigi, o să ţi se amelioreze şi treburile interne, se amestecă şi Abd at-Tawwab as-Salhubi zîmbind maliţios.

— Pe nevastă-sa n-o interesează banii, interveni Abbas Siddiq.

Deşi observaţia veni pe neaşteptate, îl deranjă, mai ales că nu prea avusese noroc la cărţi şi mai scosese şi o sută de lire de la bancă pentru a achita pierderile.

Ibrahim Hayrat îl întrebă pe As-Salhubi ce ştie despre Abd al-Halim Paşa Şukri.

— A plecat în străinătate la momentul potrivit, sub un pretext potrivit şi, de bună seamă, n-o să se mai întoarcă, răspunse el.

— Nici în străinătate nu e mai breaz ! Aşa de bine seamănă pagina asta de politică externă cu pagina anunţurilor de deces ! exclamă Samir Abd al-Baqi.

— Deci lumea este într-adevăr ameninţată cu pieirea ? întrebă Abbas Siddiq.

— E ameninţată cu pieirea, indiferent dacă va fi război sau pace, răspunse Isa în timp ce împărţea cărţile.

— Tu nu filozofezi decît atunci cînd spiritul ameninţă să ţi se ducă de rîpă. Norocul o să fugă de tine, poate... interveni As Salhubi rîzînd.

Isa pierdu, deşi avea trei decari în mînă, şi se înfurie :

— O vorbă de-a ta nenoroceşte o ţară întreagă !

— Ei aş ! exclamă As-Salhubi rîzînd. Nu vezi că urmăresc cu vorbele mele binecuvîntate actualele rînduieli din momentul în care au apărut ? Şi li s-a întîmplat vreo nenorocire ?

Se dărui cu totul jocului. Se delecta cu căldura, entuziasmul şi speranţa că va cîştiga. Uită de toate — pînă şi de istorie şi de nenorocirile ei — şi se lăsă absorbit de joc. Potul număra vreo şapte lire. Avea nevoie de un as. Trase cartea şi din mînă îi zîmbi chiar asul, colorat în roşu. Ful de aşi. Dar caréul aruncat de Ibrahim Hayrat îl izbi ca un trăsnet. Nervii i se încordară ca în ziua cînd

a primit vestea dizolvării partidelor. Se întrebă ce-o fi făcînd soţia lui în momentul acela. O fi continuînd discuţia cu mamă-sa ? Probabil că bătrîna îi zice : „Am acceptat belelele, dar ele nu ne vor pe noi". Şi o mai fi adăugînd : „Un neisprăvit alungat pentru proastă reputaţie, care nu ştie să-l laude pe Domnul !" Va fi vai de ea dacă va îndrăzni să-l înfrunte ! „O femeie care a fost de cîteva ori măritată şi care nu face nici copii ! Natura şi vîrsta o fac sterilă ! Ai uitat că eşti mai mare decît mine cel puţin cu zece ani !"

Îl treziră din visare vorbele lui As-Salhubi :

— Noi sîntem în epoca unei lupte între principii, care aminteşte de zilele luptei dintre marile religii !

— Ce şanse de-a supravieţui ar avea naţiunile mici dacă n-ar fi neînţelegerile dintre marile naţiuni ? întrebă Samir Abd al-Baqi.

Isa încercă să-şi aducă aminte unde a mai auzit această idee. Ideea potopului ! Cînd se trezi cu un caré de decari în mînă, lăsă toate amintirile. Tresări, sperînd să recupereze ce pierduse o noapte întreagă. Deschise cu douăzeci şi cinci de piaştri pentru a-i atrage şi pe ceilalţi în joc. Dar se retraseră unul după altul fiindcă nu aveau nimic în mînă. Avu o senzaţie de ameţeală. Le arătă fericitul său caré.

— Ai noroc mai mare la pierdere decît la cîştig ! exclamă Ibrahim Hayrat.

— Eşti fericit în dragoste, fără îndoială ! zise şi As-Salhubi.

Isa era cît pe ce să izbucnească. Îşi zise că jocul de noroc se transformă în cele din urmă într-o patimă mistuitoare. Începu să-şi facă socoteli în legătură cu ce-l aşteaptă acasă. Încheiară jocul spre zori...

— Ce farmec ar avea Ras el-Barr fără jocul acesta ? întrebă Abbas Siddiq ridicîndu-se. Cînd ieşi în stradă, Isa arăta ca o lămîie stoarsă. Abbas Siddiq şi Samir Abd al-Baqi o luară într-o parte, iar el împreună cu As-Salhubi în cealaltă parte. Sufla o adiere încărcată cu rouă, într-o tăcere adîncă. Noaptea respira alene în întunericul netulburat de o altă lumină în afară de cea a stelelor şi a semilunii, care se ridica încet. De departe, orizontul trimitea înapoi susurul mării.

Abd at-Tawwab căscă, bombăni un „Allah !" şi exclamă :

— Ce vreme frumoasă !

— Mai ales pentru cei care au noroc şi cîştigă ! zise Isa rîzînd.

— Nici n-am pierdut, dar nici n-am cîştigat, îi răspunse Abd at-Tawwab tot rîzînd. Abbas Siddiq este focul lui Allah care arde.

Apoi, după o clipă de tăcere :

— Te înfierbînţi prea tare la joc, Isa !

— Am pierdut, deşi aveam în mînă un caré de aşi ! zise el, cu două înţelesuri.

Pricepu ce vrea să zică şi-i răspunse trist :

— Asta e soarta lumii ! Meritam oare aceste lovituri ? Să admitem că avem şi noi păcatele noastre. Dar cine n-are păcate ? Cum de ne-a uitat poporul ăsta blestemat ? Cum de ne-a uitat tocmai pe noi, care ne-am purtat cu el aşa cum o mamă duioasă se poartă cu copilul ei ?

Pe Isa îl năpădi tristeţea. Orgoliul îi scăzuse şi sufletul său răspunse unei dorinţe neaşteptate de a recunoaşte :

— Am fost Partidul idealurilor înalte, Partidul jertfei şi dăruirii, Partidul onestităţii absolute, Partidul lui „nu şi nu" în faţa tuturor ispitelor şi ameninţărilor. Asta pînă prin 1936. Cum de Partidul nostru curat a fost ajuns de

bătrîneţe ? Cum de ne-am dus în jos încet-încet pînă ce am pierdut calităţile frumoase ? Iar acum iată-ne în întuneric, simţind remuşcări, încărcaţi de tristeţe şi de sentimentul păcatului.

— Am fost mai buni decît toţi, pînă în ultima clipă... îl aprobă As-Salhubi.

— Aceasta e o guvernare relativă, cu care natura lucrurilor nu se împacă şi care nu convine naţiunilor ce vor să reziste ! Ce păcat!

La o cotitură, îşi luară rămas bun. Îl privi cum merge agale, cu giubeaua largă înfoiată de vînt. Se gîndi la el cu tristeţe : „Şi-a început viaţa cu arestarea de la Tanta. L-au arestat soldaţii australieni în timp ce striga : „Trăiască Patria !... Trăiască Saad !". În 1942 a ajuns să facă negoţ cu posturile vacante, aşa cum am reuşit şi eu să am contul 33123 la Banca Misr". [1]

Îşi plimbă privirea în jur : semiluna se ridica în cea mai splendidă strălucire, stelele scînteiau şi peste toate trona liniştea apăsătoare. „Spune-mi, domnule, ce înseamnă toate astea ? Spune-mi, căci călăuza mea s-a rătăcit !"

Apăsă pe butonul de la uşă şi soneria ţîrîi prelung, tulburînd tăcerea nopţii. Aşteptă un timp şi sună din nou. Iarăşi aşteptă şi din nou apăsă pe buton, de data asta mai insistent. Dinăuntru nu-i răspunse nimeni.

Îşi închipui că s-a hotărît să nu-i mai deschidă uşa ! Izbi furios cu piciorul în pămînt şi se îndepărtă.

---

[1] Numele arab al Egiptului şi al oraşului Cairo. Banca respectivă purta numele ţării.

XXVII

În noaptea aceea dormi la Ibrahim Hayrat, iar a doua zi închirie o cameră la *Grand Hotel,* pe Nil. După o săptămînă trebui să mai scoată o sută de lire pentru a-şi achita pierderile care nu mai conteneau şi pentru a face faţă cheltuielilor obişnuite. Soţia lui Ibrahim Hayrat merse, la sugestia soţului, la Qadriya şi-i ceru scuze pentru rolul involuntar pe care Ibrahim l-a avut în cearta ei cu Isa. Încercă s-o convingă să se împace, dar fără rezultat. Isa continua să joace cărţi, fără să-i pese de consecinţe. Gîndindu-se la situaţia prietenului său, Samir se hotărî să pună capăt distracţiei lor.

— Trebuie să-ţi schimbi întreaga comportare, îi zise Samir într-o zi.

Se aflau la cazinoul *Soprano,* pe malul mării, la vremea amiezii, cînd obişnuiau să se scoale. Privirea ochilor rotunzi ai lui Isa urmărea grupurile de fete care înotau. Această plăcere nu-i îngădui să răspundă prietenului său. Cînd celălalt repetă observaţia, îi răspunse cu nostalgie :

— Cît aş vrea să încerc o experienţă de care n-am avut parte la timpul potrivit ! Să mă îndrăgostesc de-o fată frumoasă, s-o cunosc bine, s-o cer în căsătorie şi în tot acest răstimp să ne facem cadouri, să vorbim la telefon, să ne dăm întîlniri...

— Vrei cu adevărat să te căsătoreşti încă o dată ? se miră Samir.

Privi un nor care se mişca încet desenînd imaginea unei cămile şi întrebă :

— Priveşte la acest nor şi spune-mi, e posibil ca viaţa noastră să fi apărut aşa cum a apărut această imagine ?

— Pînă şi această imagine care se destramă este inevitabilă, fiind rezultatul a sute de factori atmosferici şi naturali, îi răspunse Samir zîmbind. Dar spune-mi, chiar vrei să te căsătoreşti a doua oară ?

— Un gînd doar... un vis... răspunse Isa turnîndu-şi restul de apă gazoasă în pahar. Ce zic sufiţii care găsesc la toate tîlc ?

— Eu zic să vorbim despre situaţia ta, se înfurie Samir.

— Închipuie-ţi că l-am întîlnit, cînd veneam de la hotel, pe Sami Paşa Abd ar-Rahman, vechiul liberal constituţionalist, continuă pe acelaşi ton. Personal am avut simpatie pentru el, dat fiind că aparţinea generaţiei noastre, pe cale de dispariţie. Ne-am strîns mîna şi am stat de vorbă. Mi s-a părut ciudat cînd, la sfîrşitul discuţiei, mi-a zis : „Dacă n-ar fi fost Saad Zaglul n-am fi ajuns aici !"

Rîsul puternic al lui Samir atrase spre ei zeci de priviri.

— Cea mai mare nenorocire este povestea cu partea a doua a dotei [1]. Bătrîna este un diavol care vede departe ! reluă Isa pe un alt ton.

— Qadriya Hanem este o doamnă foarte rezonabilă, Isa, reveni Samir la subiect. Te ambalezi nebuneşte la jocul de cărţi...

---

[1] La căsătorie, bărbatul musulman plăteşte părinţilor fetei, în mod obligatoriu, o parte din dotă, urmînd ca cealaltă parte s-o achite în caz de divorţ sau în cazul decesului soţiei.

— Plictiseala ! bombăni Isa răsuflînd uşurat. Allah să-ţi ajute.

Samir îl lovi peste mînă şi continuă :

— Munca... munca... Este primul şi ultimul sfat pe care ţi-l dau...

La căderea nopţii, cînd începea distracţia şi cînd tocmai se cufundase în joc, veni Samir şi-l invită să-l însoţească pentru un lucru important şi foarte urgent. Nu dădu atenţie invitaţiei, dar Samir îl trase de mînă, în ciuda protestelor sale zgomotoase şi protestelor tăcute ale celor din jur...

Se trezi în căsuţa lui Samir, faţă în faţă cu Ihsan — soţia acestuia — şi Qadriya, care stătea într-un fotoliu mare, cu capul plecat. Ihsan îl salută, oferindu-i un loc alături de ea, pe o canapea lungă.

— Îţi mulţumim că ai binevoit să vii... începu ea discuţia.

Apoi, făcînd semn spre Qadriya :

— Ţi-o prezint pe Qadriya Hanem, o prietenă scumpă şi soţia unui bărbat mare, dispărut în luptă !

Isa se încruntă, iar faţa Qadriyei se înroşi. Genele i se umeziră.

— Semn bun ! interveni Samir observînd toate astea. Ce zici ?

Vorbiră fără întrerupere.

— Orice problemă are şi o soluţie, indiscutabil !... se amestecă în discuţie şi Ihsan.

— Cu răbdare se rezolvă toate, o povăţui Samir pe Qadriya, zîmbind. Soţul tău e un bărbat încăpăţînat. În ciuda schingiuirilor la care a fost supus, el n-a cedat niciodată în trecut...

— Vă convine situaţia asta ? Spuneţi-mi ! îi întrebă Qadriya.

Se aduse un platou de argint plin cu calupuri de casată şi plăcinte cumpărate de la piaţă. Fu un armistiţiu în timpul căruia se delectară cu o masă copioasă.

— Adevărul este că toţi oamenii ar trebui să soarbă cîteva picături din sufism, reluă Samir discuţia. Fără asta, viaţa n-ar fi limpede...

— Ne-ar trebui mai multe vieţi pentru a şti cum să le trăim cît mai bine, remarcă Isa.

— 'Aş vrea să te porţi bine cu mine în viaţa asta, să nu amîni pentru o alta..., i se adresă Qadriya pentru prima oară lui.

— Să vorbim despre viitor..., îi rugă Samir, în timp ce ştergea cu un colţ de batistă muiat în apă o pată lăsată de o picătură de suc de căpşuni care-i căzuse pe pantalon, în dreptul genunchiului.

— Sînt sigură că nu-l poate scăpa de necazurile lui decît munca şi sînt dispusă la orice sacrificiu pentru asta ! continuă Qadriya.

— Sînt întru totul de acord ! o aprobă Samir. Dar pînă la realizarea acestei idei lăudabile trebuie să renunţe la Ras el-Barr. Vă ajunge că aţi petrecut luna august aici. Staţi restul verii la Alexandria. Este un lucru necesar şi urgent...

— Şi mîine plecăm, dacă e de acord... se grăbi să răspundă Qadriya.

— O să ai la Alexandria timp de meditaţie, iar în octombrie, cînd ne întoarcem la Cairo, te apuci imediat de lucru... conchise Samir conducîndu-i pînă la poartă.

Mergeau alături pe drumul aproape pustiu. Semiluna de deasupra orizontului semăna cu un zîmbet cosmic al cerului curat. Îi trecu prin minte gîndul că această privelişte splendidă nu este decît o forţă necunoscută care-şi

bate joc de om, obligîndu-l să simtă cît de trist şi amărît este.

— Am descoperit că am tensiune... Şi asta din cauza ta ! îngăimă Qadriya.

— Adevărat ?

— Da ! M-a văzut un doctor şi mi-a prescris tratament şi regim. O să te convingi !

O bătu pe umăr şi-i zise cu o blîndeţe pe care n-o mai arătase pînă acum :

— O să te faci repede bine, cu voia lui Allah !

Îşi dădu seama că nu va putea fi fericit. Căsătoria fără dragoste... Viaţă fără speranţă... Oricît succes va avea dacă va munci, el tot fără muncă va rămîne...

XXVIII

Plecară singuri la Alexandria ; mama rămase la Ras el-Barr. Cîteva zile locuiră la hotelul *Louvre*. Apoi, Isa găsi un apartament în Sidi Gaber [1], la etajul şapte al unui bloc orientat spre mare. Sezonul de vară era pe sfîrşite : veselia zgomotoasă a tineretului aproape că se stinsese, cerul era brăzdat de stoluri de nori albi, văzduhul se pregătea pentru linişte şi contemplare. Qadriya părea cu adevărat fericită, deşi nu se restabilise încă ; continua tratamentul şi regimul cu perseverenţă, străduindu-se să-şi învingă pofta neobişnuită. Socotea că, dacă va mai slăbi, se va simţi mai bine. Pe Isa îl încîntau plimbările pe jos şi evita cît putea grăsimile, sperînd să-şi recapete silueta zveltă. Se înţeleseră ca imediat ce se întorc la Cairo, el să se apuce de lucru. Căzură de acord să deschidă un birou, deşi nu se arătă deloc entuziasmat de idee.

— Cît de mult îmi doresc o altă viaţă ! zise el într-o zi.

Îl privi nedumerită.

— Nu te nelinişti... continuă tot el. E numai un vis... Aş vrea să trăiesc la ţară, departe de Cairo. Nu văd satul decît foarte rar. Aş vrea să-mi petrec ziua lucrînd pe ogor

[1] Numele unei moschei din Alexandria, de la care şi-au luat numele cartierul şi plaja din zona respectivă.

şi noaptea stînd pe o terasă care dă spre întindere şi tăcere...

— Dar ce treabă avem noi cu satul ? întrebă ea neliniştită.

— E numai un vis...

Zilele se scurgeau monoton. Pe plajele aproape goale nu se mai întîlnea decît cu singurătatea, mai ales că, din cauza sănătăţii, Qadriya îşi petrecea în casă cea mai mare parte a timpului. Mergea cît îl ţineau picioarele, iar cînd obosea, lua loc pe un scaun la *Paradis Galim,* agăţîndu-se de amintiri. Îşi zicea că vremea lui s-a dus, că nu va mai putea avea parte de o situaţie ca cea din trecut, că s-a legat de o femeie nu pentru a o iubi, ci numai pentru banii ei. Se întreba cînd se va destrăma lumea. Să nu existe oare şi alt fel de idei, unele care să deschidă sufletul pentru viaţă, de pildă ?

Se trezi cu un ghicitor, îmbrăcat în vestmînt hindus, dinaintea lui. Era la *Paradis,* la obişnuitul său loc. Îl privi cu ochii licărindu-i şi îi întinse palma. Omul trase un scaun şi se aşeză lîngă el, începînd să-i descifreze liniile din palmă. Aştepta glasul necunoscutului cu înfiorare, zîmbind.

— O să trăiţi mult... Şi-o să treceţi printr-o boală grea, dar o să scăpaţi... îi zise ghicitorul.

Apoi, după ce mai privi un timp :

— O să vă căsătoriţi de două ori şi-o să aveţi copii...

Asculta atent.

— O să treceţi prin multe necazuri în viaţă, dar să nu vă fie teamă, fiindcă văd că aveţi o voinţă de fier. O să fiţi în primejdia de a vă îneca în mare...

— În mare ?

— Aşa am citit în palmă. Sînteţi un om tare ambiţios. În permanenţă o să aveţi parte de un trai îmbelşugat.

Faptul că sînteţi nervos o să vă tulbure uneori limpezimea vieţii...

Se ridică plecînd capul în semn de salut. Cînd vru să plece, îl întrebă fără să-şi dea seama :

— Şi care e scăparea ?

Ghicitorul îl privi, neştiind ce să răspundă. Isa îi făcu semn cu mîna să se îndepărteze şi-i mulţumi.

Seara se plimbă pe cornişă pînă la Camp Cezar[1]. În şirul de cafenele şi dughene, lipite una de alta de-a lungul trotuarului — o mare de lumini. Pe neaşteptate, ochii săi întîlniră chipul lui Riri. Se opri pe cornişă, nevenindu-i să-şi creadă ochilor, pînă ce se convinse că este chiar ea. Stătea pe scaunul de patroană, în spatele casei unei mici prăvălii, în care se vindeau îngheţată şi sandvişuri cu *ful* şi *taamiya*[2]. Îşi sprijini spatele de zidul cornişei, într-un loc ferit de lumină şi privi spre ea nedumerit. Amintirea modului cum o tratase nu-i dădea pace. Riri... Chiar ea... Dar nu mai era fetiţa aceea ! Nu ! Acum este o femeie în adevăratul sens al cuvîntului : cu o autoritate pe care ospătarul care se mişca fără întrerupere între ea şi clienţi o simţea, o femeie serioasă, o adevărată patroană. Ciudat că trecuse pe lîngă prăvălioara asta douăzeci de zile în şir şi n-o observase. Acum îi citi şi firma : *Mănîncă şi mulţumeşte.*

În puţinele veri petrecute la Alexandria, îşi adusese aminte de ea şi-i fusese teamă că ar putea să dea de ea tocmai cînd era în compania soţiei sau a prietenilor. Nu-şi

---

[1] Numele unui cartier şi al unei plaje din Alexandria.

[2] *Ful* — plantă din familia leguminoaselor, constituie alimentul de bază pentru majoritatea populaţiei Egiptului, consumîndu-se în mod curent fie fiert şi introdus într-o lipie (*raghif*), fie sub formă de chiftele (*taamiya*), fie pregătit în numeroase alte moduri.

dorise să dea ochii cu ea nici cînd era singur. Nedînd de urmele ei, îşi închipuise că a plecat din oraş sau s-a dus de pe lume. „Cum de-a ajuns la situaţia asta ? În cinci ani, fără un război mondial, a reuşit această minune ? Cu siguranţă că o invidiază pînă şi tanti-sa din Al-Ibrahimiyya pentru performanţa aceasta la care semenele ei nici măcar nu visează." Se opri în semiîntuneric fără să-şi dezlipească ochii de la ea. Îi veni în cap amintirea vechii legături, dispărută parcă pentru totdeauna în cutele uitării. Cît de trecătoare sînt aceste relaţii dintre oameni ! Îşi zise că de fapt, în decursul vieţii noastre — fără să ne dăm seama — murim de mai multe ori înainte de a muri cu adevărat. Situaţia aceasta pe care o are Riri seamănă într-un fel cu perindarea pe dinaintea Clubului Saadist sau Casei Naţiunii ; toate au fost vieţi pe care moartea timpurie le-a întrerupt şi nu i-a rămas din ele decît tristeţea...

În prăvălie intră o femeie, probabil o servitoare, ţinînd o fetiţă de mînă. În vreme ce servitoarea vorbea cu Riri, fetiţa a sărit în poala mamei şi a început să se joace cu colierul de la gîtul ei. Gîndul care îl fulgeră făcu să-i bată inima într-atît de tare încît vuietul mării ce se întindea în spatele lui, nu se mai auzea. Simţi cum i se contractă tot trupul. Privea aşa de fix la fetiţă că nu mai vedea nimic din jurul lui. Dar nu... Nu... De ce se gîndeşte la aşa ceva ! Gîndurile sînt proaste şi înspăimîntătoare în acelaşi timp. Fetiţa avea faţa îndreptată spre mamă-sa şi nu o vedea bine. Îşi zise că o să treacă aceste clipe şi pe urmă o să rîdă singur de el. Dar s-ar putea întîmpla şi invers : să se cutremure pămîntul şi să se dărîme totul. Atunci n-ar fi mai bine să fugă ? N-o să se mai ducă la Camp Cezar. N-o să mai vină niciodată la Alexandria.

Dar nu se clinti din loc. Cum de i-au venit gîndurile astea prosteşti ?

Riri sărută fetiţa şi-i dădu drumul. Servitoarea ieşi cu fetiţa de mînă şi o luă pe o străduţă ce ducea spre centrul oraşului. În loc să se îndepărteze, Isa traversă strada şi mări pasul în urma lor. Cînd ajunse foarte aproape de ele, auzi glasul fetiţei, dar din ce spunea n-a înţeles decît cuvîntul „ciocolată" care semăna cu un ciripit. Se opriră la un colţ, dinaintea unei dughene în care se vindeau dulciuri şi se jucau table. Se aşeză pe un scaun aproape de ele, sub lumina strălucitoare, şi ceru un pachet de ţigări. Cerceta faţa micuţei, curios şi lacom. Faţa aceasta nu este triunghiulară ? Ochii nu sînt rotunzi ? Pe faţa ei descifra trăsăturile mamei lui şi ale celor trei surori ; cînd apăreau, cînd dispăreau. Să fie numai o iluzie ? Să fie numai din cauza spaimei ? Sau este adevărat ? Era aproape istovit. Inima îi bătea repede, trimiţînd succesiv valuri de surprindere, repulsie, teamă, tristeţe, jale, dorinţă de a muri...

Servitoarea se îndreptă apoi cu fetiţa spre intrarea blocului situat vizavi de prăvălie. Le urmări cu privirea pînă cînd dispărură. Îşi ridică ochii spre cer, respirînd greu, şi şopti : „Îndurare... îndurare..."

XXIX

Se așează pe un scaun în cafeneaua *An-Nasr,* vecină cu dugheana lui Riri, avînd grijă să nu fie văzut de ea. Regreta că nu stătuse de vorbă cu servitoarea și cu fetița și că nu ieșise nici o clipă din paralizia care-l lovise. Fetița era drăguță, vioaie, iar vîrsta ei se potrivea cu timpul poveștii aceleia triste. Ce-ar putea să facă acum ? Nu mai poate amîna răspunsul. Urăște trecutul din ce în ce mai mult, iar gîndul întoarcerii la Qadriya îi devine din ce în ce mai greu de suportat. Renunță cu hotărîre să se mai gîndească la fugă. Obișnuia să fugă de cîteva ori pe zi, dar de data aceasta nu va mai fugi din fața acestui adevăr nou care a răvășit mlaștina stătută a vieții sale, făcînd să țîșnească din ea izvoare fierbinți. Este, probabil, ultima chemare, o chemare disperată la o viață cu sens. Sensul după care a obosit căutînd. Nu va mai fugi. Nici n-ar putea ! Va înfrunta adevărul cu curaj, plătind orice preț ! Da, orice preț ! Nu o va împiedica pe Qadriya să-și găsească un alt bărbat cu care să trăiască împreună. Este adevărat că merită compătimire, dar nu poate să mai continue această viață mincinoasă alături de ea. Ar fi o prostie să continue o astfel de viață, în care nu sînt adunate decît închipuiri trecute și care nu are nici un viitor. Inima nu-i mai tresărea la nimic. Iată, în sfîrșit, un prilej potrivit pentru a-i bate puternic, pînă la moarte. Fetița este a lui. Nu mai are nici o îndoială.

Nu o va condamna să rămînă orfană, aşa cum istoria făcuse cu el. Îşi dă seama că asta ar stîrni nenumărate zvonuri şi bîrfeli, că va deveni subiectul la ordinea zilei. Dar va şti să facă faţă situaţiei ; va suferi, va ispăşi, iar apoi va trăi. Va găsi în sfîrşit un sens vieţii. Dacă va reuşi să se încadreze în adevărata sa familie, va rămîne aici la Alexandria şi va investi banii în această prăvălioară, începînd o viaţă nouă. Se simţea sfîşiat de ruşine, orgoliu şi încăpăţînare, dar privi viaţa în faţă, cu curaj.

Aşteptă pînă la miezul nopţii. Lumea se retrăsese şi cornişa rămăsese pustie. Mişcarea din prăvălia lui Riri îl anunţă că se pregăteşte de închidere. Se ridică imediat şi porni pe străduţa ce ducea în interiorul oraşului. Se opri vizavi de colţul blocului. La capătul străzii apăru o siluetă. Era chiar Riri. Făcu un pas şi se opri sub un bec pentru a fi recunoscut. Se apropie de el, însă nu-i dădu nici o atenţie. „E un lucru bun că nu se mai uită la cei pe care-i întîlneşte !" Cînd ajunse în dreptul lui, o strigă timid :

— Riri ?

— Cine-i ? întrebă ea după ce se opri din mers şi privi spre el.

Înaintă spre ea un pas. Îl cercetă fără ca pe faţă să i se citească vreun semn de emoţie.

— Sînt Isa... zise el neliniştit.

Pare într-adevăr puternică, demnă de respect şi fermecătoare. Fără îndoială că şi-a adus aminte de el ; cel puţin aşa spun surprinderea, încruntarea, tremurul buzelor şi aversiunea pe care nu şi-o putea ascunde. Vru să plece, dar el i se aşeză în faţă, tăindu-i drumul.

— Cine eşti şi ce vrei ? ţipă ea înfuriată.

— Sînt Isa, după cum bine vezi.

— Nu te cunosc, răspunse ea ascuţit, dar vădit încercată de sentimente contradictorii.

— Ba mă cunoşti... N-are rost să negi, zise el încercînd s-o convingă să recunoască.

Apoi continuă cu aceeaşi căldură în glas :

— N-am nici o speranţă că ai să mă ierţi, însă avem ceva comun despre care trebuie să vorbim...

— Nu te cunosc ! Lasă-mă să trec !

— Trebuie să vorbim ! insistă el. Trebuie, înţelegi ? Sînt mai îndurerat decît îţi închipui !

— Pleacă ! ţipă ea. Piei... E lucrul cel mai bun pe care l-ai putea face.

— Simt că nu mai pot trăi de dorul fetiţei, Riri...

— Care fetiţă ?

— Copila care a stat în poala ta acum cîteva ceasuri şi care a intrat în blocul de aici cu servitoarea. Mai întîi te-am zărit pe tine, cu totul întîmplător. Apoi am văzut-o şi pe ea şi am urmărit-o pînă cînd a intrat în acest bloc. Îţi spun sincer că sînt mai îndurerat decît îţi închipui.

— Nu ştiu ce spui. Pleacă ! E lucrul cel mai bun pe care l-ai putea face.

— Simt că nu mă mai pot stăpîni. Trebuie să vorbeşti. E fiica mea, Riri... Trebuie să-mi spui adevărul.

— Piei din faţa mea... ţipă ea în mijlocul străzii, pe care nu se zărea nici ţipenie de om. Eşti orb şi nebun. Trebuie să piei !

— Dar inima mi-a spus totul...

— E mincinoasă ca şi tine. Asta-i tot.

— Trebuie să vorbeşti. Îmi vîjîie capul. Ştiu cît de vinovat sînt, dar trebuie să vorbeşti. Spune-mi că e fiica mea.

— N-am ce să-ţi spun decît să te duci, să piei.

— Ştiu că mi se cuvin chinurile iadului, dar de ce nu-mi dai prilejul de a face şi eu ceva bun ? Nu mă lăsa să pierd această posibilitate.

— Pleacă, să nu te mai văd ! se înfurie ea peste măsură.

— Riri, ascultă-mă. Nu crezi că o să te caut chiar şi mort, ca să stăm de vorbă ?

— O mie de draci ! Să nu te mai văd !

Îl împinse la o parte şi alergă spre uşa blocului blestemînd.

XXX

Se întoarse acasă în zori, după ce hoinări îndelung pe cornișa pe care nu se mai afla nimeni. Nu auzise vuietul mării și nu văzuse nici o stea. O găsi pe Qadriya trează ; îl aștepta neliniștită și indignată. Dacă ar fi găsit la Riri măcar un semn de încurajare, ar fi fost în stare să-i mărturisească totul. Dar așa, se văzu nevoit s-o mintă, explicîndu-i că pentru a rezista tentației obiceiurilor sale rele, simte nevoia să hoinărească pe cornișă pînă în zori. În momentul cînd se întinse în pat, mormăi : „Blestemul... blestemul..." Trebuie să smulgă din rădăcini viața aceasta de minciună. Sau o viață nouă sau întoarcerea la pocher și coniac, la discuțiile cu boșorogii în colțul de la *Bodega*.

În seara următoare o însoți, fără nici o plăcere, pe Qadriya la un film la cinema Rio. Luară cina la *Taverna* și apoi o conduse acasă. Plecă din nou, zicîndu-i :

— Dormi, draga mea... Satură-te de somn și lasă-mă pe mine în pace să-mi lecuiesc sufletul...

Se plimbă o vreme în jurul prăvăliei lui Riri și prin fața blocului, în speranța că va reuși s-o vadă pe fetiță, dar în zadar. Luă loc pe un scaun la cafeneaua *An-Nasr*. În ciuda eșecului de ieri, o speranță confuză își făcu loc în sufletul lui, așa cum beția se cuibărește în licoarea din cupă. Spera ca în noaptea aceasta să găsească înțelegere. Privind spre cerul care se ascundea în spatele norilor

întunecoşi, i se păru că aici, la Alexandria, toamna este ca un spirit al paradisului, ca un purgatoriu pentru toate durerile, că tristeţea e numai o iluzie şi că moartea este paznicul veşnic al fericirii.

Un lustragiu se opri dinaintea lui privindu-l rugător. Simţi că de la el va afla multe. Îi făcu semn să se aşeze şi-şi întinse picioarele.

— Există apartamente libere ? întrebă el vrînd să se convingă că are dreptate.

— În sezonul ăsta găseşti mai multe apartamente libere decît griji pe suflet, îi răspunse lustragiul zîmbind.

— Adică o cameră liberă.

— La pensiune ?

— Mai bine la o familie.

— Şi familii sînt tot mai multe decît grijile din suflet, spuse nepăsător, după ce-i zîmbi şi-i făcu semn cu ochiul.

Isa rîse mulţumit.

— Ce ştii despre stăpîna prăvăliei *Mănîncă şi mulţumeşte* ! îl întrebă după aceea arătînd cu capul spre locul unde se afla Riri.

— A, nu... nu... E o doamnă adevărată, răspunse pe un ton serios, cu înfăţişarea schimbată.

Îl îndemnă din priviri să continue.

— Nu-ţi pierde vremea... Nu o cunosc... îi răspunse lustragiul.

— Tu nu m-ai înţeles. E de-ajuns s-o vezi o singură dată ca să-ţi dai seama de ce-ai spus tu. Are şi o fetiţă foarte simpatică...

— Da, Niamat... Fată legitimă !

— Dar nimeni nu-i vede tatăl. Doamna nu are şi soţ ? întrebă Isa, prefăcîndu-se nepăsător.

— Ba da... Soţul ei e stăpînul prăvăliei.

— Şi de ce nu-şi administrează el treburile ?

— E la pîrnaie... Dar nu o luaţi în nume de rău...
— Pentru ce motiv ?
— Stupefiante ! Nevinovat, zău !
— Să dea Domnul să iasă de-acolo ! Dar eşti sigur că el e tatăl fetiţei ?
— Bineînţeles... răspunse lustragiul cu o licărire de teamă în ochi.
— Nu ! îl contrazise Isa cu curaj şi siguranţă.
Apoi continuă rîzînd :
— Tu ştii adevărul şi nu vrei să-l spui. Sau eu ştiu mai multe decît tine.
— Ce ştiţi ?
— Vreau să aud de la tine. Cum vrei să fim prieteni dacă începi cu minciuni ?
— Se zice că a înscris-o cu numele lui în actul de naştere. Om bun ! mai adăugă el, bătînd în retragere, în vreme ce îmbiba pantoful cu cremă.
— Dar de ce ?
— Bătrîn şi bun... Nu are copii. S-a îndrăgostit de coniţa şi s-a însurat cu ea în toată regula.
— Un om bun, într-adevăr ! Nu se cuvine să fie închis ! îi dădu Isa dreptate înghiţind în sec.
— De aceea lucrează ea în locul lui şi-l aşteaptă răbdătoare şi credincioasă.
— Merită chiar mai mult...
Îi dădu zece piaştri şi-i ură noroc.
După miezul nopţii, o aşteptă în acelaşi loc. Cînd îl văzu, se încruntă furioasă şi ocoli locul unde stătea.
— Aştept îndurerat. Trebuie să vorbim, o imploră el.
Îşi văzu de drum fără să-i răspundă, dar el îi tăie calea, insistînd :
— E fiica mea ? spune-mi cel puţin asta...
— Chem poliţia ! îl ameninţă ea.

— E fiica mea ! Ştiu tot adevărul...

— Chem poliţia ! M-auzi ?

— Ba cheamă îndurarea şi iertarea.

— Tu meriţi să arzi de viu, nu să fii iertat, replică ea ameninţînd cu arătătorul.

— Să încercăm să uităm trecutul...

— L-am uitat !... Piei şi tu cu el !

— Ascultă, Riri. Tu aştepţi zadarnic. Îţi obţii libertatea... Apoi...

— Ticălosule ! îl întrerupse ea, strigînd. Cum ai fost întotdeauna ! Nu te gîndeşti la lucruri bune niciodată !

Un geamăt de durere îi schimonosi faţa. Gemu şi continuă :

— Adevărul este că sînt nespus de îndurerat...

— Nu e vina mea că suferi, îl întrerupse ea.

— Copilul e al meu şi n-are nici o legătură cu omul care se află la închisoare...

Îl privi nedumerită, dar îşi recăpătă imediat stăpînirea de sine şi continuă :

— E fiica lui. A înfiat-o şi a făcut-o urmaşa lui pe veci. La fel şi pe mine...

Crisparea lui se accentuă. Îl ameninţă din nou :

— Fereşte-te să mă mai vezi. Te previn...

— Riri, n-ai nici un pic de îndurare ?

— Nici tu n-ai avut. Şi-acum du-te...

— Fiica mea... se lamentă el.

— Nu-i eşti tată. Un laş ca tine nu poate fi tată... ţipă ea continuîndu-şi drumul.

XXXI

Stătea ascuns după colţul unei cabine de pe plaja Camp Cezar şi privea pe furiş la adevărata lui familie. Riri se aşezase sub o umbrelă, cu braţele încrucişate pe piept, iar la cîţiva paşi de ea, micuţa Niamat, aplecată deasupra nisipului, foarte preocupată, săpa un şănţuleţ. Era o dimineaţă însorită. Puţina lume risipită pe plajă se bucura de razele soarelui blînd şi mîngîietor şi de aerul curat. Stătea ascuns de ochii ei de teamă să nu-l vadă şi să-şi închipuie că a venit pentru a insista din nou. Toată făptura lui se topise în privirea care se concentrase asupra fetiţei. Ar fi vrut s-o sărute cu căldura unui tată, iar apoi să plece pentru totdeauna. Trupul ei mic, bine proporţionat desenează silueta unei femei în miniatură. Picioruşele bronzate, spatele, şoldurile, părul despletit, ud la vîrfuri, coastele care-i ieşeau în evidenţă, costumul de plajă de culoare portocalie şi preocuparea cu care lucra o făceau încîntătoare. E fericită cu adevărat. Deşi e rodul plictiselii unui tată şi fricii unei mame, viaţa a creat din aceste două defecte o făptură minunată, plină de vigoare şi sănătate. În micuţa aceasta avea dovada că frica este neputincioasă, dovada că natura poate învinge defectele. Oare nu poţi imita natura, măcar o singură dată ? Nu poţi să faci din tristeţi, pierderi şi înfrîngeri o victorie, chiar şi neînsem-

nată ? N-ar fi ceva ieşit din comun şi nici ceva cu totul nou. Marea aceasta care şi-a păstrat contururile milioane de ani, ca şi cerul albastru şi limpede, au văzut nenumărate exemple.

În cele din urmă, ieşi din ascunzătoare şi se îndreptă spre copilă, fără să-i pese că Riri se va revolta şi-l va alunga. Se aplecă spre ea şi — în ciuda faptului că, luată prin surprindere, se zbătea — îi lăsă pe obraz un sărut fierbinte şi prelung. Apoi plecă bombănind „Adio !" şi nu mai privi înapoi nici măcar o singură dată.

La vremea prînzului nu avu chef să se întoarcă acasă şi luă dejunul la *Cum vă place*. La ora trei intră la un film, la ora şase la un altul, iar după aceea se opri din nou la *Cum vă place* pentru cină şi pentru a-şi bea coniacul obişnuit. Şederea se prelungi. Cu capul ameţit, se distra privind visător. Cu puţin înainte de miezul nopţii, îi atrase atenţia un tînăr care se îndrepta spre restaurant. Era bine legat, cu muşchi vînjoşi, tuciuriu. Purta un pantalon gri şi o cămaşă albă cu mînecile suflecate. Între degete, în mîna stîngă — un trandafir roşu. Se apropia cu paşi mari, vioi, cu o privire pătrunzătoare şi îndrăzneaţă. Cînd intră pe uşă, ochii li se întîlniră. Din privirea lui insistentă înţelese că l-a recunoscut şi el. Apoi îşi întoarse de la el faţa prelungă zîmbind. Tînărul se duse spre colţul unde se vindeau sucuri de fructe. „El este, fără îndoială ! Zilele posomorîte ale războiului !" Într-o noapte tînărul fusese arestat. A asistat la anchetarea lui — în calitatea sa oficială şi ca activist al Partidului — pînă în zori. Tînărul se dovedise deosebit de curajos. N-a fost condamnat în urma anchetei, dar l-au trimis într-un lagăr, unde a rămas pînă la îndepărtarea cabinetului ministerial.

„Cu ce s-o fi ocupînd acum ? O fi avînd vreo funcţie importantă în noul regim ? Sau continuă să fie un revoltat ? De ce o fi zîmbind ?“ Şi-a adus aminte de el, cu siguranţă. Să se aştepte la o surpriză neplăcută din partea lui ? Hotărî să nu se mai gîndească la el, dar fără voia lui, privi spre colţul în care se vindeau sucuri de fructe şi-l văzu stînd în picioare, cu un pahar de suc de mango în mîna dreaptă. Privea spre el cercetător, cu un zîmbet ironic pe buze. Isa îşi aruncă din nou ochii în stradă, foarte neliniştit. Prin privirea aceea avea impresia că-l urmăreşte trecutul. Se ridică, ieşi din local şi porni spre cornişă. Nu-i trecea prin cap să se întoarcă acasă. Socotea că de fapt el n-a avut niciodată o casă. După ce hoinări o vreme, se îndreptă spre piaţă. Se aşeză pe o bancă lîngă statuia lui Saad Zaglul. Majoritatea băncilor erau libere. O adiere răcoroasă făcea să foşnească frunzele palmierilor din jur. Stelele luminau cupola uriaşă a moscheii de alături. Noaptea se instalase parcă pentru veşnicie. Voind să se elibereze de imaginea tînărului, care-l obseda, hotărî să-şi făurească un plan pentru viitor. Nu se cufundase încă în visele sale, cînd simţi că se aşază cineva pe bancă, alături de el. Privi, abia reţinîndu-şi furia, şi-l văzu pe tînărul cel îndrăzneţ. La început, se sperie, închipuindu-şi că acesta îl urmărise pas cu pas în intenţia de a-i face vreun rău. Era dispus să se apere, deşi o clipă cumpăni dacă n-ar fi mai bine să se retragă.

— Bună seara, domnule Isa ! i se adresă vocea guturală, pe un ton politicos. Sau, bună dimineaţa ! căci a fost miezul nopţii acum cîteva minute.

În lumina slabă a becului îi aruncă o privire indiferentă şi-i răspunse :

— Bună dimineaţa ! Dar cine sînteţi ?

— Fără îndoială că vă aduceţi aminte de mine.

— Regret nespus. Cine sînteţi ? repetă Isa întrebarea prefăcîndu-se mai departe că nu-l cunoaşte.

Rîse, voind parcă să-i spună : „Ştii şi tu la fel de bine cum ştiu şi eu !“ Apoi îi răspunse :

— Adversarul este cel din urmă care uită !

— Nu pricep !

— Ba vă amintiţi atît de ancheta care a durat pînă dimineaţa cît şi de arestarea mea ! Pînă şi voi îi arestaţi pe cei cu vederi libere ! Păcat !

— Nu ştiu precis la ce vă referiţi ! zise Isa, începînd să bată în retragere. Dar, fireşte, mi-aduc aminte de zilele războiului, precum şi de vitregiile lui care ne-au obligat să facem ceea ce n-am fi dorit.

— Asta-i scuza obişnuită. Ce să-i faci ? Dar ce-a fost a trecut !

Isa nu mai scoase un cuvînt ; privea drept înainte, sperînd că celălalt îl va lăsa în pace şi va pleca. Dar glasul reveni, blînd :

— Lumea s-a schimbat. Să nu-ţi închipui că mă bucur de răul altora. Cîtuşi de puţin ! De multe ori sînt înţelegător.

— N-am nevoie de înţelegerea dumitale ! îl întrerupse brusc.

— Nu te supăra ! Nu mi-o lua în nume de rău. Doresc sincer să am o discuţie cu dumneata...

— În legătură cu ce ?

— În legătură cu lumea din jur.

— Nu mă mai interesează absolut nimic ! răspunse Isa, dîndu-şi seama că este încă ameţit.

— Pe mine, dimpotrivă ! răspunse tînărul surprins. Totul mă interesează şi mă gîndesc la toate !

— Să-ţi fie de bine !

— Nu e mai bine aşa decît să stai în întuneric în umbra statuii lui Saad Zaglul ?

— Aşa-mi place mie ! Ce te interesează ?

— Nu te-ai hotărît încă să-ţi deschizi inima ?

— Pentru ce ? Nu vezi cît de plictisitoare e lumea ?

— Eu n-am timp să mă plictisesc !

— Ce faci ?

— Mă amuz cu greutăţile cu care m-am obişnuit şi privesc înainte optimist, indiferent de ce se întîmplă ! Chiar dacă lumea mă crede prost !

— Şi ce te face să fii optimist ?

— Visuri ciudate... zise tînărul pe un ton mai serios. Ce părere ai dacă am alege un loc mai potrivit pentru a continua discuţia ?

— Îmi pare rău, răspunse Isa fără ezitare. Adevărul este că am băut două păhăruţe şi-aş vrea să mă odihnesc !...

— Vrei să rămîi în întuneric, în umbra statuii lui Saad Zaglul ? îl întrebă celălalt cu părere de rău în glas.

Isa nu scoase nici un cuvînt, iar celălalt se ridică, zicîndu-i :

— Dacă nu-ţi face plăcere să stăm de vorbă, nu vreau să te mai deranjez.

Îl părăsi luînd-o spre oraş. Îl urmări un timp. Ciudat tînăr ! Ce-o fi lucrînd el acum ? De ce o fi privind înainte optimist ?

Isa îl însoţi cu privirea pînă cînd ajunse la capătul pieţei. Nu se dovedise rău intenţionat, aşa cum îşi închipuise. Nu-i voise răul ! De ce nu l-a încurajat să vor-

bească ? N-ar fi putut oare să-l ajute să învingă plictiseala acestui ceas de noapte ? Nu puteau oare găsi un subiect interesant pentru amîndoi cu care să-şi omoare timpul ?

Îl văzu dispărînd pe strada Safiya Zaglul. Îşi zise că dacă n-ar mai întîrzia nici o clipă, ar putea să-l ajungă din urmă.

O bucurie neaşteptată puse stăpînire pe el ; se ridică şi porni cu paşi mari pe urmele tînărului, lăsînd în urmă locul său cufundat în singurătate şi întuneric...

Din literatura arabă

Au mai apărut :

D. AYOUB

O încercare nereuşită

●

MULUD FERAUN

Fecior de om sărac

●

MALEK HADDAD

Ultima impresie

●

TEWFIK EL HAKIM

Jurnalul unui procuror de ţară

●

TAHA HUSSEIN

Zilele

●

IUSUF IDRIS

Al patrulea pacient

●

ABDER-RAHMAN EL SHARKAWI

Pămînt egiptean

În pregătire:

SALEH AT-TAYYB

Sezonul migraţiei spre Nord

Lector: ELENA LAZĂR
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Bun de tipar: 04.04.1974. Tiraj 6.150. Coli tipar 5,5.

Tiparul executat sub comanda
nr. I/114 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti
Republica Socialistă România

Lei 5,75

Editura
UNIVERS